

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 1 жніўня 1986 г. № 31 (3337) © Выходзіць з 1932 г. © Цана 10 кап.

Людзі роднага краю

УНУМАРЫ:

Чытач ставіць
надзённае пытанне.
стар. 2.

Зона Чарнобыльскай АЭС—
вачамі кінааператара.
стар. 3.

Што тоіцца
за круглай лічбай?
стар. 4, 13.

Малады крытык
пра маладую паэзію:
«Не будзем шыць
«кашулі навырост».
стар. 5—7.

ПАЭЗІЯ
Новыя вершы
Уладзіміра Скарыніна
і Міколы Федзюковіча
стар. 8, 13.

ПРОЗА
Пяць
нарзанных
ваннаў
Апавяданне
Міколы Гіля
стар. 8—11.

Шануй братоў
сваіх меншых.
стар. 14—15.

Перад працоўнай вахтай.

Перадавы механізатар калгаса «Чырвоны Кастрычнік» Слуцкага раёна І. Панікоўскі.

Фота А. КЛЯШУКА.

ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КАМПАРТЫ БЕЛАРУСІ

28 ліпеня ў Мінску адбыўся III пленум ЦК Кампартыі Беларусі, які разгледзеў пытанне «Задачы партыйных арганізацый рэспублікі па выкананню рашэнняў чэрвеньскага (1986 г.) Пленума ЦК КПСС, Дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР на 1986—1990 гады».

З дакладам выступіў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі М. М. Слюнькоў.

Па абмеркаванаму пытанню прынята пастанова.

Пленум разгледзеў арганізацыйныя пытанні. У сувязі з выхадам на пенсію ад абавязкаў сакратара і члена Бюро ЦК КП Беларусі вызвалены А. С. Кузьмін. Сакратаром і членам Бюро ЦК КП Беларусі выбраны В. А. Пячэнінаў, які працаваў да гэтага першым сакратаром Мінскага гаркома КПБ.

У сувязі з выхадам на пенсію ад абавязкаў члена Бюро ЦК КП Беларусі вызвалены М. Н. Полазаў.

Кандыдатам у члены Бюро ЦК КП Беларусі выбраны старшыня Беларускага прафсаюза У. І. Ганчарык.

ЧАЦВЕРТАЯ СЕСІЯ ВЯРХОўНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР АДЗІНАЦАТАГА СКЛІКАННЯ

29 ліпеня ў Мінску адбылася чацвёртая сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР адзінацатага склікання, на якой было разгледжана пытанне: «Аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР на 1986—1990 гады і задачах савецкіх і гаспадарчых органаў, зыходзячых з вынікаў чэрвеньскага (1986 г.) Пленума ЦК КПСС».

Ва ўрадавых ложах знаходзіліся таварышы М. М. Слюнькоў, Г. С. Таразевіч, М. В. Кавалёў, Г. Г. Барташэвіч, В. Г. Баллеў, В. І. Борыс, М. І. Дземянецкі, У. Г. Еўтух, Ю. Б. Колалаў, М. І. Лагір, У. А. Ляпшкін, А. А. Малафееў, В. А.

Пячэнінаў, Ю. М. Хусаінаў, У. М. Шуралёў, У. І. Ганчарык, члены Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і ўрада рэспублікі.

З дакладам выступіў Старшыня Савета Міністраў БССР дэпутат М. В. Кавалёў.

Садаклад пастаянных камісій Вярхоўнага Савета БССР зрабіў старшыня Планава-бюджэтнай камісіі дэпутат Р. М. Вячорка.

Пасля абмеркавання даклада Вярхоўны Савет аднагалосна прыняў Закон аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР на 1986—1990 гады.

Алімпійскі спартыўны лагер «Стайкі». Тут да рашаючых паўфінальнага рэгулярна рыхтуюцца мацнейшыя спартсмены Саветаў Саюза. Сёння ў лагера знаходзіцца зборная каманда лёгкаатлетаў СССР, мацнейшыя

барцы, футбалісты мінскага «Дынама», валеібалісты. У госці да іх прыехаў народны пісьменнік, лаўрэат Ленінскай прэміі, Герой Сацыялістычнай Працы Васіль Быкаў.

На здымку: трэнер каманды мінскага «Дынама» Міхаіл Вяргееў уручае Васілю Быкаву мяч з аўтографамі каманды.

Фота Д. ЦЕРАХАВА.

ЗБІРАЎСЯ СКАРБ...

Наша спадчына — тэма ліпеньскага нумара часопіса «Беларусь»

...Паблукаўшы па свеце — Германія, Італія, Канада — у пошуках лепшай долі, паміраць беларускі мужык вярнуўся да хаты. Сярод прывезенага ім набытку была і скрыпка, з выгляду сціплая, але дужа «радавітая» — з малтыйскім крыжам, кляймоў слаўтага Страдывары. Перад смерцю гаспадар завяшчаў прадаць (пагадзіліся на дзвюх каровах) інструмент высковаму музыку. Той пакінуў скрыпку ў спадчыну сыну, Мікалаю Каленікавічу Каралю, герою нарыса В. Лапіна «Каралі і Страдывары»...

Спадчына. Слова высокае і гучнае, паўняе ёмістае. Нават у паўсядзённым ужытку яно звычайна вольнае ад меркантилізму маёмасных стасункаў і хутчэй нагадае Купалаў радок, чым юрыдычны тэрмін. З Памяшчо. з Радзімай родніца гэтае сакавітае слова.

Сапраўды, колькі каштуе бацькаў дар, якім валодае сёння калгасны конюх Мікалай Кароль? Час ад часу надараецца

чытаць, якія шалёныя грошы даюць за сапраўдным «страдывары», якімі дасканалымі прыборамі, што пільна сочаць за тэмпературай, вільгацю і вібрацыяй, аснашчаны сховішчы, дзе зберагаюцца «залатыя» скрыпкі, якая гэта высокая ўзнагарода музыканту — сыграць на старадаўнім інструменце... Усё так. Толькі, думаеш, існуе нейкі «валютны курс», што зраўняе астранамічныя сумы фунтаў ці долараў з дзвюма каровамі, зведзенымі з сялянскага падворку ў далёкім 1913 годзе. І вытанчаная музыка барока, напэўна, заміршыцца з «Лявоніхай», якую гралі на незлічоных высковых вечаранках і вясельях бацька і сын Каралі. А тоўстая бярозавая плаха з вынятай сярэдняй схавала скрыпку ад паквалівага позірку ў ліхую ваенную часіну не менш надзейна, чым самы звышсакратны сейф.

Лёс гэтай «віяліны» наўрад ці засмуціў бы і самога стваральніка — майстра з горада

Крэмона, які меў сваю працу шырокім малтыйскім крыжам. Бо ёсць на зямлі хоць адзін чалавек, для якога скрыпка Страдывары не толькі дарагая і адмысловая рэч, але і спадчына. Бацькаў дар.

Пад вокладкай ліпеньскага сшытка «Беларусі» сабраныя ня мала цікавых і разнастайных матэрыялаў. У артыкуле першага намесніка міністра культуры БССР У. Гілепа, якім адкрываецца нумар, раскажваецца пра ахову, прымяненне і шырокае выкарыстанне ў рэспубліцы духоўных каштоўнасцей дзеля маральнага і эстэтычнага выхавання савецкіх людзей. Старонкі блізкай і далёкай гісторыі ўзнаўляюцца ў публікацыях С. Букчына, А. Блізюка, А. Савіцкага, У. Содаля... Сваімі ўражаннямі ад вандравак па літаратурных мясцінах Гродзеншчыны дзеліцца Д. Бічэль-Загнетава. Чытача знаёмяць з вершам з творчай спадчыны У. Караткевіча і новым апавяданнем У. Арлова... Сабраныя разам матэры-

ДНІ КУЛЬТУРЫ МНР У САВЕЦКІМ САЮЗЕ

Новым пацвярджэннем непарушнасці дружбы і адзінства савецкага і мангольскага народаў сталі Дні культуры МНР у ССР, прысьвечаныя 65-ай гадавіне мангольскай народнай рэвалюцыі. Шэраг мерапрыемстваў, у якіх прынялі ўдзел вядомыя мастацкія калектывы і выканаўцы братняй краіны, адбыліся ў Маскве і іншых гарадах Савецкага Саюза.

Член Палітбюро, сакратар ЦК МНРП Ц. Намсрай і дэлегацыя на чале з намеснікам Старшыні Савета Міністраў МНР Д. Цэвэгмідам, якая знаходзілася ў Савецкім Саюзе ў сувязі з правядзеннем Дзён, наведала Беларусь. Госці гутарылі з другім сакратаром ЦК КПБ Г. Г. Барташэвічам, з намеснікам Старшыні Савета Міністраў БССР Н. М. Мазай, ускілілі кветкі да помніка У. І. Леніну, вядомы да манумента-абеліска на плошчы Перамогі ў Мінску, агульвалі экспазіцыю Дома-музея і з'ездзілі на мемарыяльны комплекс «Хатынь», ВДНГ БССР.

Мангольскія госці прысутні-

чалі на канцэрце ансамбля народнай музыкі «Свята» ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Урачыстае закрыццё Дзён культуры МНР у ССР адбылося ў сераду, 30 ліпеня ў Дзяржаўным акадэмічным Вялікім тэатры Беларускай ССР, дзе сабраліся прадстаўнікі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый, працоўных калектываў, дзеячы культуры і мастацтва рэспублікі. На цырымонію закрыцця Дзён прыбылі член Палітбюро, сакратар ЦК МНРП Ц. Намсрай, дэлегацыя на чале з намеснікам Старшыні Савета Міністраў МНР Д. Цэвэгмідам.

Заклучным акордам свята дружбы стаў вялікі, малюнічы канцэрт. У ім прынялі ўдзел ансамбль народнай песні і танца МНР, артысты Акадэмічнага тэатра оперы і балета, вядучыя мангольскія выканаўцы.

На канцэрце прысутнічалі сакратар ЦК КПБ В. А. Пячэнінаў, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. М. Мазай.

ЛІСТ У РЭДАНЦЫЮ

ЧЫТАЧЫ СКАЗАЛІ Б «ДЗЯКУЙ»...

Апошнім часам у рэспубліцы на розных узроўнях вядзецца заклапочаная гаворка пра заняпад інтарэсу чытачоў да беларускае кнігі: меншаюць тыражы нашых літаратурных часопісаў, гадамі пыляцца на паліцах кнігарань паэтычныя ды і празаічныя выданні некаторых аўтараў.

Некалькі месяцаў назад у БДУ імя У. І. Леніна адбылася сустрэча з групай беларускіх пісьменнікаў, сярод якіх, між іншым, было і колькі вядомых на ўсю краіну і за яе межамі. Сустрэча прайшла як звычайна. Пісьменнікі чыталі свае вершы, адказвалі на пытанні. Кнігагандаль разгарнуў продаж кніжак, аўтары рабілі на іх памятнаы надпісы. Незвычайнай была толькі колькасць прысутных слухачоў — 15—20 чалавек. Гэ-

та былі студэнты, прычым некалькі з іх — студэнты замежных, якія не тое што беларускую — рускую мову добра не разумеюць. Выкладчыка я не пабачыў там ніводнага. Балюча было глядзець на рады пустых крэслаў у зале, якая змяшчае, прынамсі, 100—150 чалавек, сорама было глядзець у вочы пісьменнікам, дый ім самім глядзець адно аднаму ў вочы, відаць, таксама было няёмка. Сустрэча адбылася, хтосьці недзе паставіў галачку, а прыкрасць, скажыце, куды падзецца?

Прыклад гэты сведчыць, што наша літаратура губляе перш за ўсё маладога чытача. Кожнаму зразумела, што літаратура, якая не мае апірышча сярод моладзі, не мае і будучыні.

Пытанне гэтае, як вынікае з

паведамленняў перыёдыкі, вельмі востра ўзнімалася на апошнім з'ездзе пісьменнікаў Беларусі. Не абмінула гэтая тэма і старонак «ЛіМа». Трэба сказаць, што такі клопат грамадскасці пра сувязь роднае літаратуры з чытачом надзвычай своечасовы і, безумоўна, прынясе плён.

Добрай справай у гэтым накірунку была праведзеная нядаўна Інстытутам літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі навук Беларусі сумесна з Саюзам пісьменнікаў навуковая канферэнцыя «Літаратура і чытач».

Сярод шматлікіх прычын, што выклікалі цяперашняе становішча, і на з'ездзе пісьменнікаў, і ў «ЛіМе», і на згаданай ужо канферэнцыі называліся і такія: невялікая колькасць непасрэдных кантактаў пісьменнікаў з чытачамі ды кепская прапаганда беларускае літаратуры ў рэспубліцы.

Як чытач і шчыры прыхільнік роднай літаратуры скажу: прапаганда яе ў нас сапраўды кепская.

От давялося мне колькі месяцаў назад прысутнічаць на ўрачыстым вечары ў Доме літаратара, прысьвечаным 90-годдзю з дня нараджэння вядома-

га беларускага навукоўца і пісьменніка Міхаілы Грамыкі. Вечар быў цікавы, але дзедзеўся ды трапіў я на яго выпадкова. Сустрэў прыяцеля, а ў яго запрашалыні білет на дзве асобы. Вечар, паўтараю, быў цікавы. Змястоўнае паведамленне пра жыццёвы і творчы шлях М. Грамыкі зрабіў пісьменнік Г. Каханюўскі, добрай прыгадваў пра сустрэчы з М. Грамыкам акадэмік Г. Герэцкі, цікавымі былі выступленні іншых прамоўцаў, а прысутных у вялікай зале Дома літаратара ледзь хапала, каб запоўніць першыя 5—7 радоў. А калі б загадзя было змешчана ў друку ці перададзена па радыё паведамленне пра гэты вечар, то няўжо ж не знайшлося б у Мінску дастаткова жадаючых, каб запоўніць тую залу? І не прыйшлося б тады тэлеператарам гадаць ды мудрагеліць, як размясціць тэлекамеры, каб не было бачна пустых радоў за спінамі прысутных.

Цяпер пра кантакты пісьменнікаў з чытачамі. І тут у нас не вельмі многа традыцый ды форм, а тыя, што ёсць, відаць, ужо не адпавядаюць часу, маральна састарэлі. Гэты чытацкі заклад я раблю перш за

ўсё да Бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР. Трэба шукаць, шукаць.

І мне здаецца, што адну з такіх новых форм прапаганды прыгожага пісьменства ўжо знайшлі прадстаўнікі братняй рускай літаратуры. Маю на ўвазе літаратурную кавярню. Як вядома, блізка каля года назад у Ленінградзе такая кавярня была адчынена, а зусім нядаўна займелі гэтую кавярню і літаратары Масквы. Чым не новы дзейсны сродак і форма для прапаганды літаратуры? Мяркуюцца, што і ў Маскве, і ў Ленінградзе ад жадаючых наведваць тыя кавярні адбою не будзе. А хіба не патрэбна такая кавярня ў Мінску? Думаю, са мною згодзяцца многія: патрэбна, як паветра. Колькі карыснага магла б яна зрабіць! У ёй можна было б праводзіць сталыя цыклы тэматычных вечароў з удзелам беларускіх пісьменнікаў і дзеячоў мастацтва, сустрэчы з пісьменнікамі-юбілярамі, у ёй можна было б сустрэцца ды пагаманіць з тым ці іншым аўтарам у неафіцыйнай абстаноўцы; яна магла б стаць сталым «прытулкам» для маладых літаратараў-пачаткоў-

Прэм'ера кнігі

Сам час знаходзіць сваё адлюстраванне ў новым паэтычным зборніку Г. Пашкова «Маналог на кастрышчы», у якім паэт выказвае трывогу за заўтрашні дзень планеты:

Мы на кастры,
мы на агні знішчальных,
І ўсіх вуглём
пад травяным пластом
ступнёю чуюм
жар папераджальных,
пакуль зямля
не ўспыхнула
кастром.

Менавіта на публіцыстычнасці гаворкі Г. Пашкова завастралася ўвага ў час сустрэчы паэта з чытачамі — чарговае мерапрыемства з цыкла «Прэм'ера кнігі» Мінска абласны кнігадзельніца сумесна з Савецкай раённай арганізацыяй таварыства аматараў кнігі правёў у клубе завода імя У. І. Леніна.

Думкамі пра творчасць Г. Пашкова і яго новую кнігу «Маналог на кастрышчы» падзяліліся паэты Р. Баравікова і У. Скарынін, прازیт Г. Шыловіч. Кампазітар Э. Зарыцкі пазнаёміў прысутных са сваёй песняй «Сцяжына юнацтва», напісанай на верш Г. Пашкова.

У заключэнне выступіў сам аўтар зборніка.

А. ЛЯДАУ.

ялы нумара яшчэ раз нагадваюць, які неацэнны скарб атрымалі мы ад продкаў. Творчая спадчына беларускіх асветнікаў і ўзоры кавальскага майстэрства. Купалле і зялёныя шаты старых паркаў. Дух народа, яго мова і ўрачыстыя муры старажытных храмаў і замкаў...

Як жа важна захаваць гэты скарб, з розумам ім распарадзіцца, памножыць ягоныя багачці! «Што пакінем у спадчыну?» — з гэтым пытаннем часопіс звярнуўся да патомнага рабочага А. Азарова, старшыні калгаса В. Арцімені, мастака М. Савіцкага. «Вось і прыкінем цяпер: колькі ж работы чакае ўсіх і кожнага, хто сур'ёзна, не на словах, а на справе хоча клапаціцца пра вялікую і прыгожую спадчыну для нашчадкаў, — піша ў сваім адказе паэт Ніл Гілевіч. — Работы — непачаты край! Але гэта нікога з нас не павінна палохаць... Вялікая работа ў імя вялікай мэты абуджае вялікае натхненне».

Тэматычны нумар «Беларусі» сведчыць, што супрацоўнікі рэдакцыі разам з аўтарскім актывам у гэтую работу ўключыліся актыўна. Пажадаем часопісу поспеху ў яго творчых шуканнях.

А. ГАНЧАРОВ.

цаў, ды, нарэшце, месцам сустрэч і гутарак пэўнай часткі мінскае моладзі. Ды хіба пералічыш усе магчымасці, якія можа даць наша літаратурная кавярня (пры ўмове добра наладжанай інфармацыі) справе ўдасканалення кантактаў пісьменнікаў з чытачамі? Зразумела адно: справа гэта карысная і патрэбная.

Размясціць літаратурную кавярню можна было б у гістарычнай частцы Мінска, скажам, у тым жа Траецкім прадмесці, ці дзе-небудзь на плошчы Свабоды, праект рэстаўрацыі і частковага аднаўлення якой зацверджаны і, здаецца, пачаў ажыццяўляцца.

А пакуль мы не маем сваёй літаратурнай кавярні, прапаную проста пачаць друкаваць і апонія старонцы «ЛіМас» і ў той жа «Чырвонай змене», а той жа «Чырвонай змене».

Сяргей АБЛАМЕЙКА,
студэнт гістфака БДУ імя
У. І. Леніна.

У АДНОЙ з перадач Цэнтральнага тэлебачання пра аварыю на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі быў такі эпізод — журналіст гутарыць з групай рабочых, якія працуюць тут у самых гарачых месцах. Адзін з іх, на маю думку, вельмі трапіна заўважыў, што чым далей ад аварыі, тым больш розных чутак.

Што і казаць, ханіла іх і ў Мінску. Былі нават людзі, якія, паддаўшыся тым чуткам, пачалі пакаваць чамаданы, а многія, абсалютна здаровыя, пабеглі ў бальніцы...

Наш сённяшні расказ — пра людзей, што, апынуўшыся ў непасрэднай блізкасці ад аварыі, у яе эпіцэнтры, не толькі не разгубіліся, але мужна, бяспрашна, не зважаючы на небяспеку, пагрозу для жыцця, уступілі ў бой з атамамі, які выйшаў з-пад кантролю.

што сёння тут 35 градусаў гарачыні, здаецца, што да экватара значна бліжэй...

Мы кіруемся ў Брагінскі раён. Стрэлка на спідометры перайшла за лічбу сто, а вадзіцель Віктар Гацман усё цісне на акселератар: трэба спяшацца.

Няцверпіна пяць сонца. Бягуць назад, мільгаюць беластвольныя бярозкі, вёскі, блакітныя шчыты-ўказальнікі: «З'езд на ўзбочыну дарогі забаронены!» А вось пабегла цэлая чародка белых сцяжкоў. За імі ўспыхнулі жоўтыя ўказальнікі: «Заражана».

Гарачы вечер надзімае наша ахоўнае адзенне — напярэдадні паездкі ўсіх нас пераапанулі. Наперадзе па курсе — Чарнобыльская АЭС. Галоўнае змаганне ідзе там, на станцыі, менавіта там сканцэнтраваны галоўныя сілы. Але лінія фронту расцягнулася на многія кіламетры.

Я ўжываю словы «фронт».

Вось яны, героі кінарэпартажу: Васіль Краўчанка і Марыя Кулак.

Фота аўтара.

Там, у небяспечнай зоне

ЗДЫМАЕЦЦА ФІЛЬМ «ЧУЖОЙ БЯДЫ НЕ БЫВАЕ»

Як вядома, радыяактыўнымі ападкамі былі паражоны і тры раёны нашай рэспублікі: Брагінскі, Хойніцкі і Нараўлянскі, з паўднёвых частак якіх было эвакуіравана насельніцтва. Вось па гэтых месцах і прапеллі маршруты кіназдымачнай групы «Беларусьфільма» ў складзе журналіста А. Ярася, рэжысёра В. Сукманава, гукааператара Б. Смірнова, кінааператара — аўтара гэтых нататкаў, асістэнта аператара А. Лешчанкі.

Дзяржкіно БССР паставіла перад намі задачу — зрабіць кінарэпартаж з зоны, мансмальна набліжанай да Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі, расказаць пра людзей, якія тут працуюць, ліквідуючы вынікі аварыі.

І вось мы ў Хойніках. Тут знаходзіцца аператыўны штаб Савета Міністраў БССР, міністры, спецыялісты ўсіх рангаў.

«бітва», «наступленне», вядома, у пераносным сэнсе, хоць, шчыра кажучы, небяспека тут падпільноўвае чалавека на кожным кроку. Небяспека тым больш страшная, што яна аніяк вонкава не праяўляецца. Усё ўспрымаеш не сэрцам, а розумам. Спачатку я нават разгубіўся: як адлюстраваш кінакамерай напружанне, сапраўды баявую абстаноўку?

Раптам наперадзе перашкода: пост, пункцір шлагбаум, чарговы катэгарычны надпіс — «Стой! Праезд строга забаронены! Небяспечная зона!»

Але нас у зону прапускаюць... Тут мы не ўбачылі нічога незвычайнага. Мірная навіна — лес як лес, поле як поле. Чорны асфальт дарогі вядзе ў пасёлак Сонечны. Шматпавярховыя дамы выстраіліся ўздоўж шашы. Але дзіўная рэч, гля-

дзе. Яна замкнёна. І наступная хата — таксама. У адной з-за фіранкі ў акно выглядае чыясці галоўка. Лялька. Шырока расплюшчыўшы вочкі, пазірае пластмасавы чалавечак на дарогу.

Побач з аддзяленнем сувязі — машына радыяцыйнай разведкі. Чалавек у рэспіратары з дазіметрам у руках заходзіць у пусты двор. Ля веснічак спыняецца. Позірк яго скіраваны на шкалу прыбора. Кінавока майго «Канваса» таксама зазірае туды. Вось стрэлка варухнулася і павольна папаўзла. Ідзе паглыбленая разведка радыяцыйнай абстаноўкі мясцовасці. Міне час, і сюды прыдуць спецыялісты, каб «вылечыць» хворага, удыхнуць у яго жыццё.

Мы пакідаем Піркі. «Газік» наш імчыць па грунтовай дарозе. На развітанне яшчэ раз здымаем бязлюдную вёску.

У роце перасохла. Вельмі хочацца піць. Побач — студня. У яе глыбіні — халодная вада. Але піць яе нельга...

Вёска Прыстанская. Тут дэзактывацыя вядзецца на адкрытых участках мясцовасці. Рэжысёр В. Сукманаў прапануе пачаць здымкі. У візір бачу, як людзі рыдлёўкамі абкопваюць узбочыны дарогі, здымаюць дзярніну, ачышчаюць двары, збіраюць смецце, чарназём. На насілках зносяць усё гэта ў кучы. Грунт з вёскі будзе зняты і пахаваны ў могільніках далёка ад населенага пункта.

Падыходжу да аднаго з тых, хто тут працуе. Сюды ж накіроўваюцца рэжысёр і гукааператар. Малады хлопца заняты дэзактывацыяй жыллага дома. У руках у яго пажарны ствол. Магутны пругкі струмень моцна б'е па даху, па сценах, старанна «мые» дом, зазіраючы ва ўсе куткі і шчыліны. Камера ўзіраецца ў ягоны твар. З-пад ахоўнага брыля галаўнога ўбора выбілася бялявая пасма валасоў. Хто ён, гэты юнак, адкуль родам? Мы не маем магчымасці спытаць у яго пра гэта, бо твар хлопца закрывае рэспіратар.

Дружна, зладжана, самааддапа працуюць людзі. Адны мыюць дамы, дрэвы, кусты, другія — здымаюць верхні

пласт зямлі, трэцяя транспартуюць гэты грунт... Па-гаспадарску, метр за метрам, крок за крокам адвабваюць яны ў стыхіі вась гэтаў веснічкі, вась гэты насцёр дроў, вась гэтую студню...

Людзі чакаюць. Іх шмат — дзесяткі, сотні, тысячы... Эвакуіраваныя не засталіся без даху над галавой. Іх прывецілі людзі, прынялі ў свае хаты, у свае сем'і. Чужой бяды не бывае.

У бляшанцы захоўваецца кінастужка з сіхронным запісам гутаркі са старшынёй Дварышчанскага сельскага Савета Пятром Філімонавічам Арэшчанкам. Ён расказаў, што партыйнымі органамі яму было даручана тэрмінова падрыхтаваць 1200 месц для эвакуіраваных, падрыхтавалі — 1900, што некаторыя мясцовыя жыхары прыходзілі ў сельсавет з крыўдай, чаму да іх нікога не пасялілі. Сельсавет у той гарачы час ператварыўся ў аператыўны штаб па размяшчэнні людзей, якія прыбылі з зоны павышанай радыяцыі. Што тычыцца самога Арэшчанкі, дык свой дом ён аддаў эвакуіраваным, а сам разам з актывістамі жыў у будынку сельсавета...

Нам, дакументалістам, пад час здымак давялося сустрэцца з людзьмі незвычайнага лёсу, незвычайнай мужнасці. Старшыня калгаса «Першае Мая» Хойніцкага раёна Міхаіл Іванавіч Новік, гаспадарка якога знаходзілася ў непасрэднай блізкасці ад Чарнобыльскай АЭС, успамінаў, што акурат напярэдадні таго дня, калі адбылася аварыя, праўленне калгаса збірала правесці ўрачыстае мерапрыемства: уручыць ключы ад новых кватэр працаўнікам гаспадаркі. Перадаваў калгаснікі — электразваршчык Васіль Краўчанка і брыгадзір комплекснай брыгады Марыя Кулак — вырашылі пажаніцца. У калгасе рыхтаваліся да камсамольскага вяселля, якое меркавалася правесці адразу пасля заканчэння пасяўной. Ключы ад новага дома для маладых старшыня павесіў на цвічок у сябе ў кабінце.

У той жа дзень, калі ў вёску Баршчоўка, адкуль бачны трубы АЭС, прыйшла страшная вестка, Васіль і Марыя працавалі ў полі. Будучы муж і жонка не кінуліся ў першую машыну, якая была прызначана для эвакуацыі, а не вагаючыся, занялі месца ў страі камуністаў і беспартыйных, якія адразу пачалі змагацца са смяротнай небяспекай. Марыя і Васіль працавалі на адгрукцы жывёлы. Пакінулі яны вёску з апошняй машынай толькі 5 мая.

Неўзабаве Васіль і Марыя сталі кандыдатамі ў члены КПСС. А вяселле сваё яны перанеслі на пазнейшы час...

У той дзень мы працавалі без стомы. Праехалі амаль паўтысячы кіламетраў. Адзнялі сотні метраў кінаплёнкі.

... Далёка за поўнач заснула наша група. Заўтра новы дзень — зноў будзем працаваць у небяспечнай зоне.

Анатоль АЛЯЯ.

Гэтыя жанчыны сёння жывуць у вёсцы Дварышчы Хойніцкага раёна, куды яны былі эвакуіраваны з небяспечнай зоны.

медыкі. У горадзе — толькі дарослае насельніцтва, дзеці з усіх трох раёнаў вывезены ў піянерскія лагеры, што размешчаны па ўсёй рэспубліцы.

Адна з сярэдніх хойніцкіх школ ператворана ў інтэрнат. Тут жывуць вадзіцель, эканамітаршчыкі, бульдзержысты, рабочыя іншых спецыяльнасцей, якія заняты дэзактывацыяй небяспечнай зоны.

Размясцілася тут і наша група. У яе распарадженне аддадзены былі кабінет географіі. Тут і сёння вісіць плакат: «Ці ведаеце вы горад Хойнікі?». І тут жа адказ на дапаможніцкі планшэц: «Хойнікі займаюць плошчу 9,03 кв. кіламетра. Яго каардынаты — 51 градус паўночнай шырыні і 30 градусаў усходняй даўжыні. Адлегласць ад экватара — 4330 кіламетраў...». Міркуючы па тым,

даіш на іх, і цябе ахоплівае незвычайнае адчуванне. Спачатку я не мог зразумець, што гэта. І раптам зразумеў — дамы пустыя. Тут ніхто не жыве. Я ўзяў у рукі кінаапарат, панарамірую злева направа. У надры дамы, дамы... У канцы панарамы ўжо абрыдлы шчыт: «Праезд і праход забаронены». Усяго паўтара кіламетра аддзяляюць пасёлак Сонечны ад вёскі Піркі. Адтуль нам насустрэч ідзе магутны «МАЗ». У кузаве — зямля з радыяактыўнымі ізатопамі.

Уязджаем у вёску Піркі. Яна таксама пустая. Ля дарогі ў акружэнні курант грабецца ў яску курцы. Здаецца, зарыпачь веснічкі, на вуліцу выйдзе гаспадыня і пакліча: цып-цып-цып. Але — не. Ніхто з хаты не вый-

ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КАМПАРТЫ БЕЛАРУСІ

28 ліпеня ў Мінску адбыўся III пленум ЦК Кампартыі Беларусі, які разгледзеў пытанне «Задачы партыйных арганізацый рэспублікі па выкананні рашэнняў чэрвеньскага (1986 г.) Пленума ЦК КПСС, Дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР на 1986—1990 гады».

З дакладам выступіў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі М. М. Слюнькоў.

Па абмеркаванаму пытанню прынята пастанова.

Пленум разгледзеў арганізацыйныя пытанні. У сувязі з выходам на пенсію ад абавязкаў сакратара і члена Бюро ЦК КП Беларусі вызвалены А. С. Кузьмін. Сакратаром і членам Бюро ЦК КП Беларусі выбраны В. А. Пячэнінаў, які працаваў да гэтага першым сакратаром Мінскага гаркома КПБ.

У сувязі з выходам на пенсію ад абавязкаў члена Бюро ЦК КП Беларусі вызвалены М. Н. Полазаў.

Кандыдатам у члены Бюро ЦК КП Беларусі выбраны старшыня Белсаўпрофа У. І. Ганчарык.

ЧАЦВЕРТАЯ СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БЕЛАРУСКАЙ ССР АДЗІНАЦАТАГА СКЛІКАННЯ

29 ліпеня ў Мінску адбылася чацвёртая сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР адзінаццатага склікання, на якой было разгледжана пытанне: «Аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР на 1986—1990 гады і задачах савецкіх і гаспадарчых органаў, зыходзячых з вынікаў чэрвеньскага (1986 г.) Пленума ЦК КПСС».

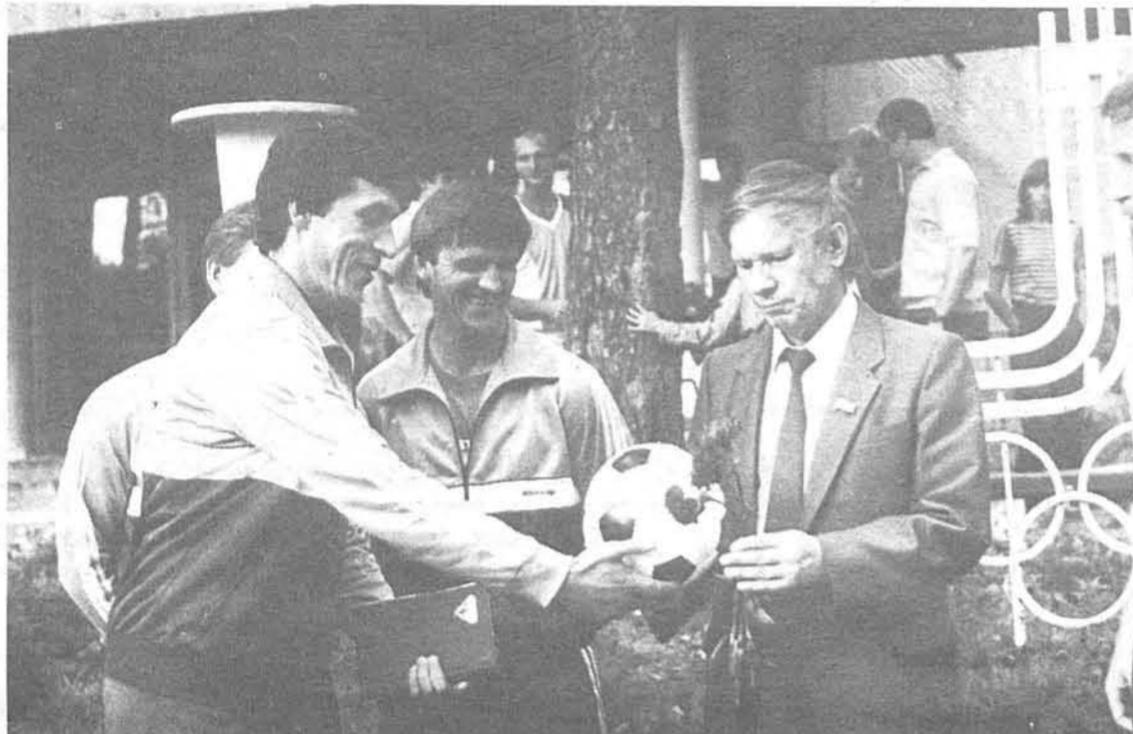
Ва ўрадавых ложах знаходзіліся таварышы М. М. Слюнькоў, Г. С. Тарташэвіч, М. В. Кавалёў, Г. Г. Барташэвіч, В. Г. Балубеў, В. І. Борыс, М. І. Дземішчэў, У. Г. Еўтух, Ю. Б. Колкалаў, М. І. Лагір, У. А. Ляпешкін, А. А. Малафееў, В. А.

Пячэнінаў, Ю. М. Хусаінаў, У. М. Шуралёў, У. І. Ганчарык, члены Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР і ўрада рэспублікі.

З дакладам выступіў Старшыня Савета Міністраў БССР дэпутат М. В. Кавалёў.

Садаклад пастаянных камісій Вярхоўнага Савета БССР зрабіў старшыня Планава-бюджэтнай камісіі дэпутат Р. М. Вячорка.

Пасля абмеркавання даклада Вярхоўны Савет аднагалосна прыняў Закон аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР на 1986—1990 гады.

Алімпійскі спартыўны лагер «Стайкі». Тут да рашаючых паўфінальнай рэгулярна рыхтуюцца мацнейшыя спартсмены Савецкага Саюза. Сёння ў лагеры знаходзіцца зборная каманда лёгкаатлетаў ССР, мацнейшыя

барцы, футбалісты мінскага «Дынама», валеябалісты. У госці да іх прыехаў народны пісьменнік, лаўрэат Ленінскай прэміі, Герой Сацыялістычнай Працы Васіль Быкаў.

На здымку: трэнер каманды мінскага «Дынама» Міхаіл Вяргееўка ўручае Васілю Быкаву мяч з аўтаграфамі каманды.

Фота Д. ЦЕРАХАВА.

ЗБІРАЎСЯ СКАРБ...

Наша спадчына — тэма ліпеньскага нумара часопіса «Беларусь»

...Паблукаўшы па свеце — Германія, Італія, Канада — у пошуках лепшай долі, паміраць беларускі мужык вярнуўся да хаты. Сярод прывезенага ім набытку была і скрыпка, з выгляду сціплая, але дужа «радавітая» — з малюткім крыжам, кляймо славутага Страдывары. Перад смерцю гаспадар завяшчаў прадаць (пагадзіліся на дзвюх каровах) інструмент вясковаму музыку. Той пакінуў скрыпку ў спадчыну сыну, Мікалаю Каленікавічу Каралю, герою нарыса В. Лапіна «Каралі і Страдывары»...

Спадчына. Слова высокае і гучнае, паніцце ёмістае. Нават у паўсядзённым ужытку яно звычайна вольнае ад меркантилізму маёмасных стасункаў і хутчэй нагадае Купалаў радок, чым юрыдычны тэрмін. З Памяню. з Радзімай родніца гэтак сакавітае слова.

Сапраўды, колькі каштуе бацькаў дар, якім валодае сёння калгасны конюх Мікалай Кароль? Час ад часу надараецца чытаць, якія шалёныя грошы даюць за сапраўдным «страдывары», якімі дасканальмі прыборамі, што пільна сочаць за тэмпературай, вільгацю і вібрацыяй, аснашчаны сховішчы, дзе зберагаюцца «залатыя» скрыпкі, якая гэта высокая ўзнагарода музыканту — сыграць на старадаўнім інструменце... Усё так. Толькі, думаецца, існуе нейкі «валютны курс», што зраўняе астранамічныя сумы фунтаў ці долараў з дзвюма каровамі, зведзенымі з сялянскага падворку ў далёкім 1913 годзе і вытанчаная музыка барока, напэўна, замірыцца з «Лявоніхай», якую гралі на незлічоных вясковых вечарынках і вясельях бацька і сын Каралі. А тоўстая барозавая плаха з вынятай сярэдняй схавала скрыпку ад пакваплівага позірку ў ліхую ваенную часіну не менш надзейна, чым самы звышсакрэтны сейф.

Лёс гэтай «віяліны» наўрад ці засмуціў бы і самога стваральніка — майстра з горада

Крэмона, які мець сваю працу шырокім мальтыйскім крыжам. Бо ёсць на зямлі хоць адзін чалавек, для якога скрыпка Страдывары не толькі дарагая і адмысловая рэч, але і спадчына. Бацькаў дар.

Пад вокладкай ліпеньскага сшытка «Беларусі» сабраныя нямала цікавых і разнастайных матэрыялаў. У артыкуле першага намесніка міністра культуры БССР У. Гілепа, якім адкрываецца нумар, расказваецца пра ахову, прымяненне і шырокае выкарыстанне ў рэспубліцы духоўных каштоўнасцей дзеля маральнага і эстэтычнага выхавання савецкіх людзей. Старонкі блізкай і далёкай гісторыі ўзнаўляюцца ў публікацыях С. Букчына, А. Блізюка, А. Савіцкага, У. Содаля... Сваімі ўражаннямі ад вандровак па літаратурных мясцінах Гродзеншчыны дзельца Д. Бічэль-Загнетава. Чытача знаёмяць з вершам з творчай спадчыны У. Караткевіча і новым апавяданнем У. Арлова... Сабраныя разам матэры-

ДНІ КУЛЬТУРЫ МНР У САВЕЦКІМ САЮЗЕ

Новым пацвярджэннем пераўражанага дружбы і адзінства савецкага і мангольскага народаў сталі Дні культуры МНР у ССР, прысвечаныя 65-ай гадавіне мангольскай народнай рэвалюцыі. Шэраг мерапрыемстваў, у якіх прынялі ўдзел вядомыя мастацкія калектывы і выканаўцы братняй краіны, адбыліся ў Маскве і іншых гарадах Савецкага Саюза.

Член Палітбюро, сакратар ЦК МНРП Ц. Намсрай і дэлегацыя на чале з намеснікам Старшыні Савета Міністраў МНР Д. Цэвэгмідам, якая знаходзілася ў Савецкім Саюзе ў сувязі з правядзеннем Дзён, наведвала Беларусь. Госці гутарылі з другім сакратаром ЦК КПБ Г. Г. Барташэвічам, з намеснікам Старшыні Савета Міністраў БССР Н. М. Мазаі, усклалі івэты да помніка У. І. Леніну, вянок да манумента-абеліска на плошчы Перамогі ў Мінску, агледзелі экспазіцыю Дома-музея і з'ездзі, РСДРП, наведвалі мемарыяльны комплекс «Хатыні», ВДНГ БССР.

Мангольскія госці прысутні-

чалі на канцэрце ансамбля народнай музыкі «Святая» ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Урачыстае закрыццё Дзён культуры МНР у ССР адбылося ў сераду, 30 ліпеня ў Дзяржаўным акадэмічным Вялікім тэатры Беларускай ССР, дзе сабраліся прадстаўнікі партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый, працоўных калектываў, дзельчы культуры і мастацтва рэспублікі. На цырымонію закрыцця Дзён прыбылі член Палітбюро, сакратар ЦК МНРП Ц. Намсрай, дэлегацыя на чале з намеснікам Старшыні Савета Міністраў МНР Д. Цэвэгмідам.

Заключным акордам свята дружбы стаў вялікі, малюткі канцэрт. У ім прынялі ўдзел ансамбль народнай песні і танца МНР, артысты Акадэмічнага тэатра оперы і балета, вядучы мангольскія выканаўцы.

На канцэрце прысутнічалі сакратар ЦК КПБ В. А. Пячэнінаў, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. М. Мазаі.

ЛІСТ У РЭДАКЦЫЮ

ЧЫТАЧЫ СКАЗАЛІ Б «ДЗЯКУЙ»...

Апошнім часам у рэспубліцы на розных узроўнях вядзецца заклапочаная гаворка пра заняпад інтарэсу чытачоў да беларускае кнігі: меншаюць тыражы нашых літаратурных часопісаў, гадамі пыляцца на паліцах кнігарань пазычаны ды і празічныя выданні некаторых аўтараў.

Некалькі месяцаў назад у БДУ імя У. І. Леніна адбылася сустрэча з групай беларускіх пісьменнікаў, сярод якіх, між іншым, было і колькі вядомых на ўсю краіну і за яе межамі. Сустрэча прайшла як звычайная. Пісьменнікі читалі свае вершы, адказвалі на пытанні. Кнігагандаль разгарнуў продаж кніжак, аўтары рабілі на іх памятных надпісы. Незвычайнай была толькі колькасць прысутных слухачоў — 15—20 чалавек. Гэ-

та былі студэнты, прычым некалькі з іх — студэнты замежных краін, якія не тое што беларускую — рускую мову добра не разумеюць. Выкладчыка я не пачыў там ніводнага. Балюча было глядзець на рады пустых крэслаў у зале, якая змяшчае, прынамсі, 100—150 чалавек, сорама было глядзець у вочы пісьменнікам, ды і ім самім глядзець адно аднаму ў вочы, відаць, таксама было няёмка. Сустрэча адбылася, хтосьці недзе паставіў галачку, а прыкрасць, скажыце, куды падзецца?

Прыклад гэты сведчыць, што наша літаратура губляе перш за ўсё маладога чытача. Кожнаму зразумела, што літаратура, якая не мае апірышча сярод моладзі, не мае і будучыні.

Пытанне гэтае, як вынікае з

паведамленняў перыёдыкі, вельмі востра ўзнімалася на апошнім з'ездзе пісьменнікаў Беларусі. Не абмінула гэтая тэма і старонак «ЛіМа». Трэба сказаць, што такі клопат грамадскасці пра сувязь роднае літаратуры з чытачом надзвычай своечасова і, безумоўна, прынясе плён.

Добрай справай у гэтым накірунку была праведзеная нядаўна Інстытутам літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі навук Беларусі сумесна з Саюзам пісьменнікаў навуковая канферэнцыя «Літаратура і чытач».

Сярод шматлікіх прычын, што выклікалі цяперашняе становішча, і на з'ездзе пісьменнікаў, і ў «ЛіМе», і на згаданай ужо канферэнцыі называліся і такія: невялікая колькасць непасрэдных кантактаў пісьменнікаў з чытачамі ды кепская прапаганда беларускае літаратуры ў рэспубліцы.

Як чытач і шчыры прыхільнік роднай літаратуры скажу: прапаганда яе ў нас сапраўды кепская.

От давалася мне колькі месяцаў назад прысутнічаць на ўрачыстым вечары ў Доме літаратара, прысвечаным 90-гадзю з дня нараджэння вядома-

га беларускага навукоўца і пісьменніка Міхаілы Грамыкі. Вечар быў цікавы, але дзедаўся ды трапіў я на яго выпадкова. Сустрэў прыцэля, а ў яго запрашалны білет на дзве асобы. Вечар, паўтараю, быў цікавы. Змястоўнае паведамленне пра жыццёвы і творчы шлях М. Грамыкі зрабіў пісьменнік Г. Кахановіч, добра прыгадаў пра сустрэчы з М. Грамыкам акадэмік Г. Гарэцкі, цікавымі былі выступленні іншых прамоўцаў, а прысутных у вялікай зале Дома літаратара ледзь хапала, каб запоўніць першыя 5—7 радоў. А калі б загадзя было змешчана ў друку ці перададзена па радыё паведамленне пра гэты вечар, то няўжо ж не знайшлося б у Мінску дастаткова жадаючых, каб запоўніць тую залу? І не прыйшлося б тады тэлеператарам гадаць ды мудрагеліць, як размясціць тэлекамеры, каб не было бачна пустых радоў за спінамі прысутных.

Цяпер пра кантакты пісьменнікаў з чытачамі. І тут у нас не вельмі многа традыцый ды форм, а тыя, што ёсць, відаць, ужо не адпавядаюць часу, маральна састарэлі. Гэты чытацкі заклад я раблю перш за

ўсё да Бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР. Трэба шукаць, шукаць.

І мне здаецца, што адну з такіх новых форм прапаганды прыгожага пісьменства ўжо знайшлі прадстаўнікі братняй рускай літаратуры. Маю на ўвазе літаратурную кавярню. Як вядома, блізка каля года назад у Ленінградзе такая кавярня была адчынена, а зусім нядаўна займелі гэтую кавярню і літаратары Масквы. Чым не новы дзейсны сродак і форма для прапаганды літаратуры? Мяркуюцца, што і ў Маскве, і ў Ленінградзе ад жадаючых наведваць тыя кавярні адбою не будзе. А хіба не патрэбна такая кавярня ў Мінску? Думаю, са мною згодзяцца многія: патрэбна, як паветра. Колькі карыснага магла б яна зрабіць! У ёй можна было б праводзіць сталыя цыклы тэматычных вечароў з удзелам беларускіх пісьменнікаў і дзельчых мастацтва, сустрэчы з пісьменнікамі-юбілярамі, у ёй можна было б сустрэцца ды пагаманіць з тым ці іншым аўтарам у неафіцыйнай абстаноўцы; яна магла б стаць сталым «прытулкам» для маладых літаратараў-пачаткоў-

Прэм'ера кнігі

Сам час знаходзіць сваё адлюстраванне ў новым паэтычным зборніку Г. Пашкова «Маналог на кастрышчы», у якім паэт выказвае трывогу за заўтрашні дзень планеты:

Мы на кастры,
мы на агні знішчальным.
І ўсіх вуглёў
пад травяным пластом
ступнёю чуюм
жар паперадальных,
пакуль зямля
не ўспыхнула
кастром.

Менавіта на публіцыстычнасці гаворкі Г. Пашкова завастралася ўвага ў час сустрэчы паэта з чытачамі — чарговае мерапрыемства з цыкла «Прэм'ера кнігі» Мінска абласны кнігадзельніцтва сумесна з Савецкай раённай арганізацыяй таварыства аматараў кнігі правёў у клубе завода імя У. І. Леніна.

Думкамі пра творчасць Г. Пашкова і яго новую кнігу «Маналог на кастрышчы» падзяліліся паэты Р. Баравікова і У. Скарыйкі, празаік Г. Шыловіч, кампазітар Э. Зарыцкі пазнаміў прысутных са сваёй песняй «Сцяжына юнацтва», напісанай на верш Г. Пашкова.

У заключэнне выступіў сам аўтар зборніка.

А. ЛЯДУ.

ялы нумара яшчэ раз нагадаюць, які неацэнны скарб атрымалі мы ад продкаў. Творча спадчына беларускіх асветнікаў і ўзоры кавальскага майстэрства. Купалле і зялёныя шаты старых паркаў. Дух народа, яго мова і ўрачыстыя мур старажытных храмаў і замкаў...

Як жа важна захаваць гэты скарб, з розумам ім распарадзіцца, памножыць ягоныя багачыні! «Што пакінем у спадчыну?» — з гэтым пытаннем часопіс звярнуўся да патомнага рабочага А. Азарова, старшыні калгаса В. Арцімені, мастака М. Савіцкага. «Вось і прыкінем цяпер: колькі ж работ чакае ўсіх і кожнага, хто сур'езна, не на словах, а на справе хоча клапаціцца пра вялікую і прыгожую спадчыну для нашчадкаў, — піша ў сваім адказе паэт Ніл Гілевіч. — Работы — непачаты край! Але гэта нікога з нас не павінна палохаць... Вялікая работа ў імя вялікай мэты абуджае вялікае натхненне».

Тэматычны нумар «Беларусі» сведчыць, што супрацоўнікі рэдакцыі разам з аўтарскім актывам у гэтую работу ўключыліся актыўна. Пажадаем часопісу поспеху ў яго творчых шуканнях.

А. ГАНЧАРОВ.

цаў, ды, нарэшце, месцам сустрэч і гутарак пэўнай часткі мінскае моладзі. Ды хіба пералічыш усе магчымасці, якія можа даць наша літаратурная кавярня (пры ўмове добра наладжанай інфармацыі) справе ўдасканалення кантактаў з чытачамі? Зразумела адно: справа гэта карысная і патрэбная.

Размясціць літаратурную кавярню можна было б у гістарычнай частцы Мінска, скажам, у тым жа Траецкім прадмесці, ці дзе-небудзь на плошчы Свабоды, праект рэстаўрацыі і частковага аднаўлення якой зацверджаны і, здаецца, пачаў ужо ажыццяўляцца.

А пакуль мы не маем сваёй літаратурнай кавярні, прапануем проста пачаць друкаваць на апошняй старонцы «ЛіМа» і ў той жа «Чырвонай змене», а калі трэба ды і ў «Вячэрнім Мінску», паведамленні пра маючыя адбыцца ў Доме літаратара так званыя паэтычныя пятніцы ды іншыя літаратурныя мерапрыемствы. Многія мінчане за гэта скажуць «дзякуй».

Сяргей АБЛАМЕЙКА,
студэнт гістфака БДУ імя
У. І. Леніна.

У АДНОП з перадач Цэнтральнага тэлебачання пра аварыю на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі быў такі эпізод — журналіст гутарыць з групай рабочых, якія працуюць тут у самых гарачых месцах. Адзін з іх, на маю думку, вельмі трапіна заўважыў, што чым далей ад аварыі, тым больш розных чутак.

Што і казаць, хапіла і ў Мінску. Былі нават людзі, якія, паддаўшыся тым чуткам, пачалі пакаваць чамаданамі, а многія, абсалютна здаровыя, пабеглі ў бальніцы...

Наш сённяшні расказ — пра людзей, што, апынуўшыся ў непасрэднай блізкасці ад аварыі, у яе эпіцэнтры, не толькі не разгубіліся, але мужна, бяспрашна, не зважаючы на небяспеку, пагрозу для жыцця, уступілі ў бой з атамам, які выйшаў з-пад кантролю.

што сёння тут 35 градусаў гарачыні, здаецца, што да звагата значна бліжэй...

Мы кіруемся ў Брагінскі раён. Стрэлка на спідометры перайшла за лічбу сто, а вадзіцель Віктар Гацман усё цісне на акселератар: трэба спяшацца.

Нясцерпна пячэ сонца. Бягуць назад, мільгаюць беластвольныя бярозкі, вёскі, блакітныя шчыты-указальнікі: «З'езд на ўзбочыну дарогі забаронены!» А вось пабегла цэлая чародка белых сцяжынаў. За імі ўспыхнулі жоўтыя ўказальнікі: «Заражана».

Гарачы вецер надзімае наша ахоўнае адзенне — напярэдадні паездкі ўсіх нас пераапанулі. Наперадзе па курсе — Чарнобыльская АЭС. Галоўнае змаганне ідзе там, на станцыі, менавіта там сканцэнтраваны галоўныя сілы. Але лінія фронту расцягнулася на многія кіламетры.

Я ўжываю словы «фронт».

Вось яны, героі кінарэпартажу: Васіль Краўчанка і Марыя Кулак.
Фота аўтара.

Там, у небяспечнай зоне

ЗДЫМАЕЦЦА ФІЛЬМ «ЧУЖОЙ БЯДЫ НЕ БЫВАЕ»

Як вядома, радыеактыўнымі ападкамі былі паражаны і тры раёны нашай рэспублікі: Брагінскі, Хойніцкі і Нараўлянскі, з паўднёвых частак якіх было эвакуіравана насельніцтва. Вось па гэтых месцах і пралеглі маршруты кіназдымачнай групы «Беларусьфільма» ў складзе журналіста А. Ярася, рэжысёра В. Сукманава, гукааператара Б. Смірнова, кінааператара — аўтара гэтых нататкаў, асістэнта аператара А. Лешчанкі.

Дзяржкіно БССР паставіла перад намі задачу — зрабіць кінарэпартаж з зоны, максімальна набліжанай да Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі, расказаць пра людзей, якія тут працуюць, ліквідуючы вынікі аварыі.

І вось мы ў Хойніках. Тут знаходзіцца аператыўны штаб Савета Міністраў БССР, міністры, спецыялісты ўсіх рангаў,

«бітва», «наступленне», вядома, у пераносным сэнсе, хоць, шчыра кажучы, небяспека тут падпільноўвае чалавека на кожным кроку. Небяспека тым больш страшная, што яна аніяк вонкава не праяўляецца. Усё ўспрымаеш не сэрцам, а розумам. Спачатку я нават разгубіўся: як адлюстравачь кінакамерай напружанне, сапраўды баявую абстаноўку?

Раптам наперадзе перашкода: пост, пункцір шлагбаум, чарговы катэгарычны надпіс — «Стой! Праезд строга забаронены! Небяспечная зона!»

Але нас у зону прапускаюць... Тут мы не ўбачылі нічога незвычайнага. Мірнае нарэчце — лес як лес, поле як поле. Чорны асфальт дарогі вядзе ў пасёлак Сонечны. Шматпавярховыя дамы выстраіліся ўздоўж шашы. Але дзіўная рэч, гля-

дзе. Яна замкнёна. І наступная хата — таксама. У адной з-за фіранкі ў акно выглядае чыясці галоўка. Лялька. Шырока расплюшчыўшы вочкі, пазірае пластмасавы чалавечак на дарогу.

Побач з аддзяленнем сувязі — машына радыяцыйнай разведкі. Чалавек у рэспіратары з дэзіметрам у руках заходзіць у пусты двор. Ля веснічак спыняецца. Позірк яго скіраваны на шкалу прыбора. Кінавока майго «Канваса» таксама зазірае туды. Вось стрэлка варухнулася і павольна папаўзла. Ідзе паглыбленая разведка радыяцыйнай абстаноўкі мясцовасці. Міне час, і сюды прыйдуць спецыялісты, каб «вылечыць» хворага, удыхнуць у яго жыццё.

Мы пакідаем Піркі. «Газік» наш імчыць па грунтовай дарозе. На развітанне яшчэ раз здымаем бязлюдную вёску.

У роце перасохла. Вельмі хочацца піць. Побач — студня. У яе глыбіні — халодная вада. Але піць яе нельга...

Вёска Прыстанская. Тут дэзактывацыя вядзецца на адкрытых участках мясцовасці. Рэжысёр В. Сукманаву прапануе пачаць здымкі. У візір бачу, як людзі рыдлёўкамі абкопваюць узбочыны дарогі, здымаюць дзярніну, ачышчаюць двары, збіраюць смецце, чарназём. На насілах зносяць усё гэта ў кучы. Грунт з вёскі будзе зняты і пахаваны ў могілках далёка ад населенага пункта.

Падыходжу да аднаго з тых, хто тут працуе. Сюды ж накіроўваюцца рэжысёр і гукааператар. Малады хлопец заняты дэзактывацыяй жыллага дома. У руках у яго пажарны ствол. Магутны пругкі струмень моцна б'е па даху, па сценах, старанна «мые» дом, зазіраючы ва ўсе куткі і шчыліны. Камера ўзіраецца ў ягоны твар. З-пад ахоўнага брыля галаўнога ўборка выбілася бялявая пасма валасоў. Хто ён, гэты юнак, адкуль родам? Мы не маем магчымасці спытаць у яго пра гэта, бо твар хлопца закрывае рэспіратар.

Дружна, зладжана, самааддана працуюць людзі. Адны мыюць дамы, дрэвы, кусты, другія — здымаюць верхні

пласт зямлі, трэція транспартуюць гэты грунт... Па-гаспадарску, метр за метрам, ірок за крокам адвабываюць яны ў стыхіі вольныя вяснічкі, вольныя масцёр дроў, вольныя студні...

Людзі чакаюць. Іх шмат — дзесяткі, сотні, тысячы... Эвакуіраваныя не засталіся без даху над галавой. Іх прывецілі людзі, прынялі ў свае хаты, у свае сем'і. Чужой бяды не бывае.

У бланцы захоўваецца кінастужка з сіхронным запісам гутаркі са старшыней Дварышчанскага сельскага Савета Пятром Філімонавічам Арэшчанкам. Ён расказаў, што партыйнымі органамі яму было даручана тэрмінова падрыхтаваць 1200 месца для эвакуіраваных, падрыхтавалі — 1900, што некаторыя мясцовыя жыхары прыходзілі ў сельсавет з крыўдай, чаму да іх нікога не пасялілі. Сельсавет у той гарачы час ператварыўся ў аператыўны штаб па размяшчэнні людзей, якія прыбылі з зоны паўшанай радыяцыі. Што тычыцца самога Арэшчанкі, дык свой дом ён аддаў эвакуіраваным, а сам разам з актывістамі жыў у будынку сельсавета...

Нам, дакументалістам, пад час здымак давялося сустрэцца з людзьмі незвычайнага лёсу, незвычайнай мужнасці. Старшыня калгаса «Першае Мая» Хойніцкага раёна Міхаіл Іванавіч Новік, гаспадарка якога знаходзілася ў непасрэднай блізкасці ад Чарнобыльскай АЭС, успамінаў, што акурат напярэдадні таго дня, калі адбылася аварыя, праўленне калгаса збірала правесці ўрачыстае мерапрыемства: уручыць ключы ад новых кватэр працаўнікам гаспадаркі. Перадавыя калгаснікі — электразваршчык Васіль Краўчанка і бригадзір комплекснай бригады Марыя Кулак — вырашылі пажаніцца. У калгасе рыхтаваліся да камсамольскага вяселля, якое меркавалася правесці адразу пасля заканчэння пасяўной. Ключы ад новага дома для маладых старшын павесіў на цічок у сябе ў кабінце.

У той жа дзень, калі ў вёску Баршчоўка, адкуль бачны трубы АЭС, прыйшла страшная вестка, Васіль і Марыя працавалі ў полі. Будучыя муж і жонка не кінуліся ў першую машыну, якая была прызначана для эвакуацыі, а не вагаючыся, занялі месца ў страі камуністаў і беспартыйных, якія адразу пачалі змагацца са смяротнай небяспекай. Марыя і Васіль працавалі на адгрузцы жытвёлы. Пакінулі яны вёску з апошняй машынай толькі 5 мая.

Неўзабаве Васіль і Марыя сталі кандыдатамі ў члены КПСС. А вяселле сваё яны перанеслі на пазнейшы час...

У той дзень мы працавалі без стомы. Праехалі амаль паўтысячы кіламетраў. Адзнялі сотні метраў кінаплёнкі.

... Далёка за поўнач заснула наша група. Заўтра новы дзень — зноў будзем працаваць у небяспечнай зоне.

Анатоль АЛАЙ.

Гэтыя жанчыны сёння жывуць у вёсцы Дварышчы Хойніцкага раёна, куды яны былі эвакуіраваны з небяспечнай зоны.

медыкі. У горадзе — толькі дарослае насельніцтва, дзеці з усіх трох раёнаў вывезены ў пільнерскія лагеры, што размешчаны па ўсёй рэспубліцы.

Адна з сярэдніх хойніцкіх школ ператворана ў інтэрнат. Тут жывуць вадзіцелі, экскаватаршчыкі, бульдозерысты, рабочыя іншых спецыяльнасцей, якія заняты дэзактывацыяй небяспечнай зоны.

Размясцілася тут і наша група. У яе распараджэнне адданы былі кабінет географіі. Тут і сёння вісіць плакат: «Ці ведаеце вы горад Хойнікі?». І тут жа адназ на дапаможніку-планшэце: «Хойнікі займаюць плошчу 9,03 кв. кіламетра. Яго каардынаты — 51 градус паўночнай шырыні і 30 градусаў усходняй даўжыні. Адлегласць ад экватара — 4330 кіламетраў...». Мяркуючы па тым,

дзіш на іх, і цябе ахоплівае незвычайнае адчуванне. Спачатку я не мог зразумець, што гэта. І раптам зразумеў — дамы пустыя. Тут ніхто не жыве. Я ўзяў у рукі кінаапарат, панарамірую злева направа. У кадры дамы, дамы... У канцы панарамы ўжо абрыдлы шчыт: «Праезд і праход забаронены». Усяго паўтара кіламетра ад вёскі Піркі. Адтуль нам насустрэч ідзе магутны «МАЗ». У кузаве — зямля з радыеактыўнымі ізатопамі.

Уязджаем у вёску Піркі. Яна таксама пустая. Ля дарогі ў акружэнні кураў грабецца ў пяску курны. Здаецца, зарыпць вяснічкі, на вуліцу выйдзе гаспадыня і пакліча: цып-цып-цып. Але — не. Ніхто з хаты не вый-

У ЧЭРВЕНІ, калі былі ў Радчыцку, амаль на тыдзень задажыла. У памяшканні, дзе мы так і не рызыкнудлі распрануцца, пахла вільгацю.

— Добры хірург і ў маленькай аператыўнай — майстар!.. — паспрабаваў я паспакуваць дырэктару Дома культуры А. Туцкаму.

Туцкі не прыняў жарту, паміўчаў, пасля пачаў расказаваць:

— Сам я — радчыцкі, тут жывуць бацькі, брат. Жонка ў мяне настаўніца. Паставіў хату, маю жывёлу, соткі, садок... А сюды прыйшоў даўно. Гродзенскае культасветвучылішча скончыў, надмацаваўся потым на дзевяцімесячных курсах у Мінску — былі такія раней пры кансерваторыі, і ў ліпені 1957 года атрымаў ключы ад Дома культуры. Тады яшчэ тут размяшчалася праўленне калгаса. Гіу і радасці было, калі яно перабралася ў новае памяшканне! Сам з братам Рыгорам падшываў фанерай столь клубу, насцілаў падлогу, фарбаваў... Зарплата меў тады трыццаць васьмь, а цяпер — амаль на сотню больш...

Мне карцела спытаць Туцкага, як здолеў ён за столькі гадоў зберагчы імгнэт, маральную энергію, каб і сёння заставацца духоўным нервам сваёй вёскі, руплівым гаспадаром клубу, як адужвае ён шматлікія цяжкасці, якіх, і гэта не сакрэт, зашмат у рабоце культасветніка. Я ж добра ведаю — ён з тых, пра каго кажуць: чалавек на сваім месцы. Асабістым прыкладам ён даказвае землякам: жыццё дзеля аднаго заробку — нішто, калі не ўзвышаць сваю душу, — няхай для гэтага даводзіцца яму быць і салістам, і дырыжорам, і цеслярком. Не адзін вёлаціпед «заездзіў» ён, перш чым яго словы пачалі прарастаць канкрэтнымі справамі. Вёска даверыла яму свае надзённыя клопаты, абраўшы дэпутатам выканкома сельскага Савета, старшынёй органа грамадскага самаўпраўлення — селькома. Грамата Вярхоўнага Савета БССР — свядчанне таго, што і тут Аляксей Лук'янавіч дамогся рэальных вынікаў.

Але ён загаварыў пра іншае. — Бачылі, як рэчка цячэ? То паціху лужок напоіць, то зверне, каб шырока полем прайсці, то крынічкай падмацуецца. Мы ж самі сабе ў галаву ўціямлі: найкарацейшая адлегласць паміж двума кропкамі — прамая. Трэба ўсё спрамляць! Нам падавай магістральныя каналы. Каб кубаметры вады зручней было падліваць у справаздачы! Далеб, у культасветработце ці не галоўным стала — зрабіць справаздачу...

І, паклаўшы ў шуфляду стала аддрукаваныя ў Брэсце на рататары метадычныя рэкамендацыі, Аляксей Лук'янавіч сеў пачыць свой, уласны сцэнарый свята зажынак, бо — уздыхнуў — «ніякая метадычка не паспявае за жыццём...»

ЧАСАМ мне здаецца, што цяпер практыка культасветработы нагадвае добра наезджаную дарогу, з якой не так проста збочыць. Тэарэтычна мы ведаем, як выбрацца з каляіны, з імгнэтам заклікаем адзін аднаго да гэтага, а да канкрэтных спраў — не надта прыткія. Вось прыклад.

Старшыня калгаса «Усход» Пінскага раёна Пётр Арцёмавіч Парчук прыхільна ўспрыняў прапанову паказаць у Кончыцах спектакль Брэсцкага абласнога драмтэатра. Праўда, для канкрэтнага вырашэння пытання адаслаў прадстаўніка тэатра да сакратара парткома: ідэалогія, маўляў, ягоны хлеб, а я ж толькі гаспадарнік. У

парткоме ж пачалі тлумачыць, што за спектакль трэба плаціць, а грашамі распараджаецца... старшыня. Пазіцыя дырэктара Дома культуры была вартым працягам гэтай гульні: як скажуць старшыня і парторг, так і будзе.

Такую ж «гнуткую зацікаўленасць» у прыездзе тэатра давялося сустрэць затым у Ласіцку, Сошне, Валішчы. У выніку жыхары вялікіх вёсак так і не змаглі сустрэцца з артыстамі. А кіраўнікі гаспадарак, тым не менш, на чарговай нарадзе заклікалі іншых шу-

Трэба бачыць і падтрымліваць найперш дзелавых, актыўных у справе работнікаў. Такіх, як браты Туцкія, Аляксандр Мікалаевіч Чайкоўскі з Муравы на Пружаншчыне, Ніна Давыдаўна Макіявец — загадчыца Бярозавіцкай сельскай бібліятэкі на Піншчыне, сотні іх калег па прафесіі.

У сферы культуры працуюць або людзі такога тыпу, або іх шэрыя антыподы. Сярэдзіны між імі проста не бывае. Прафесія культасветніка вымагае поўнай самааддачы. А на гэта не кожны здатны.

Гэтая салодкагалосая сірэна — лічба!

каш нявыкарыстаныя рэзервы ў выхаванні людзей сродкамі мастацтва.

Ну, а возьмем тое, чым часцей за ўсё заняты культасветнікі, што з яго часцей за ўсё патрабуюць, хто яго і як правярае.

Памятаю, з якой горыччу расказвала Віталія Мікалаеўна Кунаш — дырэктар Дома культуры калгаса «17 верасня» Баранавіцкага раёна, работнік сумленны, разумны — аб візітах у Перхавічы незлічоных правяраючых. Работнікаў асветы непакоіла адсутнасць у асяродку культуры стэндаў, дзе адлюстроўваліся б дасягненні народнай адукацыі ў раённым і абласным маштабах; прадстаўнікі грамадзянскай абароны тэрмінова патрабавалі правядзення сур'ёзных мерапрыемстваў па «вышэйазначаных пытаннях»; наведваліся таксама прадстаўнікі ДТСААФ, таварыства аховы прыроды, медыцыны і г. д., якія рыхтавалі «пытанні» для разгляду на розных узроўнях. Усе яны не проста правяралі, але — указвалі, патрабавалі, абавязвалі.

Дык ці ж дзіўна, калі ў сямі нянек дзіця без носа?

І ці не таму зведзеную да ўзроўню абслугоўвання шматлікіх заказчыкаў дзейнасць клубу ў сваю чаргу пачынае стрымліваць боязь... дзейнасці? Ці не таму нараджаецца неадольнае жаданне свахацца за лоўка складзены план, справаздачу, дутыя лічбы? Пацікаўцеся, як дасканала валодаюць многія «клубнікі» мастацтвам ілюзіянізму? Афіша абяцае таямніцы балю, рамантычныя сюжэты, а трапляеш... на звычайныя танцы пад плацінкі. Навошта пісаць проста «спектакль», калі можна больш важна — «дзень тэатра»?

Мне давялося пазнаёміцца з гадавым планам работы Дома культуры саўгаса «Рагазнянскі» Жабінкаўскага раёна. Гэта быў манументальны дакумент, дзе скрупулёзна прадугледжваліся амаль усе магчымыя аспекты дзейнасці клубнай установы, вызначаліся адказныя за мерапрыемствы. Усё было зразумелым. У саўгасе часта праходзіць семінары розных узроўняў, а значыць і Дом культуры павінен быць на вышыні. Ведаў я дакумент аблсаўпрофа, які паслужыў правобразам плана. Вось толькі невядома было, хто зможа ажыццявіць усё гэта, бо прафесійны ўзровень мясцовых культработнікаў надта ўжо сціплы.

Праблемы, праблемы... І добра, што ментарскія, камандныя галасы ў гаворцы аб праблемах культасветработы змяніліся (усё-такі змяніліся!) на заклапочаныя. І на цвярозыя.

СТАНОВІШЧА з кадрамі на Брэсцшчыне застаецца складанае. Датычыць гэта перш за ўсё «клубнікаў», чыя праца ненарміваная, часта малапрэстыжная, з неўладкаваным бытам. Па-ранейшаму штогод звальняецца кожны пяты работнік гэтай катэгорыі. Сярод сельскіх «клубнікаў» дыплом аб адукацыі мае толькі кожны трэці. Нямала гаворыць і той факт, што стаж звыш 10 гадоў маюць сярод іх толькі 20 працэнтаў.

Занадта доўга крыж «майстра на ўсе рукі» ўзводзіўся намі ў ранг неадэмнай якасці добрага культасветработніка. Што ж, у гэтым ёсць і пэўны сэнс. Напрыклад, здольнасці кінафотаамагара, мастака, баяніста, танцора, вакаліста, электрыка, масавіка дырэктар Кукаўскага СДК Ганцавіцкага раёна Іван Іосіфавіч Муха цалкам паставіў на карысць справе. Можна яшчэ назваць дзесятак яго калег — работнікаў «з божае ласкі». Але ж яны хутчэй за ўсё — выключэнне, а не правіла. Наспеў час адмаўляцца ад прывабнага на першы погляд вобразу — «і жнец, і шавец, і на дудзе іграць», да якога павінен быў імкнуцца кожны паважваючы сябе культасветработнік. Ох ужо гэты навізаны кінематографам вобраз — асоба нявызначанага ўзросту, з п'янерскім голасам і прагай у любую хвіліну бегчы, арганізоўваць, праводзіць! Відаль, наспеў час даверыць складаную справу работы з людзьмі адукаванаму спецыялісту, павесці яе не толькі на энтузіязме, але і на метадычнай, прафесійнай аснове.

Трэба зазначыць: дзякуючы энергічным намаганням абласнога ўпраўлення культуры карціна мяняецца да лепшага. Адзін за адным адкрываюцца цэнтры прафярментацыі пры міжшкольных вучэбна-вытворчых камбінатах. Штогод вясной у гарадах і раёнах праходзяць дні адбору моладзі і работнікаў-практыкаў для накіравання ў навуцальныя ўстановы культуры і мастацтва. Добры плён дае пазаконкурснае накіраванне сельскай моладзі ў Мінскі інстытут культуры. І усё ж самай ідэальна арганізаванай кампаніі недастаткова, калі не будзе дапамогі з боку гаспадарак.

МІНУЛЫМ летам давялося пабываць у ДOME культуры калгаса «Прыпяць» на Піншчыне. Па велізарнай і, відаць, вельмі халоднай узімку хароміне блукала гарадскога выгляду дзяўчо. Відаль, кіруючая пасада дырэктара была ёй не па плячы. Прынятала яе нават ужо сама адказнасць за гэтую вось электраапаратуру, звязку ключоў і яшчэ недабіты бильярд. Адкуль

прыехала дзяўчо з настальгічным туманам у позірку? У адказ назвала такое месца на карце краіны, якога і чуць не даводзілася.

Гэты парадокс не дае мне спакою. Каго ж, як не мясцовай ўлады, вінаваціць у тым, што ў Мінскім інстытуце культуры не шмат калгасных стыпендыятаў, а ў Гродзенскім і Магілёўскім культасветвучылішчах на завочных аддзяленнях ужо даўно няма конкурсу? Летась пазнаёміўся з чатырма «свежанькімі» выпускнікамі МІКа ў Парахонску і Лагішы-

за апошнія два гады для ўдзельнікаў самадзейнасці набыта касцомаў на 60 тысяч рублёў. А вясковых любімцаў — фальклорны ансамбль «Альшанка» — адправіў у Прыбалтыку на свята народных мастацтваў на камфартабельным «Ікарусе», заказаным у Пінску.

Але ж вось вам і парадокс, над якім мы з загадкама аддзела культуры Столінскага райвыканкома Аляксандрам Васільевічам Стоўбам ламалі галовы. Старшыня самай багатай у раёне гаспадаркі адмовіўся даць дырэктару Дома культуры грашовую даплату. Чаму? Здавалася б, усё гаворыць «за». А. Крупкевіч за 9 гадоў не толькі змагла стаць сваім чалавекам у Альшанках (родам яна з Івацэвіцкага раёна), але і наладзіць у ДOME культуры работу. Тут працуюць харавы, тэатральны, танцавальны, фальклорна-этнографічны калектывы, вакальна-інструментальны ансамбль. У кабінете дырэктара мноства розных дыпламаў. У чым тады прычына старшынёўскай незгаворлівасці?

Яноўскі — рэаліст. Ён верыць толькі канчатковаму выніку, такому, напрыклад, як 40 цэнтнераў з гектара, што збірае калгас штогод. Такую ж тэндэнцыю накіраванасці на канчатковы вынік ён хоча бачыць і ў рабоце сваіх ідэалагічных партнёраў. Вопытны старшыня абостраным пачуццём эканаміста разумее: цяперашняя клубная прадукцыя, якую «выдае» Дом культуры, можа быць, а можа і не быць — для людзей вынік будзе прыкладна адзін і той жа. Нават пры далейшым росце ўсіх лічбавых паказчыкаў.

Возьмем хоць бы аматарскае аб'яднанне «Маладосць», якое Ала Мікалаеўна прыгадала некалькімі гадамі. Гэта — тыповы клубны «калектыў-громадвод». Яго неакрэсленасць дазваляе дырэктару казыруць назвай перад любым правяраючым: паспрабуй, дакажы, што ў клубе «Маладосць» не вядзецца эстэтычнае, маральна-этычнае ці яшчэ якое выхаванне. Вось і мільгаюць у справаздачах няўлоўныя клубы-прывіды «Пунсоўныя ветразі», «Сучаснікі», «Брыганціны», «Суб'ядзеднікі», «Сяброўкі», якія гэтак жа хутка знікаюць, як і з'яўляюцца.

Куды карысней, але і складаней, Ала Мікалаеўна, было б стварыць клуб маладых механізатараў. Іх у гаспадарцы каля сотні. І спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй — не адзін дзесятак. Есць з кім працаваць і адпачываць! Вось тады рэаліст-старшыня, які жадае бачыць культработнікаў сейбітамі, а не статыстамі, пойдзе насустрач і ў даплате. Да гэтай высновы мы і прыйшлі ў Століне.

Таму, пэўна, няма прычын абурэння, што ў вобласці даплату атрымліваюць толькі частыя працэнты «клубнікаў». Яе ж трэба заслужыць! Як могуць кіраўнікі калгасаў «Іскра», імя Калініна і іншых гаспадарак на Століншчыне заахвочваць сваіх культработнікаў, калі з 40 спецыялістаў, што працуюць у кожнай гаспадарцы, паслугамі бібліятэкі карыстаюцца толькі адзінкі? Падлічана, што ў цэлым па раёне 46 працэнтаў работнікаў гэтага звяна ўвогуле ў бібліятэку не заходзяць.

КАЛІ мы ўжо згадалі лічбы, пагаворым пра іх.

— Як вы мяркуеце: сем тысяч калектываў і гурткоў мастацкай самадзейнасці для Брэсцшчыны — гэта многа ці мала? — спытаў я ў Туцкага.

Аляксей Лук'янавіч у адказ зірнуў так, быццам у яго выпыталі, на якім дрэве растуць булкі. Затым, памеркаваўшы, прапанаваў:

— Хочаце, пакажу фокус?

(Заначэнне на стар. 13).

КНИГАПІС

Л. АРАБЕЙ. Выбраныя творы ў двух тамах. Мінск, Мастацкая літаратура, 1985.

«Вясспрачна, — піша ў артыкуле-прадмове да першага тома Іван Навуменка, — кожны пісьменнік пачынае не толькі з літаратурнай здольнасці, таленту, а і з перажытага, адчутага, з пройдзеных жыццёвых дарог, з так сказаць, уласнай біяграфіі. І тое і другое ў Лідзіі Арабей ёсць. Яна належыць да пакалення, юнацтва, маладосці якога аблаліла, кранула сваім чорным крылом вайна». «З дарог аблаленай маладосці» — за гэтай назвай прадмовы разуменне таго, што многае ў творчасці Л. Арабей падказана жыццёвым вопытам. У прыватнасці, так сцвярджаць дае падставы раман «Сузор'е Вялікай Мядзведзіцы», у якім на багатым матэрыяле аўтар раскрывае складанасць, спецыфічнасць барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі на тэрыторыі Заходняй Беларусі.

Аповесці «Сярод ночы», «На другой зіме вайны» таксама «не прыдуманы» ў тым сэнсе, што і ў гэтых творах пісьменніца ідзе ад уласнага жыццёвага вопыту, бачыць у прататыпах асобных персанажаў тых, з кім дзяліла разам ваенныя нягоды. Псіхалагічнай глыбінёй у раскрыцці характару галоўнага героя Анатоля Малевіча, што, нягледзячы на інваліднасць, змог застацца ў актыўным строі, уражвае аповесць «На крыжавых пучывінах».

«Дзень добры вам...» — аповесць, у цэнтры якой раскрываецца вобраз генерала Дзмітрыя Карбышава, чалавека з легенды. Сталася так, што, выходзячы з акружэння, ён апынуўся ў роднай вёсцы Л. Арабей Нізон. Ідучы сцэжкіма легендарнага камандзіра, аўтар паказвае Д. Карбышава чалавекам выключнай стойкасці, асабістага гераізму.

Маральна-этычная праблематыка вырашаецца ў аповесці «Ваўчкі». Апаўданадні, прадстаўленыя ў двухтомніку, таксама розныя па сваёй праблематыцы. Але пра што б ні пісала Л. Арабей, яна нязменна імкнецца да мастацкай даканаласці, не паўтарае іншых. Як тут не пагадзіцца з І. Навуменкам: «Лідзія Арабей займела ў беларускай літаратуры сталае імя... Лепшыя яе творы, прадстаўленыя ў двухтомніку, увайшлі ў актыўны беларускі прозы, чытаюцца з цікавасцю, узабагацяць думкі і пачуцці чытача».

П. ЛАПІЦКІ.

Т. БОНДАР. Святочны снег. Вершы. Пераклад з беларускай. М., «Советский писатель», 1986.

Аўтар чатырох паэтычных кніг, Таіса Бондар піша аб Радзіме, маці, заповітных мясцінах роднай Беларусі. У вершах пазтэсы, перакладзеных Святанай Кузняцовай, гучыць гімн жанчыне — змагару і працаўніцы.

В. БАБЕЙ.

ЧАСАМ вусціна робіцца ад хуткага наплыву паэтычных хваляў: ці даўно яшчэ хадзілі ў маладых Я. Янішчыц, Р. Баравікова, В. Коўтун, Г. Каржанеўская, А. Разанаў, У. Някляеў... Яшчэ толькі пачынаем усведамляць тое новае, што ўнеслі ў паэзію Л. Галубовіч, А. Мінкін, А. Пісьмянкоў, М. Пракаповіч, М. Мятліцкі, А. Каско, Л. Дранько-Майсюк, С. Басуматрава, У. Марук, Л. Паўлікава, І. Рубін, А. Жыгуноў, і раздумваць, ці склалі яны пры ўсёй блізкасці маральна-эстэтычных пошукаў паэтычнае пакаленне 80-х гадоў... Яшчэ не прывыклі да новых паэтычных імёнаў — В. Шніп, А. Кана-

імненне да паэтызацыі будзённых праяў быцця — сціпых, працавітых будняў раённага гарадка (А. Бадак), ранішніх гукаў і турбот гарадскога дома (С. Шах), іспайкойнага «жыцця» электрычкі (М. Ждановіч). А ты бачыш толькі «акрыленае, узніслае»... — Слухай, хто ты такая і чаму ўмешваешся ў грунтоўныя крытычныя развагі? Толькі распісалася, а ты ўсё сапсавала сваёй іроніяй і будзённасцю... — Гэта ўжо паводле Ільфа і Пятрова: «хто ты такі?» — «а ты хто такі?» Дапусцім, я — гваё юнацтва, «з трапяткім, уражлівым сэрцам, наіўнымі здзіўленымі вачамі...» — Нешта ты разгаварылася, а тады, у студэнцтве, на пася-

мічна сцвердзіць «прымат» прыроды над культурай. Вада... Яна святлей руна і жабін хор вядзе санліва... Наводная яшчэ струна Нанцюрна іх не замяніла. Пакінем на сумленні аўтаркі чыста біялагічную праблему, ці водзяцца жабы ў вадзе «святлей руна», або музыка знаўчае пытанне пра «струну нанцюрна». Адзначым, што яна бачыць прыроду праз культурныя асацыяцыі — руно, нанцюрна... Вядома, жабін хор і нанцюрна змяняць адно адным не варта, але, як вынікае з верша, і не толькі з гэтага, успрымацца абсалютна «аўтаномна» яны ўжо таксама не могуць. Прырода не толькі тэхнічна пераўтворана цывілізацыяй, але і культурна, эма-

хоўна, звужана, абмяжоўваючыся дзесяткам агульнавядомых імён і з'яў, іх традыцыйнай інтэрпрэтацыяй. Праўда, непажаданая і такая, уласцівая рускай маладой паэзіі, «інтэрпрэтацыя», што больш падобна на дэфармацыю, такіх «метамарфозы» агульначалавечых сваятняў, якія наводзяць на роздум аб граніцах маральнай дазволенасці:

Холодный до воды Овидий,
сойдя в ее сырой подвал,
точас же стал одной
из мидий,
как их Тарковский
срифмовал.
(И. Куцкин).

Маладой беларускай паэзіяй культурная спадчына ўспрымаецца па-свойму: не толькі ў эстэтычным плане, а перш за ўсё ў маральна-этычным, як магутная духоўная энергія. Яна дае адказ на жыццёва важныя пытанні грамадскага самавызначэння сучаснікаў: «А ці там мы сэнс шукалі, ці ад тых плылі вытокаў?» (С. Кавалёў). Напрыклад, у вершы А. Жамойціна непрыяцце духоўнага перараджэння, здрады «белай веры» народа ўзмацняецца купалаўскім наватворама «скурганіць»:

Можна голосам змяніцца,
Горды кілекат свой
скурганіць.
З ярна-белага прыбрацца
Можна ў шэраньню
памяць...

Гэтае слова становіцца своеасаблівай метафарай, выклікаючы па асацыяцыі вобраз Гусяра («Скурганіў бы душу чырванцом тваім я»), праблему служэння мастацтва народу. У вершы С. Украінкі «Балюча небу ад вуголля зор» неўпрыкмет узнікае алегарычны вобраз коласаўскага «промня» з пазмы «Сымон-музыка» («А гэта проста сонечны прамень прыйшоў назад з блукання па сусвеце»). Прамень гэты высвечвае і паглыбляе эмацыянальны кантэкст верша, прыносячы з сабой коласаўскую філасофскую шматмернасць і глыбіню.

— Але ж гэта адзінкавыя ўдалыя спробы. Звычайна сам падыход да традыцыі, класічных імёнаў другасны, апрабіраваны. Вось, напрыклад, у І. Сабачэўскай вар'іруецца «залітаратураны» матыў смерці Багдановіча на чужыне. Праўда, у яе вершы, прысвечаныя Ф. Скарыне, узнікае яшчэ не «залітаратуранае» імя — Маргарыта Адвернік, але думка ў ім эмацыянальна не падрыхтавана, а таму выглядае банальнай сентэнцыяй: «Свет — з каханнем не ў згодзе, ды — каханне мацней».

— Так, добрасумленны філалагічны пераказ біяграфіі пісьменніка, выдуманне асобных радкоў не маюць нічога агульнага з паэзіяй, гэта таксама як і набор штампаў-клішэ, хай сабе і запазычаных з класікі. Але справа не ў матэрыяле, нават не ў штампамі, а ў тым, хто да іх дакранаецца, — у асобе паэта. Як вядома, першы радок паэтычнага шэдэўра «Белеет парус одинокий» запазычаны М. Лермантавым з Бястужана-Марлінскага; з рамантычнай паэзіі таго часу ўзяты ім і расхожыя штампы «в тумане моря голубом», «луч солнца золотой» і г. д. — дотыкам сапраўднага таленту яны ператварыліся ў жамчужыну.

Цікава, што маладая паэзія імкнецца некалькі зрушыць, перасэнсаваць штамп. Чытаець, напрыклад, першы радкі верша Т. Каваленкі: «Восень яблыкам пахне, лесам, хлебам, грыбамі» і думаець: колькі ж можна пісаць пра гэтыя пахі, якія ў паэзіі даўно сталі штучнымі! Т. Каваленка як бы ўгадвае гэтыя думкі і сцвярджае, можа, крыху прасталінейна: добра, што мы яшчэ можам паўтараць гэту банальнасць, пакуль усё паўтараецца ў прыродзе, бо ўнукі нашы, можа стацца, ужо «і не скажучы, што восень пахне лесам, грыбамі, жаўталісцем, кастрамі, сумным, шэрым дажджом?»!

(Заканчэнне на стар. 6—7).

ДЫЯЛОГ З ЮНАЦТВАМ

Тамара ЧАБАН

пелька, І. Багдановіч, Л. Пятруль, В. Аколава, У. Мазго і інш. А ўжо «напірае» новая хваля — гэта ж не жарты, каля пяцідзясяці новых аўтараў у зборніках маладой паэзіі «Маладыя галасы» і «Вусны» (апошні працягвае серыю ўніверсітэцкіх «узлётаўскіх» кніг). Большасць гэтых аўтараў толькі-толькі «праклонуліся», маюць па адной-дзве публікацыі ў друку — звычайна пераважна выданае машына на гэты раз праявіла зайдзросны імпульс. Маладая паэзія... У дадзеным выпадку назва не ўмоўная, бо адпавядае і ўзросту і светаадчуванню паэтаў — іх юнацкай акрыленасці, наіўна-захопленаму позірку, трапяткім, узніслым пачуццям, адкрытай, уражлівай душы...

— Старэш, сяброўка. Ужо і юнацтва табе ўяўляецца ў настальгічна-ружовым святле: наіўнае, адкрытае, узніслае... Забылася, што мы не надта і любілі ўсё гэта — захопленне, наіў, охі-ахі, а шчырыя рухі душы прыкрывалі іроніяй. Сучасныя маладыя яшчэ больш не любяць, і правільна, бо за ўзніслымі, прыгожымі словамі часта распазнаюць няшчырасць, інфантальную бяздумнасць ці звычайную бравяду герояў сяброўскіх застолляў, «рыцараў на час», пра якіх з горкай усмешкай піша, напрыклад, Міхась Гайшокевіч:

І кожны з іх
дужы, прыгожы,
паўднёваму сонцу раўня,
Па сцэжках знаёмых
муружных
нам сёння блукаць дацямна.

Мы радыя нашай сустрэчы...
— Наліце ў кубкі віна!
А нехта зацігне: «Не
вечар...»

І будзе спяваць давідна,
А потым
жніво як настане,
ў палоне гарачых гадзін
вясёлка гарэзліва глянэ;
«Чаму ж гэта сёння адзіт?»

Сёння, калі ўсё правяраецца справай, маладыя, як мне здаецца, сталі асцеражнейшымі з высокімі словамі, узніслымі пачуццямі. Хоць і ў гэтых зборніках ёсць яшчэ і дзяжурнае захопленне: «Які чароўны ён і звонкі, Радзімы Чорнага куток!» (А. Белскі), і узнісла-банальныя вітанні: «З днём вясны цябе, з днём нараджэння, край прыветны мой, дзень залаты» (Г. Ракоца). Але ў параўнанні з папярэднімі кнігамі «паэтызмаў» стала крыху меней, а больш акрэслілася

Маладыя галасы; Вусны. Мінск, Мастацкая літаратура, «Юнацтва», 1985.

дзённых «Узлёту», калі вакол віравалі спрэчкі пра паэзію, гучалі натхнёныя экспромты ў вершах і прозе, сціпла маўчала...

— Бо не было чаго сказаць. Усё, ці амаль усё, было чужое — недзе вычытанае, пачутае, але не перажытае. Трэба было, відаць, вымераць кніжныя ісціны жыццём, каб хоць нешта, хоць крыху зразумець у паэзіі. Хай сабе так і не загаварыць на яе мове. Мне здаецца, і многія маладыя гаварылі тады і цяпер гавораць не сваё — кніжнае, кніжнае... Рэмінісцэнцыі, агульнакультурныя рэаліі, скрытыя і адкрытыя цытаты з класікаў, пераказ іх біяграфій, а то і проста другаснасць, пералевы матываў. Мяркую сама па безлічы вершаў, прысвечаных Багдановічу, Купалу, Багушэвічу, Скарыне, Чорнаму, Мележу, па новых «Родных вобразах», аўтарам якіх на гэты раз стаў Анатоль Валюк. А вось ясеніскае: «з шэрага жбана неба выліўся сіні квас»; а гэта ўжо бліжэй да А. Вярцінскага: «Растае лёд звякласці, растае лёд прыкрасці»; а тут нешта «пад Караткевіча»: «паходня, дзіда, гнеў пагоні...» А дзе ж сваё?

— А ты яшчэ хвалілася, што стала нешта разумець у паэзіі. Усё змяшала ў адну кучу — вершы-прысвечэнні, агульнакультурныя рэаліі, імёны, рэмінісцэнцыі, другаснасць... Каб ты ведала, ужо даўно «не модна» супрацьстаўляць «кніжнае» і «натуральнае» ў літаратуры. Яшчэ ў 1944 г. вядомы літаратуразнавец М. Бяркоўскі пісаў: «рэчаіснасць заўсёды прадстае пісьменніку ўжо духоўна аформленай некім і нека... і ён разам з прадметам для работы над ім бярэ і тую папярэднюю «культуру», якая пранікае ў «прыроду» і сама становіцца яе элементам». Так што ў літаральным сэнсе «першаснае» ўспрыманне сёння наўрад ці магчыма, бо паэтычнае бачанне так ці інакш культурна апасродкавана. Таму, відаць, у чымсьці мае рацыю С. Амяльчук, калі піша: «у двукоссе радкі пракосаў мы бяром», бо

Да нас жа хтосьці
Прыдумаў косы, носці;
Брусні, мянташкі,
Што на косах граюць;
Саму касьбу...
А мы? — мы з тых,
Хто тое

толькі паўтараюць.
Другая маладая паэтэса —
Ж. Пахадня — імкнецца пале-

Першая кніга У. Машкова «Между «А» и «Б», якая выйшла ў свет амаль 20 гадоў назад, была адрасавана дзецям. І другая, і трэцяя, і чацвёртая, і пятая... — таксама ім.

ЧАС ПЕРАМЕН

Новая кніга дзіцячага пісьменніка прысвечана падлеткам. Тут, як і ў іншых сваіх творах, аўтар не абмяжоўваецца памяццю ўласнага дзяцінства, а прагне імкнуцца адчуць дзень сённяшні, жыццё і праблемы сучасных хлопчыкаў і дзяўчынак, якія стаяць на парозе развіцця з дзяцінствам.

У аснове гэтай гарэзлівай аповесці — прыгоды сямікласніка Кірылы і яго сяброў. Ім вельмі хочацца нешта перамяніць у сваім жыцці, перайначыць, каб адчуць сябе ў нейкім іншым вымярэнні. З героямі аповесці адбываюцца дзіўныя «метамарфозы».

Кірыла — паслухмяны «хлопчык-пай», які выдатна вучыцца і бездакорна паводзіць сябе.

У. Машкоў. Апошні дзень матрыярхата. Аповесць. На рускай мове. Мінск. «Юнацтва», 1985.

упершыню пакахаў дзяўчынку-аднакласніцу Наташу, а тая была больш падобная на забіяку-хлопца: выдатна гуляла ў футбол, паспяхова займалася боксам, валодала прыёмамі сам-

ба, дзюдо, джыу-джытсу... Кірыла ж увогуле быў вызвалены ад урокаў фізкультуры, любіў смачныя абеды, якія выдатна гатаваў яму бацька. Нават яго прычоска з бялых валасоў-кудзерак больш нагадвала дзявочую... Аб тым, як нарэшце прыходзіць да герояў дзіўны час перамен, калі Наташа ператвараецца ў мяккую пашчотную дзяўчынку, а Кірыла выходзіць у сабе мужчынскія якасці і самаствярджаецца не толькі як выдатны вучань і паслухмяны сын, а і як смелы юнак, і расказвае аповесць.

Герой У. Машкова не вырашаюць вялікіх філасофскіх праблем, не здзяйсняюць незвычайных герояўчых учынкаў, але з вялікай зацікаўленасцю ўглядаюцца ў наваколны свет,

імкнуцца асэнсаваць усё ўбачанае і пачутае. З першага свядомага праяўлення волі, з пераадолення сябе Кірыла і яго сябры пачынаюць пазнаваць сваю чалавечую сутнасць. Прыходзіць тая пара ў жыцці, калі трэба даць адказы на пытанні «хто я?», «ці так жыву?».

Аповесць напісана ў плане вострасюжэтнага лірычнага рэпартажу. Танальнасць яе вельмі светлая, сонечная. Усе падзеі твора мы ўспрымаем праз ўспрымання яго галоўнага героя. Кірыла — абаяльны інтэлігентны хлопец-падлетак, крыху цельпукаваты, нерашучы, да якога аўтар ставіцца з лёгкай іроніяй і непрыхаванай цеплынёй. Рэльефна выпісаны вобразы Наташы і Сані. Не выпадкова твор падзелены на тры асноўныя часткі: «Кір», «Саня», «Наташа». Перад намі — тры юныя асобы, тры светаадчуванні, тры жыццёвыя філасофіі.

Аўтар арганічна «зжыўся» са сваімі героямі. Ён тонка разумее жыццё сучасных акселератаў, добра ведае іх праблемы. Сімпацізуе ім. Перажывае за іх. Але, з другога боку, такая еднасць часам шкодзіць пісьменніку: калілі твора дужа лёгка ўзнікаюць і з гэткай жа паспешлівай лёгкасцю вырашаюцца.

Пэўная зададзенасць твора кладзе на яго адбітак некаторай штучнасці. Не заўсёды патрабавальна адбірае праявіць моўныя сродкі. Сустрэкаюцца штампы. Сапраўды, сучасны падлеткі так гавораць: «постучаць в футбол» — пагуляць у футбол, «сходзіць на стадыён» — схадзіць на стадыён, «ржыць» — смяецца, называюць твар «фізіяноміей» і г. д. Але залішне захапляцца імі, думаецца, не варта.

Бывае, што і фантазія часам здраджвае. Неяк не зусім верыцца, напрыклад, у тое, што маці Кірылы, якая пражыла з бацькам больш як пятнаццаць гадоў, ніяк не можа пазнаць яго голас, калі той званіў цэлы дзень, запрашаючы да тэлефона то Марыну, то Галіну і г. д., імкнучыся гэтакім чынам заканапіравацца, каб пагаварыць спачатку з сынам.

На першы погляд у аповесці ўсё вельмі бязвольна і лёгка. Але гэта толькі на першы погляд. А калі больш глыбока асэнсаваць прачытанае, то нельга не адчуць, што за гэтай светлай усмешлівай лёгкасцю прыхавана бацькоўская трывога і хваляванне аўтара за юных герояў, за іх заўтрашні дзень.

Святлана ХОРСУН.

ЗЕРНЕЙКІ І СОНЦА

Усе мы са светлай краіны маленства. Для Барыса Сачанкі яна тут, на Палессі, дзе сярод старых пракаветных лясоў на вялікай пясчаной выспе стаіць сяло Вялікі Бор — «казка майго маленства, першая мая радасць, першы смутак і боль», — як успамінае сам пісьменнік.

Успаміны пра дзяцінства, родных і блізкіх, сяброў і аднагодкаў, пра дзяцінства ўсяго пакалення, вайной абнадегана, і сталі асновай кнігі Б. Сачанкі «Кошык малін».

Успаміны светлыя і радасныя, змрочныя і сумныя. Апошніх, як гэта было і ў жыцці тых, хто нарадзіўся ў канцы трыццатых, значна болей.

Адкрываецца кніга невялікімі, па-майстарску напісанымі абразамі «Горад», «Кошык малін» і апавяданнем «Жаніх і нявеста». Увага пісьменніка засяроджана на псіхалогіі дзіцяці, калі перад ім ва ўсёй велічы і бяспонцаці раскрываецца

Б. Сачанка. Кошык малін. Апавяданні. Мінск. «Юнацтва», 1985.

ДЫЯЛОГ З ЮНАЦТВАМ

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 5).

Нярэдка звяртаюцца аўтары «Маладых галасоў» і «Вуснаў» і да класічных форм верша — трыялета, рытурыеля, хоку і інш. Праўда, спецыфічна нацыянальная форма японскага верша хоку, відаць, можа быць «запазычана» толькі разам з глебай, на якой яна вырасла, — нацыянальным светаадчуваннем, японскім пейзажам. Яна як кіманто: прымераць можна і цікава, а насіць, відаць, не варта. М. Шайбак носіць не здаючы і гэтым арыгінальным яшчэ больш падкрэслівае неарыгінальнасць, прымітывізм думкі і вобраза: «Куды ж, таполі, вы пайшлі чарадоў ўздоўж дарогі?»; «Разам з птушкамі пералётнае лісце чакае вясны», «Кінула дрэва ў паштовую скрынку першы жоўты ліст» — вось яркія прыклады такіх «вершаў».

Верлібр таксама мае класічныя ўзоры, напрыклад, у паэзіі Багдановіча, але маладымі паэтамі ўспрымаецца як прыкмета навіны. Цікава, што і сама неабходнасць верлібра напярмую звязваецца з непрадбачанымі зменамі ў жыцці, якія «не ўкладваюцца» ў традыцыйны метр. Сотні год рыфмавалі «Беларусі — гусі». І раптам, у выніку экалагічных змен, на беларускіх азёрах засталіся зімаваць лебедзі.

Слова доўгае, лебядзінае
Просіцца ў радок...
Ад нечаканасці
Прыходзіцца пісаць
Верлібрам.

(С. Рублеўскі)

Вядома, дасягнуць значнасці і глыбіні думкі, якой патрабуе верлібр, маладым паэтам складана, аднак ёсць у зборніках і цікавыя верлібры-роздумы У. Сіўчыкава, і псіхалагічна тонкія верлібры-эпіды У. Емяльянчыка:

Ты ранкам кветкі пальеш
(Таямнічы і чысты абрад).

А сонца пальеца ў вочы твае,

І ты усміхнешся,
Душою пральешся тансама.

— У паэзіі, як вядома, змястоўнасць асабліва цесна звязана з гармоніяй формы, не існуе па-за словам, яго ўнутранай музыкой, эмацыянальнай напоўненасцю. Аўтары «Маладых галасоў» і «Вуснаў» нават у саміх назвах зборнікаў сцвярджаюць культ слова, давер да яго («Не я над словам, слова нада мною блакітныя ўздымае парусы» — С. Шах), захапленне багаццем і магчымасцямі роднай мовы («Мова родная — межаў няма!» — В. Вабішэвіч).

— На жаль, пакуль што гэта толькі дэкарацыя, можа, і шчырыя, але не ўвасобленыя ў паэтычным слове. У С. Шах, якую ты працягвала, захапленне словам — і тут жа побач рытмізм «парусы». Моўны ўзровень маладой, ды і не толькі маладой, паэзіі па-ранейшаму катастрафічна падае. Паэты не спраўляюцца са словам — і «нясе» іх на волі хвалі, часцей за ўсё ў адваротны бок. Пішуць адно, атрымліваецца зусім іншае. Такія, напрыклад, алагізмы: «Нібы сэрца і праўды біццё — мне патрэбна такое жыццё!» (Г. Ракоца); «празрыстанца клёнаў і яліні», «бяроз сівая просінь» (В. Габрусёва). Але гэта яўныя хібы, іх, урэшце, можна выправіць, што і зрабіла Г. Ракоца (ці рэдактар) у «Вуснах», няўшы стылявыя агрэхі некаторых вершаў з «Маладых галасоў». А як «выправіць» усярэдне-ную, стандартную мову, якой піша большасць паэтаў, як «выправіць» шматслоўе, вялікі, аморфнасць радка? Невялікі, здавалася б, верш у С. Амельчука пра знакі чалавечага лёсу на руках, сярод якіх самы таямнічы — «мазоль, прабіты лініяй жыцця». І задума цікавая. Але аўтар умудрыўся аб-

цяжарыць, «затармазіць» яго непатрэбнымі ўдкладненнямі: «Аднойчы, пасля працы (заўважце, не на працы. — Т. Ч.) вывучаў па кнізе жаўцедай, векавой лёс чалавека па маршчынах і вачах...» Нязграбна, грувастка гучыць гэта ўсё, і сэнс губляецца, зацімняецца. У другім вершы, наадварот, узнікаюць непатрэбныя паўзы, каб «запоўніць пустоты», якіх у паэзіі не павінна быць. Пры той канцэнтрацыі зместу, якасць ўласціва вершу, паўзы абавязкова нясуць змястоўную функцыю. Якая ж роля паўзы, збою рытмічнага малюнка ў гэтым вершы?

Хлопцы — за насу цягалі
На уроках. І ўздыхалі.
Для мяне ж ты была
жаданай
І ў школе. І — дома.

Аніякай. Апошняя паўза чытаецца як і — і, а верш спатыкаецца, нібы воз на калодзінах.

З цяжкасцю авалодвае паэтычным маўленнем Алесь Бадак, адзін з несумненна таленавітых маладых паэтаў, які імкнецца думаць і гаварыць сваё і па-свойму. Але не паслухмянасць слова часам зводзіць гэта імкненне да мінімальнага выніку. Вось быў бы цікавы верш пра раённы цэнтр. Але пазычка яго, з рыфменным націскам на службовым (нязначным!) слове — «моканне» («Люблю неўсвядомлена мо... а мо гэта толькі уява...») нагадвае версіфікацыю часоў Традзякоўскага. У «Маладых галасоў» А. Бадак тоне ў шматслоўі. Шчыры эмацыянальны імпульс верша «Твой голас» — «я голас твой прывёз к сябе дамоў, ды без цябе ён хутка задыхнецца». На гэтым бы і закончыць, але паэт прывешвае банальнае «тлумачэнне-сэнсэнцыю»: «О, колькі размінулася людзей, што стаць маглі харошымі сябрамі» і г. д. Лепш раскрыўся паэт у «Вуснах», дзе моўная каструбаваецца пераадоўваецца, ва ўсякім разе ўраўнаважваецца эмацыянальным напалам верша, неспакойнай, абвостранай думкай пра асабістую віну і адказнасць кожнага чалавека:

Будзе ўсё, як цяпер, як
раней
Ці часцей будзе, ці радзей,
Калі сёння тут
Не занрае,
Не разбудзіць зямлі і людзей:
«Гэта ж мы вінаватыя я!»
І ніхто не асмеліцца —
я!

— Вось ты папракаеш і вучыш, а звярні ўвагу на мову свайго артыкула: «змястоўнасць

цесна звязана...», «з цяжкасцю авалодвае», «каструбаваецца пераадоўваецца...». Ші ж гэта не штампы, не канцылярскі стыль?

А па-другое, ці не здаецца табе, што маладыя паэты, сярод якіх большасць філолагаў, а С. Кавалёў крытык, і самі ўсё гэта ведаюць — і кампазіцыйна верша, і гукалі, і законы нацыянальнай прасоды, і ўсе іншыя прамудрасці.

— Але ж я не пра веданне, я пра вершы. На жаль, як пісаў А. Разанаў, тут «веданнем не паможаш...». Не дапамагае яно і мне, як ты правільна заўважыла. Не дапамагае і С. Кавалёў. Вось піша ён пра Купалу, пра тое, што з прыходам генія перайначваецца, як бы нанова ствараецца свет. Разумовая ўстаноўка верша цікавая. Але не нарадзілася ў душы адпаведнай інтанацыі, унутранай музыкі, замест яе ўзнікае нейкі легкаважны скочны рытм — нібы перайначыць свет, усё роўна што перакруціцца на адной ножцы:

Схамлянуўшыся — убачыў
І па-свойму перайначыў.
Адчуваючы ПРЫ ГЭТЫМ (?)
У сабе мільён сусветаў.

Варта прывесці словы А. Лойкі, якія ён, відаць, не раз паўтараў «узлёткаў»: «Згрэбнута формы ніколі не з'яўляецца па зададзенасці, па наўмыснаму канструяванню».

Нараджаецца свет паэта, адгукаецца яго душа — і ўзнікае ўнутраная музыка, з'яўляецца прастора і святло, дзе лёгка дыхаецца слову. Няхай не ўсё даведзена да ладу ў паэтычным свеце С. Сокалава, але ён не глухі, і слова ў ім жывое. Язычніцкая ўзбудненасць, метафарычнасць, адчуванне адценняў слова, смелы разгон рытму — у вершы «Поўнач горна, а мне не спіцца». Колькі, напрыклад, абліччаў і адценняў у «шугавейніцы»-завірухі:

То віруе, то шыр дратуе,
То лютуе на ўвесь абшар.
То — як сонца, наўсцяж
прастуе,
То — звяваецца ў белы шар.
І, здаецца, замала месца...
І, здаецца, ў сусвет нямы
Панясецца...
І даведзецца
Дзіваюцца ўжо без зімы.

Паэт радуецца ўладзе над словам, часам і перабольшвае ўладу — здзіўляе якім-небудзь «раскошным» аксюмаронам: «Раскоша аксамітных вечароў, гарачы пах сіюдзёнае крыніцы». Але ён адчувае і звычайнае,

«бязвольнае» слова, умее абнавіць моўны штамп, праявіць «збіты выраз». У вершы «Наваполацку» якраз у слове спалучаецца захапленне і горкая іронія, праз мову спасцігаецца драматызм жыццёвых супярэчнасцей:

Мне той часіны не шкада,
Даруйце збіты выраз,
Там, дзе квітнела Слабада,
Сягоння горад вырастае.
Чуцен сучаснасці акцэнт
У гутарцы суседзяў,
І ўжо адсюль інтэлігент
Кудысь на вёску едзе.

Няблага адчуваюць стыхію слова, яго ўнутраную музыку, дынаміку, рухомасць адценняў Алесь Жамойцін, Соф'я Шах, Алена Парфеева...

— Усё гэта добра. Але ж мышы... Што, калі яны, не дай бог, згрызучы вокладкі, на якіх дата выпуску зборнікаў? Як тады даведзена пра час, у які жылі аўтары? Мне здаецца, Галіна Каржанеўская ў аглядзе мінулагадзіннага паэзіі трывожыцца аб гэтым не дарэмна. Сапраўды, дзе славу ты студэнці быт, лекцыі, бульба, будатрады? Чаму пра гэта пішуць Аўрамчык з Барадулін, а сучасныя студэнты маўчаць?

— А ты прыгадай, якое самае моцнае ўражанне было ў студэнцтве. Відаць, усё ж ад літаратуры. Лекцыі пра літаратуру, кнігі ў чыталні, само адчуванне, што табе, былому высковаму школьніку, проста на вуліцы можна сустрэць Брыля, Мележа, Шамякіна, Броўку... Літаратура, паэзія аказалася нечакана блізкай і на момант засланіла, ці, лепш скажаць, пераўтварыла, эмацыянальна напоўніла ўражанні жыцця.

І па-другое, як сказаў нехта з вялікіх, паэзія—гэта ўспаміны — тое, што адзінока, што бачыцца ўжо праз «магічны крышталь» часу. Дзяцінства, вёска... «Душа мая, нібы кампас, на вёску заўжды паказвае» — так Э. Акулін афарыстычна сфармуляваў паэтычнае крэда большай часткі маладых аўтараў.

— Паверыць тваім «вялікім», дык вершы трэба пачынаць пісаць у старасці, калі ўсё стала ўспамінам...

— Хоць ты і даводзіць усё да абсурду, але ў чымсьці маеш рацыю: у вершах маладых да іх асабістых успамінаў сапраўды часта далучаюцца успаміны мацярок, бацькоў, бабуль, дзіцячя памяць спалучаецца з памяццю народнай, гістарычнай. То праз нейкую рэч-напамінак,

навакольны свет, калі яно жы-
ве сваім уяўленнімі аб гэтым
незвычайным, загадным і та-
кім таямнічым будучым. Таму
людна, геранія першага абра-
за, цэлую ноч сніць далёкі не-
дасяжны горад. А раніцою
«ізноў бяжыць на грудок і
стаіць там, махае рукою ко-
жнаму новаму цягніку». З трыво-
гай і шкадаваннем, ужо ў ней-
кай ступені не дзіцячымі, ана-
лізуе свой учынак Паўлін, які,
па сутнасці, прагнае сяброўку
Анютку, бяжучыся задзірыстых
кпінаў аднагодкаў («Жаніх і ня-
веста»). Амаль па-даросламу, не
пазбягаючы яшчэ наіўных дзі-
цячых уяўленняў, разважае і
маленька дзяўчынка з абра-
ка «Мая спадарожніца».

Але часцей за ўсё — памяць
пісьменніка вяртаецца ў мі-
нулае ліхалецце. Празаік ім-
кнецца паказаць звырыны аскал
фашызму, паказаць вайну ва
ўсёй яе жорсткасці і пачвар-
насці.

Такой яна засталася ў свя-
домасці самога аўтара, герояў
яго апавяданняў «Сонца»,
«Тры боханы хлеба», «Яблык».
Пакутуе на свеце Гараська
Бусел, які ўжо некалькі дзе-
сяцігоддзяў баіцца ўзняць свае
вочы на сонца. «Няма сонца...
Няма сонца...» — трызішца
яму, што цудам выраўся са
спаленай вёскі. Распаленыя ка-
мяні старога млына падаліся
хляпчуку сонцам, якое сарва-
лася з нябёс і сцяпіліла ўсё
навокал.

Памяць вайны выяўляецца ў

творах Б. Сачанкі па-рознаму.
Да гэтага часу ў вушах героя
лірычна-філасофскай мініяцю-
ры «Конікі» звяняць гэтыя неў-
таймаваныя істоты: «Звон жа
гэты ў маіх вушах з таго спя-
котнага летняга поўдня, калі я
ляжаў, хаваўся на лузе і по-
бач са мною вывернула яму
бомба. Бомба, якую скінуў ня-
мецкі самалёт. Вось з таго
поўдня і пасяліліся ў маіх ву-
шах конікі... Каб вы ведалі, як
надакучыў, як абрыд мне гэты
звон».

Б. Сачанка добра ведае псі-
халогію дзіцяці. І таму ён не
праводзіць чытача па ўсіх кру-
гах дантавага пекла вайны,
якія прайшоў сам (напрыклад,
жыццё ў канцлагеры, у нямец-
кай няволі), але адначасова ён
далёкі ад прымітыўна-простага
паказу вайны як забавы, як
звычайнага фону для самых не-
звычайных прыгод, чым ня-
рэдка грашыць дзіцячая про-
за аб гэтых суровых часах. На-
ват у творах, дзе сустракаюцца
элементы прыгод (апавяданне
«Камінар»), якія так любяць
чытачы школьнага ўзросту, да-
мінуючым застаецца глыбока
рэалістычны пачатак і сурва-
драматычны падтэкст. Дзіця-
чае жыццё пісьменнік параў-
ноўвае з зерняткам, якое ха-
вае ў сабе нашу будучыню. І
агульны клопат чалавечтва,
каб над гэтымі зярняткамі
свяціла мірнае ласкавае сонца.

Іван ШТЭЙНЕР.

г. Гомель.

рэліквію, як у вершы І. Сабач-
чэўскай, то праз песню, як у
С. Чыгрына, А. Дзераха і інш.
Ёсць у маладой паэзіі і свой
«камень памяці», і сваё «поле
памяці», якое «памяць бацькі,
дзед, прадзеда ўбірае» (А. Жа-
мойцін). Адлукаецца ў вершах
вайна, мацнее антываенны па-
фас. Праўда, часам маладыя
абмяжоўваюцца рытуальным
схіленнем галавы перад абелі-
скам. Але ёсць спробы, напры-
клад, у вершах М. Скоблы, аса-
біста, эмацыянальна перажыць
тое, што стала агульначалавеч-
ым болем і святаньні — Брэ-
сцкая крэпасць, Хатынь... Спро-
бы не заўсёды ўдалыя, бо дак-
ладныя паэтычныя вобразы
«З Мухаўца недаспелы гарла-
чык выплываў, расстраляны ва
ўпор» патанаюць у шмателюі.
Паэт змагаецца з гэтым, у «Ву-
снах» вершы значна скарача-
ны, зняты і залішня праста-
нейнасць, катэгарычнасць.

— А ўсё ж тое, што адны і
тыя ж вершы некаторых аўта-
раў паўтараюцца ў двух збор-
ніках, насцярожвае. Можна, у
паэты больш нічога і няма,
акрамя адной-двух адшліфа-
ваных рэдактарамі «візітовак»?
Ёсць жа і такая з'ява — паэт
аднаго верша. Помніш, з якім
поспехам у гады твайго студэн-
цтва чытаў на факультэцкіх
вечарах верш «Кашулю шылі
навырост» Анатоль Шушко?
Ён і цяпер яго чытае, хоць за
гэты час і з «кашулі навырост»
можна было даўно вырасці...

— Ты не зусім справядліва:
ёсць у А. Шушко і новае, на-
прыклад, верш «Бору», «Аква-
рэлі» вясны і лета, дзе тонкая
настраёнасць, жываснасць і
музычнасць спалучаецца з ці-
кавымі пошукамі формы. І ўсё
ж творчы рост паэта вельмі
марудны, гэтага нельга не пры-
знаць.

Паэтычныя лёсы неправд-
аныя. Вядома, далёка не для
ўсіх маладых аўтараў, пра якіх
тут ішла размова, «прадоўжы-
цца час хвалявання...» (С. Шах).
І гэта не так ужо і блага, бо
паэтам можна быць і не пішучы
вершаў або пішучы «для сябе».
Пакуль што нічога пэўнага нель-
га сказаць пра творчы лёс Іны
Яцухны, хіба што паўтарыць,
што яна «ў пошуку сваіх мело-
дый». Яшчэ не прабіўся свой
голос праз гладкапі і штампы
ў Анатоля Валюка, Алены Сто-
ражавай, Аляксандра Бельскага,
праз саладжавую квяцістасць і

банальна-песенныя інтанацыі
Вольгі Савасцюк, Алега Аш-
мана. Але ж не заўсёды паэт
пачынаецца з першай кнігі, а
тым больш з першага верша.
З другога боку, адзначаючы
асобныя ўдалыя вобразы, вер-
шы як цікавую творчую заяўку
Міхася Гайшокевіча, Алеся Ба-
дака, Соф'і Шах, Сяргея Укра-
інкі, Марыі Гудковай, Алены
Парфеявец, Валянціны Габрусё-
вай, Віктара Вабішэвіча, Ула-
дзіміра Сіўчыкава, Сяргея Чы-
грына, Валянціна Жданко і не-
каторых іншых дэбютантаў,
прызнаем усё ж, што не ўзні-
кае ў нас жадання, пра якое пі-
ша паэт з В'етнама Зыонг
Суан Шон:

Я яшчэ хачу слухаць дзесяткі
вершаў.
Я яшчэ хачу слухаць сотні
вершаў...

Дарэчы, гэта была шчаслівая
ідэя — уключыць у «Вусны»
вершы маладых замежных па-
этаў — студэнтаў універсітэта.
Умоўна кажучы, маладая бела-
руская паэзія паўстала на фоне
маладой сусветнай. Гэта выяві-
ла і яе цікавую адметнасць —
роздумнасць, тонкасць адчуван-
няў і адначасова недахоп воб-
разнай раскаванасці, эмацыя-
нальнай энергіі, якія ў паэты
Сіры, Танзаніі, Конга не губля-
юцца нават пры перакладзе.

Вяртаючыся да беларускіх
аўтараў, да тых, хто выявіў у
зборніку адметную творчую
індывідуальнасць, найперш Ся-
ргея Сокавала і Алеся Жамойці-
на, а таксама Алы Канапелькі,
Станіслава Валодзькі, Галіны
Булькі, — аўтараў асобных
кніжак, пра якія пісалі і будуць
пісаць асобна, таксама не бу-
дзем шыць крытычныя «кашу-
лі навырост». Падумаем, які
неймаверны цяжар, якую вялі-
кую адказнасць даядзецца
прыняць ёй на плечы — буду-
чай паэзіі канца ХХ — пачатку
ХХІ стагоддзя, і ўздыхнем:
плечуці ўсё ж слабаватыя...

— А я лічу, што яно шчаслі-
вае, новае паэтычнае пакаленне.
Бо прыходзіць хоць і ў трывож-
ны, драматычны, але спрыяль-
ны для творчага росту час. Час
надзей, што менш будзе ціснуць
на душу ўнутраны і знешні рэ-
дактар, вымушаючы гаварыць
правільныя банальнасці, што
знікне захвальванне і «надзь-
мутыя» ім аўтарытэты, што бу-
дзе не толькі жаданне, але і
магчымасць сумлення, адкрыта-
сці і роздумна весці гавор-
ку з чытачом.

Пастанова Цэнтральнага Ка-
мітэта КПСС «Аб мерах па
ўзмацненні барацьбы з непра-
цоўнымі даходамі», Указ Прэ-
зідыума Вярхоўнага Савета
СССР «Аб узмацненні бараць-
бы з атрыманнем непрацоўных
даходаў» знайшлі гарачы вод-
гук у сэрцах савецкіх людзей.
Толькі сумленна праца на ка-
рысць грамадства можа быць
сродкам задавальнення матэ-
рыяльных патрэб.

ратуры, ён удакладніў, што
сёння яркае публіцыстычнае
выступленне пісьменніка —
гэта адначасова і нерв усяго
грамадскага жыцця. Сапраўд-
ная публіцыстыка — па-пар-
тыйнаму прынцыповая, сацы-
яльна актыўная, па-грамадзян-
ску страсная, па-чалавечы неа-
быкаявая — пачынаецца з аў-
тарскага нераўнадушша да та-
го, што адбываецца ў жыцці.
Пісьменнік-публіцыст не мае

сваіх чарцяжаў, эскізах кожны
ў нас можа загадаць пэўныя
вузлы, дэталі да аўтамабіляў —
патрэба красці іх адпала.

Гэтую ж думку выказаў і ды-
рэктар Мінскага гарадскога
вытворчага аб'яднання «Аўта-
тэхабслугоўванне» М. Бабурскі.
Работнікам аб'яднання даво-
дзіцца нялёгка. На сённяшні
дзень мы можам абслужыць
толькі сорак працэнтаў пры-
ватных аўтамабіляў мінчан. У
выніку людзі з нячыстым сум-
леннем лёгка могуць знайсці
сабе непрацоўныя даходы.

— Але ж і хабарнікі, несуну
ў так званым гатовым выглядзе
не з'яўляюцца. Усё пачынаец-
ца з адсутнасці належнага вы-
хавання. Найперш у сям'і, —
мяркуе дырэктар мінскай ся-
рэдняй школы № 11 А. Гру-
шэўская. Яна прывяла такі
прыклад. Неяк школьнікі дапа-
магалі перабіраць моркву, і
многія патроху неслі яе дадо-
му, хоць кілаграм морквы каш-
туе ў магазіне літаральна ка-
пейкі. А вось прыклад іншага
плана. Трэцякласнік знайшоў
дарагі гадзіннік. Хлопчык пры-
нёс яго ў школу, і праз некаль-
кі месяцаў уладальніка адшу-
калі.

Гэтыя і іншыя выказванні —
у абмеркаванні кнігі прынялі
таксама ўдзел старшы майстар
завода «Электроніка» П. Ма-
май, акумулятаршчык хімізава-
да Г. Зернетка, дэфектоўшчык
авіярамонтнага завода, член
бюро райкома партыі Б. Тра-
цэўскі, намеснік дырэктара
аптовага рыбага хала-
дзільніка, сакратар пар-
тыйнай арганізацыі В. Кра-
соўскі, загадчык аддзялен-
ня бальніцы хуткай дапамогі
Д. Шчэрба, інжынер-тэхналаг
фабрыкі каляровага друку Л.
Ачыновіч і іншыя — пібы пра-

ПРАБЛЕМЫ АПОВЕСЦІ — ПРАБЛЕМЫ ЧАСУ

У адным з раздзелаў па-
становы гаворыцца: «У друку,
па тэлебачанні і радыё трэба
весці актыўную барацьбу з лю-
бымі парушэннямі сацыялістыч-
нага прынцыпу размеркавання
па працы, праяўленнямі рыва-
цтва і накапальніцтва, падвар-
гаць рашучаю грамадскаму
асуджэнню тых, хто стараецца
даць дзяржаве менш, а ўзяць
ад яе больш. Усімі сродкамі
прапаганды і агітацыі... трэба
ўмецоўваць у людзей глыбо-
кае разуменне, што барацьба
з гэтым злом ёсць справа ўсіх
і кожнага, ні адзін дзяржаўны
і грамадскі орган не можа ста-
яць ад яе ўбакі».

Беларускія публіцысты ніко-
лі не абыходзілі і не абыхо-
дзяць увагай гэтых важных пы-
танняў. Сярод іх — і Васіль
Якавенка. У новай яго кнізе
«Дэйсі да ладу» (яна нядаў-
на выйшла ў выдавецтве «Ма-

права даваць сабе паблажку,
жыць заспакоена, чакаючы,
што самі праблемы прыйдуць
да яго. Толькі аўтар-даследчык,
шукальнік можа дасягнуць жа-
данага поспеху.

Аповесць «Ад грэху далей!»
гаворыць рашучае «не!» тым,
што прывык жыць на непрацоў-
ныя даходы. Пагаварыць пра
яе і пра закранутыя ў ёй пра-
блемы прыйшлі супрацоўнікі па-
заведамаснай аховы, рабочыя,
кіраўнікі прамысловых прад-
прыемстваў. Іх І. Чыгрынаў і
запрасіў да размовы.

Першай выступіла брыгадзір-
кантралёр аддзела пазаведамаснай
аховы Кастрычніцкага
раённага аддзела ўнутраных
спраў В. Більзюг. Адзначыў-
шы, што аўтар добра вывучыў
матэрыял, яна гаварыла больш

Канферэнцыю адкрывае Іван Чыгрынаў.

Фота А. КАЛЯДЫ.

стацкая літаратура) змешчана
і публіцыстычная аповесць «Ад
грэху далей!» — пра так зва-
ных несунуў. Перш чым запі-
саць яе, В. Якавенка некалькі
месяцаў папрацаваў брыгадзі-
рам пазаведамаснай аховы ў
Першамайскім раёне горада
Мінска.

Чытачы з цікавасцю сустра-
лі твор, у тым ліку і тыя, што
працуюць у пазаведамаснай
ахове. Яны запрасілі пісьмен-
ніка на канферэнцыю па кнізе
«Дэйсі да ладу», якая адбыла-
ся ў актавай зале Беларускага
навукова-даследчага інстытута
глебазнаўства і аграхіміі. Ініцы-
ятыву яе правядзення ўхваліў
і падтрымаў Кастрычніцкі рай-
ком партыі.

Тон гаворцы задаў лаўрэат
Дзяржаўнай прэміі БССР І.
Чыгрынаў. Падкрэсліўшы, што
публіцыстыка заўсёды з'яўля-
лася сапраўдным нервам літа-

пра цяжкасці работы ахоўні-
каў: не наладжана як след іх
узаемадзеянне з работнікамі
народнага кантролю, не надта
цікавацца несунамі і дзурні-
нікі, а між тым людзі гэтыя
сталі ўжо на шлях злачынства.

Старшы інжынер вытворчага
аб'яднання «Інтэграл», старшы-
ня цэхавага камітэта народнага
кантролю В. Маліноўскі, пага-
дзіўшыся, што з несунамі, вя-
дома ж, рашучым чынам трэ-
ба змагацца, разам з тым заў-
важыў, што неабходна бачыць
не толькі вынік, а і прычыну —
чаму здарылася так, што чала-
век ступае на шлях крадзяжу,
няхай сабе і дробнага. Коль-
касць несунуў можна значна
зменшыць, калі пайсці людзям
насустрэч. Гэта і зроблена ў
апошні час у аб'яднанні. Па

цягвалі гаворку, пачаваюць пісь-
меннікам.

Кампетэнтнасць, дзелавітасць
размовы надало тое, што ў ёй
прынялі ўдзел начальнік аддзела
службы аховы ўпраўлення
пазаведамаснай аховы Міністэр-
ства ўнутраных спраў БССР
Г. Чычынец і начальнік Каст-
рычніцкага раённага аддзела
ўнутраных спраў А. Па-
хомаў. Яны, адзначыўшы важ-
насць праблематыкі аповесці
«Ад грэху далей!», ідэйна-мастацкую вартасць тва-
ра, гаварылі аб захадах, якія
прымаюцца па выкананні па-
становы ЦК КПСС і Указа Прэ-
зідыума Вярхоўнага Савета
СССР аб узмацненні барацьбы
з атрыманнем непрацоўных да-
ходаў.

Наш кар.

Уладзімір СКАРЫНКІН

На плошчы
Беларускага вакзала

Святлей адразу
і святочнай стала —
Пад завыванне лютаўскіх завей
На плошчы Беларускага вакзала
Спявае светафор,
як салавей.

З вайны
савецкіх воінаў
салдаткі
У сорах пятым сустракалі тут,
Калі на ўсіх франтах
«саракапяткі»
Прагрукаталі:
— Гітлеру — капут!

Яны гримелі ў Празе, Будапешце,
Калі апала весняя вада.
Тады агульнай радасцю
нарэшце
Змянілася агульная бяда.

Дайшлі салдаты нашы да Берліна
І пераможна скончылі баі...
О, як сталіца ў тыя дні бурліла!
О, як тады спявалі салаўі!

Размова на парозе

Куды ты? Зараз дождж ліне!
Пабудзь яшчэ хвілінку.
Я так люблю, калі мяне
Завеш ты бацькам, сынку.

А я, сыноч, без бацькі рос.
Вайна ў тым вінавата.
Плаціў крывёй апошні ўзнос
У перамогу тата.

Быў у мяне пасля айчым,
Ці проста —
дзядзька Вася.

Я помню,
як матуля з ім
У горад падалася,
Як прытулілася плячом
Да дзядзькі Васі
маці.

А я з каўчукавым мячом
Гуляў на сенажаці.

Была ў той час
у нас
лапта
Любімаю гульнію.

Я гучна крыкнуў: — Мама, та!.. —
І ўслед пабег за ёю.

— Ты што хацеў сказаць,
сыноч? —

Спытала маці.
— Тата? —

Я, помню,
адступіў на крок
І буркнуў ваўкавата:

— Я запытаць хацеў:
табе
Дапамагаць не трэба? —
І пырхнуў,
быццам верабей,
У двор па лусту хлеба.

Удзячна бацька на мяне
Зірнуў з партрэта на сцяне.

Не выпадкова, пэўна, стаў
Той дзень сапраўдным святам,
Калі ты ўпершыню назваў
Мяне, сыночак, татам.

Ты скоро станеш бацькам сам,
А я зраблюся дзедам.
Мы ўсе дагонім тат і мам,
Бо едем ззаду,
следам...

Куды ты? Зараз дождж ліне!
Пабудзь яшчэ хвілінку.
Я так люблю, калі мяне
Завеш ты бацькам, сынку.

Лес на пагорку

Свяціліся высі ўрачыста і ярка,
А зараз маркотна лугам і палям,
Бо лес на пагорку,
нібы цыркулярка,
Зару распілювае —
напалам.

І светлымі зорамі,
як пілавіннем,
Засеецца змрочнае неба ўначы.
А мы на каленях сушняк палавінім
І моўчкі ў касцёр падкідаем карчы.

Наўрад,
каб сягоння хто-небудзь гаворку
Пра ўласныя справы і крыўды павёў.
Нам стала вядома,
што лес на пагорку
Быў сведкам і ўдзельнікам жорсткіх баёў.

Адчайныя хлопцы на веку заснулі
На гэтых узлесках, на гэтых палях.
Нявечылі дрэвы
снарады і кулі,
Асколкі заселі глыбока ў ствалах.

Нямала зламалі пасля Перамогі
Яны цыркулярак і піларам...
Бязлітасна,
жудасна лес ля дарогі
Зару распілювае —
напалам.

Наста і Еўдакія

Анатоліу ГРАЧАНІКАВУ

Палохае змрок, адзінота грызе,
А зімнія ночы — даўгія-даўгія...
Начуюць адна у другой
па чарзе

Наста і Еўдакія.

Ковы свае разламае Сож —
З вудамі іхнія дзеці
Не паімчацца на Сож
басанож,
Як некалі, на дасвецці.

З'ехалі родныя... Як яны там —
Неслухі і падшыванцы былыя?
Маці старыя
іхнім лістам
Рады, як дзеці малыя.

Муж Еўдакіі заўчасна памёр,
Насты — прапаў без вестак.
Адна размова штоночы ў сяццёр —
Пра ўнукаў і пра нявестак.

З прытоеным болем, шчымлівай тугой
Гартаюць яны альбомы,
Успамінаючы, як пад дугой
Звінелі вясельныя бомы.

На фотакартках пажоўклых
яны
Яшчэ маладыя такія...
Прачнуцца і доўга разгадваюць сны
Наста і Еўдакія.

У чарзе па клубніцы

Дзядзёлы дзядзёка адштурхнуў суседку,
Вядро клубніц узважыў без чаргі,
Сказаўшы мне —
абуранаму сведку:
— Я штурмаваў рэйхстаг,
мой дарагі! —

Пайшла ні з чым дахаты цётка Зіна.
Яна адвыкла крыўдзіцца на лёс.
Ёй з фронту
пахавальную на сына
У сорах першым пашталён прынёс.

Пад клёнам у сваім двары мы селі,
І я пажартаваў:
— Такой бяды,
Што без клубніц мы засталіся...
Елі
Пасля вайны бацьвінне з лебяды! —
І ўсё ж было мне крыўдна
і за бацьку,
І за сынка суседкі,
бо яны
Памёрлі з марай,
каб жылі па-брацку

Усе,
хто будзе жыць пасля вайны.

Сядзела задуменна цётка Зіна,
Пусты мяшчак сціснуўшы ў руцэ.
І ў прыцемку здалося мне:
слязіна
Скацілася па цётчынай шчацэ.

Пахаванне салдата

Гараць,
кываваяцца цюльпаны
Ля дамавіны з юнаком...
Той, хто апошнім пахаваны,
Завецца ў нас
«вартаўніком».

Ён застаецца пад вянкамі...
І добра, лічым мы,
калі
Нябожчыкі «вартаўнікамі»
Ніводнай ночы не былі.

...Паволі разышліся людзі,
Было іх, як ніколі,
шмат.
«Вартаўніком»
сягоння будзе
Прыгожы,
малады салдат.

Як перажыць такое маме,
Бо толькі ж ім
жыла яна?
Глыбока закапана ў яме
Ацынкаваная труна.

А нада мной ужо матулі
Рук не заломваць у журбе.
Таму я ўсе на свеце кулі
Прыняць гатовы на сябе.

Я сорах год жыву без бацькі,
Мне не шкада жыццё аддаць
За тое,
каб магіл салдацкіх
«Вартаўніком» —
нязменным! —
стаць.

Мая паклонная гара

У мястэчку
не знайсці вышэй
За яе —
пагорка і кургана.
Шмат было акапаў і траншэй
На яе вяршыні накапана.

Непрыступная гара была
У час вайны тактычнай вышыняю.
К Лугавому возеру цякла
Рэчка гаманлівая пад ёю.

Пазіраў удалеч з-пад рукі
І ў краі далёкія
вачыма.

Я адсюль
праводзіў цягнікі,
Што абсяглі засціралі дымам.

Родны край люблю я з той пары!
Хай заўсёды памяць будзе плённай...
Ціхім адвяхоркам
на гары

Я стаю,
як на гары паклоннай.

Кланяюся роднаму кутку,
Кланяюся роднаму прастору.
Як бяжыцца лёгка хлапчуку
Па сцяжынцы звлістай угору!
Мне ж уніз ісці.

Мне пяцьдзесят...
Паступова пачало змяркацца.
Я маруджу, я гляджу назад —
Мне з гары
не хочацца спускацца.

ПРАЧНУЎСЯ Паўлюк, як
заўсёды, як прывык пра-
чынацца, а пятай гадзіне.
Расплюшчыў вочы і не
адразу ўцяміў. дзе ён: по-
зірк не спаймаў звычайнай бэлькі і жаўт-
лявых, сучкаватых дошак — столь
была белая і роўная, як зімовае поле.
Упёрліся вочы ў гэтую белую роў-
нядзь, і тут жа ўспомніў: у санаторыі
ён, прачнуўся не на сваёй пасцелі, не
ў сваёй хаце, а ў санаторнай палаце.

Павярнуў галаву набок і павёў ва-
чамі па гэтай самай палаце. Пры ак-
не — шырокім, бязрамным — стаяў
стол і ля яго тры крэслы, па той бок
стала, пры сцяне, спаў у ложку, ага-
ліўшыся, вылузаўшыся з-пад коўдры,
бы малое дзіця, адзін яго супалатнік,
а ля сцяны, процілегла ад акна, спаў
другі — гэты, наадварот, цяжка соп
пад коўдрай, акрыўшыся ёю з гала-
вой.

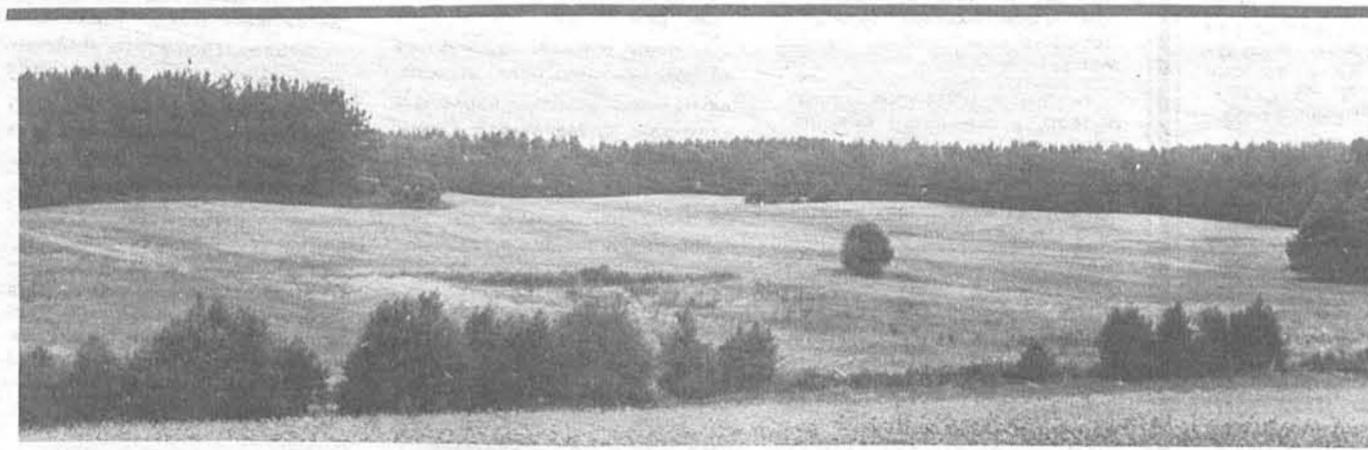
Паўлюк не надта добра запомніў, як
іх зваць, хоць учора, уладкоўваючыся,
атабарваваючыся тут, яны і пазнаемліся.
Падалі мужчыны яму руку, праямлі-
лі свае імёны і імёны па бацьку, ды хі-
ба так адразу іх запомніў? Пакуль ён
запомніў, што адзін з іх, ніжэйшы і
таўсцейшы, каторы адразу ж заняў
ложак ля акна, быў з Палтавы, а дру-
гі, худзейшы і вышэйшы, які само-
хаць прагаласаваў за ложка «далей ад
акна і бліжэй да дзвярэй», прыехаў у
Кіславодск з Чарнігава.

Палтавец і чарнігавец спалі, і Паў-
люк не ведаў, што рабіць яму. Учора,
кладучыся, ён папытаў, на ўсялякі вы-
падак, якую парою тут прынята ўста-
ваць, але з адказаў палтаўца, здаецца,
нічога не зразумеў. Выходзіла, што ні-
быта пад'ём тут, як у салдат, у сем
гадзін, але, калі хто лянуецца, можа
спаць і даўжэй, абы не спазняўся
на сніданак ці на працэдурны. «А ра-
ней?» — перапытаў Паўлюк. Палтавец
на тое не сказаў нічога, толькі ўсміх-
нуўся паблажліва, як дзіцяці, а чарні-
гавец, накрываючыся з галавою, ужо
з-пад коўдры прагудзеў: «Як хто хо-
ча, бацька...»

Ложак быў мяккі, зручны, прасціна
і падкоўранік бялюткія, ад іх яшчэ
і цяпер, праз ноч, зыходзіў пах нядаў-
няга мыцця, і пах гэты быў прыемны,
хоць і не такі, як дома, калі Паўлюк
пасля лазні лягаў у свежую пасцель.
Чысціней і свежасцю пахлі і падушкі,
але яны яму не спадабаліся — дзве, ды
занадта маленькія, як дзіцячыя яскі,
і на дзвюх спаць кепска, няма на што
галаву пакласці.

Прачнуўшыся ў гэтым санаторным
ложку, згадаўшы, дзе ён і што за лю-
дзі смачна паспаваюць у адной палаце
з ім, Паўлюк ляжаў і не ведаў, што
рабіць. Найперш мучыла пытанне:
уставаць ці не ўставаць? Ведаў, што
больш не засне, што ніколі, бадай, не
было такога, каб ён, прачнуўшыся,
пераварочваўся на другі бок і засьнаў
зноў. Значыць, трэба было ўставаць.
Але штосьці быццам не дазваляла
яму падымацца. А раптам знячэўку
разбудзіць суседзяў? Не малыя дзеці,
аднак жа — вунь як дружна дзьмуць
у чатыры дзюркі. Навошта ж псаваць
людзям музыку?

Парашыў паляжаць. Маўляў, такой
бяды, бакі не адлежыць, калі ўспом-
ніць маленства і павалеяцца гадзінку
ў пасцелі. Калісьці, і не так даўно, як
сяму-таму здаецца, калі ганяў пастуш-
ком карову на ранкі, надта ж не хаце-
лася ўставаць, упростаў маці паспаць-
паляжаць хоць хвілінку... Успомніў і
ажно пачырванеў, здаецца — так за-
саромеўся, і падумаў, што не такое
яно і доўгае, жыццё чалавечае, і што
ніхто не хоча без пары туды, і больш
таго — ніхто не хоча туды нават і та-
ды, калі нібы тая пара прыходзіць.
Не хоча, вядома, і ён, Паўлюк.
Але каб не сын, дык наўрад
ці паехаў бы сюды, за белы
свет. Ліха яго ведае чаму, але
раптам заныла ў яго сэрца. Ніко-
лі, колькі жыў, не чуў, ёсць яно ў гру-
дзях ці няма, а тут — пачуў. Быццам
цяжар нейкі ў грудзях паявіўся — ні-
бы камень там ляжыць і ўсё цісне,
цісне. Нараў доктар санаторый. І сын
таго доктара надтрымаў. Едзь, бацька,
і едзь, падлячыся. Вось і прыехаў.
Хоць, калі разабрацца, дык мо і без
патрэбы. Бо пакуль абследаваўся, па-
куль тую карту санаторную афармляў
ды пуцёўку чакаў, падлячыўся ён,
Зваліўся камень з грудзей. Сяды-та-
ды сэрца яшчэ трохі абзавецца, быц-
цам напамніць: «Тут я, тут», а пасля
сцішыцца, і не чуе яго Паўлюк, хо-
дзіць і робіць усё, як і да хваробы.
Ды, як той казаў, шкадаваць, што
прыехаў, не будзем. Мо і сынава
праўда: «Ці ж ты, бацька, не заслу-
жыў? Нават калі там асабліва і не
падлецаць цябе, дык адпачнеш
хоць...»

За ваколіцай.

Фотаэціюд А. КАЛЯДЫ.

Успомніў Паўлюк сына, і лёгка, хораша зрабілася ў яго на душы, па ўсім целе, а найперш па грудзях цягло разлілося. Разумны, адзін на ўвесь сельсавет, нават на раён, вырас сын у яго. Гэта ж скажы катораму, дык і не паверыць: яго, Паўлюкоў сын — пісьменнік. Сам сябе сын так не называе, кажа: «Які я, тата, пісьменнік? Літаратар я, журналіст, калі на тое пайшло», але ж Паўлюк ведае, што не так гэта. Па-першае, кніжкі ў сына ёсць і білет спецыяльны, дзе напісана, што не літаратар ён ці журналіст, а пісьменнік. Сынавы кніжкі ён чытаў. Усе да адной, ад пачатку да канца, нават і тыя дробненькія радочки, дзе напісана, колькі такіх кніжак выпушчана ў друкарні. Чытаў ці не з большай цікавасцю, чым кніжкі іншых пісьменнікаў. Адны падабаліся больш, другія — менш. Менш падабаліся тыя, дзе ён, Паўлюк, ніяк не мог даперці, пра каго гэта сын расказвае, калі і дзе тое было. І гэтак прыкіне, і так, і да таго

коней нанет не пазводзілі. Ну, а перад самай пенсіяй падвозчыкам на ферме рабіў. І нідзе — усе людзі пацвердзяць — не ленаваўся, рабіў не за пострах, а за сумленне. З маладых гадоў прывык рабіць на поўніцу: калі браць, дык абяруч, а калі падстаўляць, дык увесь карак, а не плячо. Нават і ў сталым веку, як сын неўспадзеўкі ў пісьменнікі выйшаў, ён, Паўлюк, бы другое дыханне набыў і высільваўся, як і ў маладосці. Убілася яму ў галаву, што не можа ён свайго пісьменнікі падводзіць: сыну не павінна быць сорамна за бацьку. Жонка часам пабурчыць: «Ці табе ўжо болей за іншых трэба? Чаго ты, як запрэжаны, штодня ў саўгас? Ты ж пенсіянер! Пуню лепш бы перакрыў, каторы год латаеш...» Ён не зважаў, ішоў на саўгасную работу. Бо ці дакажаш бабе, што чалавека можна пусціць на пенсію, а зямлю — не, не пусціш! А калі чалавек жыве на зямлі, дык і яго — як пусціш? Наадпускаліся, дзякаваць

шыльду, здагадаўся, што дамы гэтыя за высокімі каменнымі сценамі-агароджамі — такія ж санаторыі, як і той, у які ён і сам прыхаў. Здагадаўся і сам сабе паківаў галавой — падзіўляўся: гэта ж трэба, цэлы горад санаторыяў!
На скрыжаванні сваёй вуліцы з іншай ён спыніўся. Тут, ля невялічкага дашчанага магазінчыка, стаяў конь, запрэжаны ў звычайныя, амаль такія ж, як і на Беларусі, калёсы. Чалавек у чорным халаце браў з калёс скрынку з бутэлькамі і слоікамі і насіў у магазінчык. Паўлюк узяўся пасабляць. Чалавек зірнуў быў на яго са здзіўленнем, але прамаўчаў, нічога не сказаў.
Занёсшы апошнюю скрынку, ускінуўшы яе на высокі стос выгружаных скрынак, Паўлюк абтросся і пацху пайшоў далей — гэтай, сваёй, вуліцай, баючыся куды-небудзь збочваць па першым часе, каб пасля не блукаць. Яго дагнаў чалавек у чорным халаце,

выказала здагадку дзяўчына.
— А-а, — хлопец бесцырымонна ўзяў Паўлюка пад локаць. — Точна, баця, упяршыню тут?
— Ага, — кінуў галавой Паўлюк.
— Увядзём бацю ў курс справы, — падміргнуў хлопец кампаніі. — Гэтая мясціна, каб вы ведалі, называецца храмам паветра. Такого паветра, як тут, няма больш нідзе ў Савецкім Саюзе. А вунь там, вышэй, бачыце, дамок стаіць і шпіль над ім. Там — Краснае сонейка. Загар там, баця, крэмнік!.. А яшчэ вышэй, вунь там, дзе станцыя пад'ёмніка. — Сінія скалы. Усёк, баця?
— А чаго туды ўсе людзі ідуць?
— Як гэта чаго, баця? Вы самі — чаго сюды прыехалі? Не ведаеце? Набірацца здароўя. Вось і бягуць людзі па здароўе. Там яго дарма раздаюць, направа і налева, хто колькі ўхопіць.
Хлопцы і дзяўчаты зарагаталі, засмяяўся і Паўлюк.
— Вясельны вы, бачу. Але ж мне, старому і дурному, і праўда хацелася б ведаць, чаго туды людзі спяшаюцца... І дарожкі во гэтыя пакрычастыя — нашто іх нарабілі?
— Усё дзеля таго самага здароўя, баця, — страшнаў Паўлюка ўжо пад абодва локці хлопец. — Тэрэнкурам называецца дарожка гэтая. Каб хадзіць і бегаць па ёй і набірацца здароўя. Гайда з намі на Краснае сонейка? Толькі — не адставаць, баця!
Паўлюк, як баючыся, што яны, гэтыя маладыя жартаўнікі, выскалястыя і дрындалястыя, спраўды падхопяць яго і павалакуць з сабой на тое Краснае сонейка, зрабіў крок назад, пакрыў галавой.
— Дзе ўжо мне... Бяжыце вы...
Кампанія дружна паджгала пад гару, і Паўлюк зноў не пачуў, як той хлопец-веселун, што ўсё называў яго бацем, засмяяўся-сказаў:
— Калгаснік!.. Святая прастата!..
Вярнуўся Паўлюк у санаторый а палове дзевятай, вярнуўся радасны, задаволены і прагулянкай, і тым, што не заблудзіўся, знайшоў дарогу дадому сам. Палтавец і чарнігавец, па ўсім было відаць, падняліся толькі што, бо не паспелі ні пагаліцца, ні памыцца. Паўлюк, сам таго не хочучы, пахваліўся:
— А я ўжо пабыў у храме паветра. Хацеў з дзеўкамі і на Краснае сонейка паджгаць, але бабы сваёй пасаромеяся — а раптам уведае?
Яшчэ што-небудзь пра свае ранішнія ўражанні сказаць не паспеў, бо зайшла сястрычка і паклікала яго да ўрача.

Мікола ГІЛЬ

АПАВЯДАННЕ

ПЯЦЬ НАРЗАННЫХ ВАННАЎ

чалавека прыложыць, і да гэтага, а — не палучаецца, не здаралася такога ў іхніх Родзевічах, і чалавека такога — ні мужчыны, ні бабы — таксама не было. А тыя кніжкі, дзе людзі і тое, што яны робяць, пазнаюцца, Паўлюк па тры разы перачытаў. Чытае і думае: ну і мастак яго Алесь, ну і выдумшчык, ну і штукар! Усё быццам і так было, і не так. У жыцці, папраўдзе, было неяк прасцей, рабілася ўсё быццам неўпрыкмет, будзённа, не аб адным дні, а месяцамі, гадамі, і людзі між сабою не так адкрыта лбамі сутыкаліся, някідка, здавалася, жылі, працавалі, жаніліся, паміралі, а як напіша — дык, аказваецца, усё было куды цікавей, чым яны, дурні родзевічкі, бачылі.

Не, сын у яго — пашукаць! Дока! Не адзін раз быў Паўлюк у яго ў Мінску. Быў не толькі дома, але і на рабоце. І бачыў, што любяць там сына, паважаюць, толькі па бацьку завуць. Дык і яму, наслухаўшыся таго, хочацца сына Алесем Паўлавічам зваць. Скажа пра гэта старой, а яна смяецца. Ты, кажа, зусім здзяцініўся, бо мне Алеська як быў дзіцем, так і ёсць, так і паляцела б да яго, каб прытуліць, пашкадаваць...

Што і казаць, сын — маладзец, а сам ён, Паўлюк Лалатка? Хто ён такі? Аніхто. Прышый кабыле хвост. Адстаўной казы барабаншчык. Перад сынам Паўлюк сябе толькі так і называе. Во і праўда — хто ён такі. Саўгасны пенсіянер. Пенсіянер-піянер, заўсёды гатоў! Без такіх пенсіянераў-піянераў што б рабіла брыгадзірка іхняя? Сапраўдных «піянераў», спраўных яшчэ баб ды мужчын, хлопцаў ды дзявок — пальцаў на руцэ зашмат, каб пералічыць.

Калісьці, вядома, быў ён не казіным барабаншчыкам. У маладосці хлопцам дужым быў. У сорак чацвёртым, як на фронт трапіў, адзін мінатым, а ў мётную пліту на спіне валачыў. А ў партызанах? Адзін, узяўшыся за капцец дышла, выцягваў з багны задок калёсаў з параненымі, як у блакаду апхнуліся ў непразлым балоце за рэчкай Гайнай. Пасля вайны з коньмі ў калгасе рабіў. Зноў жа — хто за яго большы за дзень узорваў? Аніхто! Нават сам Вінцук Сяліцкі, хоць у яго і коні былі не раўня яго, Паўлюковым, коні былі не раўня яго, Паўлюковым, а не дапінаўся. І выкошваў за дзень па а гектары. Была ў плячых сіла, хоць і душыла бясклэбца ды нішчыміца... Пасля конохам быў — і ў калгасе, і ў саўгасе па першым часе, пакуль тых

богу! Чатыры дзесяткі гадоў усё адпускаем і адпускаем — маладых у горад, старых на пенсію, а хлеб і мяса ўсім трэба...

Зірнуў Паўлюк на гадзіннік — палова на шостую. Не, дудкі, палтавец з чарнігаўцам як сабе хочучы, а ён устае, колкі ж можна ляжаць! Грэшна, прагнуўшыся, ляжаць, бы пан, у мяккай пасцелі. Яно, праўда, невядома, што рабіць будзе, падняўшыся, але ж і ляжаць лежнем, калі сонца высока, не выпадае, сам сабе збрэдзееш.

Падняўся ён, ціхенька апрануўся і выйшаў на калідор. Знайшоўшы ўстанову, куды і цар пешкі хадзіў, нясмела зайшоў туды. Пасля спаласнуў рукі і твар у мыцельніку і спусціўся са свайго трэцяга паверха на першы. Тыцнуўся ў дзверы, каб выйсці на двор, ды яны не паддаліся — аказаліся замкнёныя. Затаптаўся Паўлюк, не ведаючы, дзе шукаць рады, ажно на яго крокі выйшла заспаная медсястра, пазахнула:

— Куды так раненька?
Ён збянтэжыўся, што не даў ён да спаць, перабіў салодкі, пэўна ж, ранішні сон, сказаў няўцяма:
— Дык яно... Раніца ўжо. Мне, старому, не спіцца...

Дзяўчына адчыніла дзверы і моўчкі пасунулася ў свой какойчык — найначай дасынаць. А Паўлюк, стараючыся не бразнуць вялікімі шкляннымі дзвярамі, выпхнуўся ў двор, а там і на вуліцу.

Гэтай вуліцаю ён учора надвечоркам ехаў аўтобусам з вазкала. Але што ён мог бачыць з акна таго аўтобуса? Адно запомніў, што ўсё ўгару ды ўгару ехалі. А мо тое здалося? Цяпер, зірнуўшы ў адзін і ў другі канец вуліцы, зразумеў, што не здалося. Левы канец вуліцы быў кароткі, зусім недалёка вуліца абрываўся ці, наадварот, упіралася ў стромую сцяну гары, а ўправа яна бегла ўніз і там, было відаць, крута забрала ўлева. Значыць, адтуль, знізу, ехаў ён учора ад вазкала, здагадаўся Паўлюк. Парашыў праісціся вуліцаю сюд-туд, аглядзецца, дзе давядзецца пражыць яму ажно дваццаць чатыры дні.

Брыў пацху ўніз. Справа і злева ўзвышаліся дамы — у два, тры і больш паверхаў. На жылыя, на такія, як у Мінску, у якіх жывуць у кватэрах людзі, яны былі не падобныя. У двары гэтых дамоў вялі жалезныя каваныя вароты і такія ж каваныя, узорыстыя весніцы. І Паўлюк, яшчэ да таго, як прачытаў ля адных варот

загаварыў:

— Чаго ўцякаеш? Пайшлі назад! Шклянку соку вып'еш! Нехарашо ўцякаць!

Паўлюк замахаў рукамі:
— Дзякую, чалавеча! Я ж не дзіця, не люблю таго соку!

Чалавек пастаяў, паглядзеў яму ўслед, пасля ўсмыхнуўся, сказаў сам сабе:

— Калгаснік, калі такі добры...

Паўлюк гэтага, вядома, не чуў. Ён, пазіраючы направа і налева, ішоў уніз. Але неўзабаве занепакоіўся. Непакоі гэты ўзнік ад таго, што раптам кінулася яму ў вочы адна дзіўная акалічнасць: ніхто, акрамя яго, не ішоў уніз, а ўсё больш і больш людзей, паяўляючыся невядома адкуль на вуліцы, ішлі — досыць хутка, сёй-той нават уподобежкі — пад гару. Паўлюк спыніўся, аглядеўся. Так і ёсць. Усе толькі пад гару. Ён павярнуўся і таксама пабрыў за людзьмі.

«Ягоная» вуліца, аказалася, там, наверх, не ўпіралася ў стромую сцяну гары. Там яна пераходзіла ў вузейшую, найначай пешаходную сцежку і, зліваючыся, паўзла кудысьці вышэй. Туды кіраваўся і людскі струменьчык. Пашкробся туды і Паўлюк.

Вузкая пакрычастая асфальтоўка, навадзіўшы яго сюды-туды па маладым лесе, вывела ўрэшце на чыстае і роўнае месца. Тут іграла музыка, і чалавек сто, а мо і болей пад гэтую музыку махалі рукамі, прысядалі, падскоквалі. Ага, здагадаўся Паўлюк, робяць ранішнюю зарадку, як дзеці ў піянерскім лагеры. Стаяў, глядзеў, і чым больш стаяў, тым больш разбіраў яго смех. Нельга было і праўда без смеху глядзець, як старыя, з вядзёрнымі жыватамі мужчыны і такія ж разлезлыя рапухі-бабы, бы зайздросцячы маладзейшым і спрытнейшым, таксама стараліся круціць азадкамі і, нагінаючыся, кранацца рукамі зямлі.

— Што, баця, дыхаем у храме паветра?

Ля яго спынілася кампанія хлопцаў і дзяўчат у стракатых спартыўных касцюмах, у аднолькавых шарсцяных шапачках на галовах і аднолькавых сіне-белых красоўках на нагах — сын улетку прыязджае ў Родзевічы ў такім жа абутку. Паўлюк схамінуўся. Нехта з кампаніі, здаецца, штосьці ў яго пытаўся, але што — ён не датумаў і пазіраў на хлопцаў і дзяўчат неўразумела.

— Баця, відаць, язык праглынуў? — засмяяўся адзін з хлопцаў.

— Ён, напэўна, першы раз тут, —

Вось і закончыўся VIII Міжнародны конкурс імя П. І. Чайкоўскага. Прайшло ўжо дваццаць восем гадоў з той незабыўнай вясны, якую пазней назвалі «музычнай вясной міру» і якая дала жыццё аднаму з самых слаўных выканаўчых саборніцтваў. З кожным конкурсам расце цікавасць да яго. Варта ўспомніць, што ў 1958 годзе на першым конкурсе саборнічалі прадстаўнікі толькі двух спецыяльнасцей — піяністы і скрыпачы. Цяпер традыцыйным стаў удзел і вялянчэлістаў і вакалістаў. Пэрыфіраваецца колькасць маладых

ду. На трэцім туры я пела з аркестрам — а спевы з аркестрам мне асабліва падабаюцца. Так што і тут я адчувала сябе свабодна...

— Гэта для вас ужо трэці конкурс, і, відаць, самы складаны?

— Не, я ўспамінаю Усесаюзны конкурс імя Глінкі: выступала там упершыню і было нават страшна. Дый праграма яго больш складаная, ёсць абавязковыя ары, якія могуць аказацца для спевачка неадольнымі. У глінкаўскім конкурсе ўдзельнічала каля двухсот спевачоў

вобраз мяне цяпер вельмі захапляе.

Я развітваюся з Марыяй Гулегінай і жадаю ёй далейшых поспехаў на опернай сцэне. Наступнае інтэрв'ю — з Аляксандрам Целяковым.

— Аляксандр, конкурс Чайкоўскага для вас не першы. Але вы ўпершыню выступалі ў слаўтай Вялікай зале Маскоўскай кансерваторыі, якая прымала мноства выдатных музыкантаў. Што вы адчулі, калі зрабілі першыя крокі да раяля?

— Захапленне і хваляванне. Уявіце сабе — Вялікая зала запоўнена да адказу, адчуваецца зацікаўленасць слухачоў, бачыш і ўважлівыя твары членаў журы. Калі падышоў да раяля, падумаў, што няўдала іграць немагчыма...

— Хто дапамагаў вам у дні конкурсу?

— Перш за ўсё хачу выказаць вялікую ўдзячнасць прафесару Сяргею Леанідавічу Дарэнскаму. У яго я вучыўся і ў асістэнтуры, а цяпер — на факультэце павышэння кваліфікацыі. Ён шмат часу аддаў маёй конкурснай падрыхтоўцы. Я ўдзячны сябрам, калегам, якія перажылі за мяне, нават прыехалі «пабалець» у Маскву. Увогуле, на конкурсе былі створаны добрыя ўмовы для працы.

— Але гэта ўсё-такі не дома...

— Калі ўлічыць, што побач была мама, дык можна гаварыць, што ўмовы былі ідэальнымі...

— Вы рыхталіся да выступлення на конкурсе, а тут у Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі «балелі» за вас студэнты вашага класа. Што вы пажадаеце ім?

— Працаваць з поўнай самааддачай! Вопыт педагога шмат значыць, але без апантанасці вучня толку не будзе. Маладым музыкантам трэба вучыцца адмаўляць сабе ў нечым другасным — дзеля мэты. Часцей жа за ўсё яны не ўмеюць працаваць. Я сам, на жаль, не так рана навучыўся працаваць, як мне хацелася. Таму сваіх студэнтаў стараюся скіраваць на гэта: паспраўднаму займацца, паспраўднаму імкнуцца да вышніх у музыцы, пераадолюваць сябе, пашыраць свой круггляд!

Няхай спадарожнічаюць Аляксандру Целякову поспехі ў педагогічнай працы, няхай радуюць слухачоў новыя канцэртныя праграмы піяніста.

Аляксандр СЦЕПАНЦОУ.

ЧАС бяжыць наперад, патрабуе працаваць і думаць па-новаму, плённа і перспектыўна.

У новай рэдакцыі Праграмы КПСС сказана аб тым, што партыя надае вялікае значэнне больш поўнаму і глыбокаму асэнсаванню працоўнымі масамі багацця духоўнай і матэрыяльнай культуры, актыўнаму далучэнню іх да мастацкай творчасці. Несумненна, заклік партыі знойдзе водгук у ася-

сінгал трывогі: значыць, не ўсё добра ў калектыве. Хіба не забываемся мы часта на галоўнае: у канцэрте глядач павінен знаходзіць для сябе духоўную спажыву; дый ён сам з'яўляецца не менш аўтарытэтным крытыкам, чым прафесіянал. Глядач мае права патрабаваць высокай якасці канцэртных праграм. Для работнікаў жа мастацтва ганаровая справа — выхоўваць глядацкую культуру, развіваць

НЕ ТРЭБА БАЯЦЦА ПРАЎДЫ

родзі творчай інтэлігенцыі, якая возьме ўдзел у пошуках новых магчымасцей развіцця мастацтва, скіраванага на вырашэнне задач ідэйна-эстэтычнага выхавання. Гледачы літаральна патрабуюць, прагнуць далучэння да цудоўнага, і мы, дзеячы культуры, абавязаны памагчы ім у гэтым

Вядома, што ў нашай краіне аўдыторыя ўстаноў культуры шматміліённая. Ды сёння нас турбуе праблема якасці каштоўнасцей духоўнай культуры, праблема іх засваення, фарміравання эстэтычнага густу шматлікай аўдыторыі гледачоў і слухачоў.

Густ не нараджаецца адначасова са з'яўленнем на свет дзіцяці. Высокія мастацкія густы трэба фарміраваць. А гэта значыць, што мы павінны захаваць лепшыя маральныя і духоўныя традыцыі народа, не дапускаць страт у яго духоўнай культуры, страт яе народных каранёў.

Мы можам ганарыцца некаторымі пастаноўкамі — пастаноўкамі на ўзроўні майстэрства — у Дзяржаўным ансамблі танца БССР, у фальклорна-харэаграфічным ансамблі «Харошкі», у танцавальнай групе Дзяржаўнага народнага хору БССР. Ёсць узоры натхнёнага мастацтва, любімыя нашым гледачом, яны выклікаюць павагу і прызнанне. Але, на жаль, поруч з такімі пастаноўкамі з'яўляюцца ў канцэртах і вельмі нізкія на мастацкім узроўні нумары, якія зусім небеспаспэўна засмучаюць гледача.

Зразумела, дрэнны, скажоны паказ чарговай работы вядзе да страты гледачоў. А гэта ўжо

мастацкі густ, вучыць распазнаваць безгустоўшчыну, шэрасць, адрозніваць сапраўднае ад усяго наноснага.

ХАЦЕЛАСЯ б пагаварыць у сувязі з гэтым пра значэнне мастацкіх кіраўнікоў — галоўных балетмайстраў ансамбляў. Падкрэслію, балетмайстарскі талент — з'ява рэдкая. І добра вядома, што творчы лёс любога ансамбля шмат у чым залежыць ад прыходу ў калектыв таленавітага і энергічнага мастацкага кіраўніка. Ад яго залежыць творчае натхненне калектыву, фарміраванне аблічча ансамбля. Задачы складаныя, вырашыць іх можа балетмайстар эрудзіраваны, прафесійна падрыхтаваны, з бездакорным аўтарытэтам. Агульнавядомая ісціна таксама, што падрыхтоўка праграмы канцэрта — плён калектывнай працы балетмайстра, кампазітара, мастака, дырыжора, артыстаў. Галоўнае, канечне, залежыць ад балетмайстра, якога паважаюць у калектыве, якога заслужана прызнаюць гледачы. Важна мець і таленавітых выканаўцаў, якія забяспечвалі б захаванне традыцый ансамбля, іх пераемнасць. Неабходная ўмова работы таксама — творчая абстаноўка, здаровы маральна-этычны клімат, увага да кожнага чалавека.

Асноўнай формай разгляду творчасці балетмайстра, ансамбля ўвогуле я лічу своечасовы, праўдзівы, абразчылівы, непрадузяты аналіз іх працы. І чым раней будзе выказана праўдзівая крытыка, тым больш спадзяванняў на тое, што яна

ВЯРНУЛІСЯ Ў МІНСК ЛАЎРЭАТАМІ

прэтэндэнтаў на званне лаўрэата конкурсу імя П. І. Чайкоўскага.

Сёлетні конкурс, як ніколі, аператыўна і шматгранна асвятляўся ў эфіры і ў друку. Мы пільна сачылі за ходам музычных саборніцтваў, суперажываючы тым, хто сваім талентам і майстэрствам, выканаўчай індывідуальнасцю прывабліваў нашу ўвагу. Радасна адзначыць, што сярод іх былі і пасланцы Беларусі. Гэта салістка Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР Марыя Гулегіна (Мурадзян) і выкладчык Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі піяніст Аляксандр Целякоў. Яны паспяхова выступілі ў Маскве і атрымалі званні лаўрэатаў конкурсу імя П. І. Чайкоўскага. Калі нашы лаўрэаты вярнуліся дадому, у Мінск, я дамовіўся пагутарыць з імі.

З Марыяй Гулегінай гутарылі ў інтэрвіце кансерваторыі, дзе спявачка жыве.

— Конкурсная выступленні складаюцца з трох тураў, кожны вымагае поўнай аддачы творчых сіл. На якім з выступленняў вы адчувалі сябе найбольш свабодна?

— На першых двух турах я выступала са сваім педагогам-канцэртмайстрам Людмілай Ільінічнай Івановай, адчувала яе сяброўскую падтрымку, спага-

з розных рэспублік, ну а саборнічаць са сваімі, пагадзіцеся, цяжэй. Гэтакаса было і калі мы, савецкія вакалісты, прыходзілі адбор на конкурс Чайкоўскага.

— Традыцыйнае пытанне пра планы...

— Я атрымала запрашэнне спяваць у операх Вердзі «Набука» і «Баль-маскарад» у Міланскім тэатры «Ла Скала». Гэта мне вельмі цікава, я люблю оперы Вердзі. Амплуа гераічнага сапрама мне вельмі блізкае. Люблю страдаўнюю музыку, асабліва ў суправаджэнні аргана. У мяне запланаваны канцэрты ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі і ў канцэртнай зале Полацкага Сафійскага сабора.

— А вашы ролі ў тэатры?

— Любімыя! Разіна ў «Севільскім цырульніку» Расіні і каралева Елізавета ў «Дон Карласе» Вердзі. Пасля Разіны я адчуваю сябе выдатна, можна сказаць — лятаю! І перад спектаклем жыву ў прадчуванні свята лёгкасці, гумару. А пасля «Дон Карласа» — стан спудошанасці... І, можна сказаць, душэўнага ачышчэння. Немагчыма часта выступаць у гэтым спектаклі, але я вельмі люблю Елізавету і, калі доўга не спяваю, сумую. У новым сезоне буду спяваць Таццяну ў оперы «Яўгенія Анегін». Гэты

ПЯЦЬ НАРЗАННЫХ ВАННАЎ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 8—9).

нуў штосьці, чаго Паўлюк не зразумеў, а чарнігавец параіў:

— Ты, бацька, рубля ці трыяка той кабедзіне дай, якая ванну нарзанам напайняе, от тады і пабачыш, чым лечыць.

— А хіба за гэта трэ было плаціць? Ай-яй-яй, а я, дурань, сораму не маючы, бясплатна паляжаў...

Палтавец з чарнігаўцам пераміргнуліся, і паглядзі іх казалі адно аднаму: «Што з яго ўзціць?! Калгаснік! Дзэравеншчына!».

Назаўтра ранічкаю, прачнуўшыся зноў роўненька ў пяць. Паўлюк ужо не вагаўся, уставаць ці не ўставаць. Цішком, стараючыся не рыпнуць і не грукнуць, падняўся, апрануўся, выйшаў з палаты. Спусціўшыся ўніз, зноў выявіў, што дзверы зачыненыя. Ніякавата было ісці і турбаваць сястру, аднак пайшоў.

З пакойчыка, куды нясмела пастукаўся, выйшла ці то маладая жанчына, ці яшчэ незамужняя маладзіца, спыталася:

— Што здарылася, хворы?

Паўлюк, пачуўшы гэтае «хворы», азірнуўся, нікога не ўбачыў, перапытаў:

— Чаму — хворы?

Маладзіца перасмыкнула плячамі, ужо зласнавата сказала:

— Я пытаюся, што здарылася?

Ён сумеўся, адказаў:

— А нічога не здарылася. Мне каб выйсці, гэта самае...

— Чаго так прыспічыла? Малады каторы дык на спатканне, можна было падумаць, прэцця, а то ж...

— Дык жа... Сонца ўзышло, чаго ж ляжаць?.. Грэх...

Маладзіца не даслухала, сказала:

— Не зачынена там, зашчэплена,

— і адварнулася ад яго, пайшла ў пакой.

Ідучы да дзвярэй, Паўлюк учуў, як яна сказала камусьці там, у глыбіні пакоя:

— Калгаснік! Прывык успорвацца разам з сонцам...

Ён не зразумеў, пахваліла яна яго ці зганіла. Вось толькі — пры чым калгаснік? Калгаснікам ён быў даўно, а ўжо шмат гадоў, як у саўгасе, у саўгасе і на пенсію пайшоў. Пры чым жа тут — калгаснік?

У двары санаторыя махаў дзеркачом дворнік. Паўлюк пастаяў, паглядзеў на яго, не стрываў, падышоў і папрасіў:

— Мо і мне якая работа знойдзецца?

Дворнік быў прыблізна такога ж веку, як і Паўлюк. Ён перастаў падымаць пыл, сказаў:

— На Краснае сонейка ідзі, там твая работа.

Паўлюк крутнуў галавой:

— Ат, дзіцячыя забаўкі, тыя храмы панетра і чырвоныя сонейкі! Ці ж у нашым веку шукаюць гэтак здароўя? Высалапяць язык і бягуць пад гару!..

— Дык жа дзеля гэтага і едуць сюды! — усміхнуўся дворнік. — І сам жа во...

— А не кажы, чалавеча, — пагадзіўся Паўлюк. — І сам прыпёрся...

— І здалёку?

— З-пад Мінска ажно.

— Здалёку, праўда. Не быў там, і як у вас?

— А нішто. Не горш, чым тут. Напат, братка, ці не лепш. Гор такіх няма, гэта праўда, але затое зеляніны, травы і лесу болей, і вады ўсякай — рэчак, азёр, балот...

— А кілбаса, мяса ёсць?

— Ну а як жа? Вядома, ёсца. Як жа без гэтага?!

— Тады ў вас лепш, — заключыў дворнік.

— Там добра, дзе нас няма, — удакладніў Паўлюк і папытаўся: — Мо ў цябе каса ёсць? Я каля кветак во абкасіў бы і там, ля кустоў.

— Кажу ж — на Сонейка ідзі, да Сініх скал!

Паўлюк замаркоціўся. Не разумее яго чалавек, хоць такі ж пенсіянер, як і сам ён. Ты яму пра работу, а ён... Два дні ў цягніку бакі адлежаў, учарашні дзень здоўжыўся, рук ні да ча-

го не прыклаў, а тут і другі во разгараецца — колькі ж можна, каб ні палец аб палец?

Дворнік раптам, як штосьці зразу меўшы, прапанаваў:

— Дык мо дзяркач свой табе перадаць? Махай, калі без работы не можаш.

— Ахвотна, братка!

— То, можа, і заўтра мяне падменіш? У мяне іншы клопат ёсць. Я адарваўся б...

— І заўтра, братка, і паслязаўтра, і яшчэ дваццаць дзён, — шырока ўсміхнуўся Паўлюк. — На дваццаць чатыры дні пуцёўка.

— А ты... А ты, выбачай, не жартуеш?

— Якія жарты, чалавеча! Вот так ранічкаю выйду і памахаю тваім памялом па халадку. Ты мне толькі пакажы, дзе і што, а пасля ідзі, спраўляй свой клопат...

Добрыя дзве гадзіны махаў Паўлюк дзеркачом. Падмеў усё наўкол. Не толькі двор, дарожкі ў двары, прыступкі галоўнага ганка, але і тыльны дворык, і нават тратуар перад галоўным корпусам. Пасля сядзеў у двары і чешыўся са свае работы: гэта ж не толькі яму, а і ўсім, хто выходзіць сюды, прыемна, што паўсюль чысценька, утульна, святлочна.

І назаўтра разам з усходам сонца шмаравалі Паўлюк дзеркачом санаторны двор. І цэлы дзень быў у Паўлюка добры настрой. З добрым настроем ішоў ён і ванну прымаць.

Памятаючы пра тое, што гаварыў яму чарнігавец, не забыўся захапіць

прынясе плён і балетмайстар улічыць заўвагі.

На жаль, у перыядычным друку нэрэгулярна асвятляюць праблемныя пытанні прафесійных і самадзейных танцавальных ансамбляў. А яны павінны быць пастаянна ў полі зроку мясцовых газет, дзе павінна выказвацца прынцыповая, аб'ектыўная ацэнка канцэртаў, аналіз творчага стану асобных калектываў: іх поспехі, цяжкасці, задачы і г. д. Калі ж і з'яўляецца артыкул, дык змяшчае ён у асноўным інфармацыю пра работу ансамбля, пераказвае сюжэт пастаноўкі і да т. п., але не закранае вострыя творчыя пытанні, спрэчныя аспекты творчасці.

Добры крытык — гэта перш за ўсё чулы, справядлівы, з чыстым сумленнем чалавек. Ён бачыць слабыя і станоўчыя бакі творчасці балетмайстра, спасцігае псіхалогію пастаноўшчыка — бо яму трэба ацэньваць чужую творчасць. Крытык павінен душой і сэрцам радавацца за творчыя поспехі балетмайстра і калектыву, за іх значнасць у духоўным жыцці народа. У выпадку творчых няўдач крытык-прафесіянал павінен памагчы пазбавіцца ад выяўленых недахопаў.

Канечне, творчы калектывы заўсёды разлічвае на таварыскую крытыку, падтрымку. Любая заўвага на адрас работы вялікага творчага калектыву ўспрымаецца хваравіта. А работнікам мастацтва, якія маюць заслугі, здаецца, што вакол іх створаны арэол славы, непарэшнасці. І часам ім цяжка выслухоўваць праўду, бо яны прывычаліся да ліслівай мовы кампліметаў. Хоць жа вядома, што шлях балетмайстра (любой творчай асобы!) не складаецца і не можа складацца з адных поспехаў — ён цяжкі, пакручаны, супярэчлівы.

Вось прыклад. Некалькі гадоў назад у «Ліме» друкаваўся артыкул пра работу Дзяржаўнага ансамбля танца БССР, гаварылася пра яго сур'ёзныя недахопы, праблемы. Аднак выступленне газеты тагачасны мастацкі кіраўнік, адміністрацыя сустрэлі ў штыкі. Зразумела, крытыка іх не радавала. Але адносіны чалавека да крытыкі — гэта і праверка яго сапраўднай якасцей, яго сталасці. Здолеў перамагчы крыўду, выправіць памылкі і больш энергічна

ўзяцца за работу — значыць, ты сапраўдны кіраўнік!

Вядома, крытыкі нясуць на сабе нялёгкую і няўдзячную нагрузку. «Пакрыўджаныя» перастаюць вітацца, пры сустрэчы адварочваюцца. Бывае, балетмайстры нашых самадзейных танцавальных калектываў на слухную, добразычлівую крытыку рэагуюць слязьмі і пагражаюць пакінуць работу. Не жадаюць прыслухоўвацца да крытычных заўваг. Такія работнікі не выклікаюць павагі.

Думаю, справядлівая крытыка можа падацца нават рэзкай, ды яна больш карысная за кампліментарную. Мы часам чытаем выступленні ў друку некаторых рэцэзентаў, якія грашаць незаслужаным захвальваннем. Яны імкнуцца выкарыстаць друкаваную грамадскую трыбуну з рэкламнай мэтай, абумоўленай прыхільскімі адносінамі. Такім рэцэзентам не стае прынцыповасці: захваліць балетмайстра, закружышы яму галаву, і ён заспакойваецца.

Напрыклад, пра Дзяржаўны ансамбль танца БССР крытык Н. Шарамеўская заяўляла, што «калектыву да прыходу Г. Маёрава доўгі час знаходзіўся ў стане застою...» і толькі з яго прыходам «праграма ансамбля паказала, што малады балетмайстар здолеў за кароткі час вывучыць своеасаблівае беларускае фальклору...» і «памог Беларускаму ансамблю танца выйсці на новы творчы рубяжы, заняць належнае яму дастойнае месца сярод вядучых танцавальных калектываў нашай краіны...».

Ці так гэта? Адзіная праўда аўтара, што «дзеянсць Маёрава прадаўжалася нядоўга...». Дрэнная дапамога творцу! Уяўная добрапрыстойнасць небяспечная. Як у народзе кажуць, зрабілі мядзведжую паслугу, а калектыву меў патрэбу ў аб'ектыўнай ацэнцы.

ПРАБЛЕМА крытыкі мае тут і іншы аспект. Аналізуючы ўжо гатовую работу балетмайстра, напрыклад, на старонках газеты мала што можна змяніць. Дзе вы, крытыкі, былі раней? — можа запытацца ён. Чамусьці за правал работы ў ансамблях ніхто не нясе адказнасці, акрамя галоўных балетмайстраў. Думаю, няправільна абвінавачваць ва ўсім толькі іх. Чаму мастацкія саветы ансамбляў, кампетэнтныя прадстаўнікі ўстаноў культуры аказваюцца ў баку ад адказнасці? Мне

здаецца, за ідэйна-мастацкую і эстэтычную лінію ансамбля, за падрыхтоўку праграмы канцэрта ў поўнай меры адказвае мастацкі савет, які ўзначальвае мастацкі кіраўнік.

Мастацкі савет як орган калектывага самакіравання павінен вырашаць найважнейшыя творчыя пытанні ансамбля: падрыхтоўка рэпертуару, аднаведнага ўзросным духоўным запатрабаванням глядачоў, аналіз ажыццёўленых пастановак, стабілізацыя творчага настрою калектыву і г. д. Вось дзе павінен панаваць дух крытыкі і самакрытыкі. Мастацкі савет мае быць патрабавальным і прынцыповым. У яго складзе, на маю думку, павінны быць не толькі аўтарытэтыя прадстаўнікі менавіта самога ансамбля, але і вопытныя спецыялісты, добразычлівыя, прынцыповыя, якія любяць і ведаюць спецыфіку нацыянальнай харэаграфіі. Такі мастацкі савет сур'ёзна, прафесійна разбярэ вартасці і недахопы работы калектыву — вядома, да выхаду новай праграмы. І тады канцэрты будуць цікавейшымі і, безумоўна, узнімецца аўтарытэт ансамбля.

ПРЭМ'ЕРЫ

Сцэна з балета «Крылы памяці». Маці — народная артыстка БССР Л. Бржызкоўская.

Фота А. КАЛЯДЫ

Аднаактовы балет маладога беларускага кампазітара У. Кандрусевіча «Крылы памяці» пастаўлены ў Дзяржаўным тэатры оперы і балета БССР. Музычны кіраўнік спэнтаіля — народны артыст СССР Я. Вашчан, харэограф-пастаноўшчык — народны артыст БССР Ю. Траян.

сцэнаграфія Л. Статланда. Новы твор прысвечаны мацярынскаму подзвігу Настасці Фамініч Нупрыянавай.

рубля. І перад тым, як распранацца, падаў яго жанчыне, што спаласкавала і пасля напаўняла ванну. Падаў і сказаў выбачліва:

— Вазьміце, калі ласка, я ж і не ведаў, што вам трэба плаціць.

Жанчына, бы ашпараная, адскочыла ад яго, закрычала:

— Вы што, звар'яцелі? Якія грошы? Хто вам такое напліў?

Выскачыўшы з кабіны, яна голасна сказала дзяжурнай сястры:

— Ну і дзярэўня! Тыцкае няшчаснага рубля і кажа: я ж і не ведаў, што вам трэба плаціць... Плату знайшоў!

Хацеў Паўлюк пасля ванны падысці да тае кабэціны і растлумачыць, чаму тыцкаў, як яна сказала, таго рубля, але пасаромеўся, не падышоў. Ат, парашыў, лепш будзе, калі ён прамаўчыць, не стане напамінаць, хоць, падалося яму, пакрыўдзілася кабета не за тое, што даваў ёй рубля, а за тое, што даваў мала. А на чарнігаўца пакрыўдзіўся: ён жа яму не смаркач які, каб так па-дурному жартаваць...

Пасля гэтага без вялікай ахвоты, як і на катэілі, хадзіў Паўлюк і на ванне. Цераз сілу хадзіў. Прыйдзе, сядзе з крабечку і высочвае, ці дзяжурцы тая кабэціна. Калі дзяжурцы, дык цяляе, каб хаця не яна налівала ў ванну таго цёплага і невядома чым карыснага нарзану. Перажываў, нерваваўся, але хадзіў. Бо як жа не пойдзеш? Толькі ж, бадай, дзеля гэтых самых нарзаных ваннаў і едуць сюды людзі з няблізкі свет. Усе навіперадкі хваляць гэты самы нарзан. Трэба і яму, зна-

чыцца, не быць за ўсіх разумнейшым і папрымаць ванны да канца, колькі іх яму прызначана.

Але дванаццаці прыпісаных ваннаў ён усё ж не прыняў. Паляжаў у цёплым, ажно гарачым і не надта бурлівым нарзане ўсяго пяць разоў, бо прабыў у санаторыі дзесці дзён — ванне прызначалася прымаць цераз дзень. На адзінаццаты дзень, пасля гаворкі са сваёй маладзенькай і ласкавай доктаркай, ён паехаў з Кіславодска дадому. Зрэшты, не так пасля гаворкі з доктаркай, як з чарнігаўцам.

Доктарка ранічкаю таго дня ўгледзела Паўлюка з дзеркачом у руках. Яна спынілася, паглядзела на яго пільней, як не верачы сваім вачам, падышла да яго.

— Таварыш хворы, што гэта вы робіце? — спыталася яна.

Паўлюк, не адчуваючы за сабою ніякае віны, перапыніў работу, кінуў на дзяржак:

— А хіба ж вы не бачыце? Двор падмятаю.

— Бачыце то бачу, — сказала доктарка, — але хацела б ведаць, чаму вы гэта робіце?

— Захацеў от і раблю, — адказаў, як умеў, як яно і на самой справе было. І ўсміхнуўся.

— Таварыш хворы, як вас? Павел Іванавіч? — доктарка чамусьці не ўспрыняла яго ўсмішкі. — Вы ж прыехалі лячыцца!

Паўлюк заківаў галавой:

— Дык я і лячуся, дачушка. Хіба ж гэта не лекі. Хіба зарадка на храме

наветра дакажа? Гадзінку-другую з дзеркачом у руках — лепшай зарадкі і не трэба.

— А дворнік дзе? — запыталася, ужо чымсьці збянтэжаная.

— А нямашака. Я адпусціў яго. На ўсе дваццаць чатыры!

— Ой, Павел Іванавіч, Павел Іванавіч! Дзіўны вы чалавек! — яна нарэшце таксама ўсміхнулася і пайшла.

А пасля яна паклікала яго праз сцярычку да сябе ў кабінет. Там памарала ціск, паслухала сэрца, пасля зняла кардыяграму. Сядзела, глядзела на яго, усміхалася, урэшце сказала:

— Усё добра, Павел Іванавіч, сэрца ваша ў мяне трывогі не выклікае... Але вы ўсё ж вярнулі б мяглу дворніку, га? Вы ж лячыцца прыехалі. Ну, адпачыць, а заадно і падлячыцца. Мне, пашаму ўрачу, няёмка... Хворыя з вас пасміхваюцца, сёстры...

— А чаго? Што ж такое смешнае я раблю?

— Ну хоць бы гэтае самае дворніцтва наша ўзяць...

— І чаму гэта людзям муляе — не датумкаю, — паціснуў Паўлюк плячам.

На гэтым і разышліся.

Не стрымаўся, расказаў Паўлюк пра гаворку з доктаркай у палаце. Палтавец з чарнігаўцам ад душы нарагатаў. А каб што сказаць людскае, дык і не казалі. Толькі пасля, як палтавец пайшоў на нейкую працэдuru, чарнігавец пашкадаваў ці, наадва-

рот, паздзекаваўся з Паўлюка:

— Не крыўдуй, бацька, але доктарка твая праўду казала. Прыехаў лячыцца, дык лячыўся б. З цябе ж, бацька, усе смяюцца. Увесь санаторый. Калгаснік — ніхто інакш і не заве цябе...

Паўлюк толькі і змог спытаць:

— А калі ж гэта слова абразана стала, га? Ды і не калгаснік я, чалавеча...

— Ат, бацька, ці ты прыкідваешся, ці не хочаш разумець, — адварнуўся да сцяны чарнігавец.

Пасядзеў Паўлюк у палаце, падумаў, разнажыў над тым, што пачуў, а пасля падняўся, зноў пайшоў да доктаркі і запатрабаваў неадкладна выісаць яго з санаторыя на ўласным жаданні. Чаму — не стаў тлумачыць. Наважыўся паехаць дадому і наедзе, і ніхто яго не ўтрымае. Есць у яго гонар, і не дазволіць ён, Павел Іванавіч Лапатка, каб кожны смаркач, каб нейкі аплыўшы тлушчам дурань ці спешчаная альбо разбэшчаная кабетка — а іх уга колькі ў іхнім і ў іншых санаторыях, спешчаных, атлусцелых і зусім здаровых! — пагарджалі ім, пасміхаліся з яго...

У той жа дзень вечарам ён сядзеў у цягнік. Сядзеў і ўжо думаў пра тое, як прыедзе дадому, у Родзевічы, як здзівіць сваю старую, заявіўшыся раней часу. А яшчэ пра тое, што абавязкова зойдзе ў Мінску да сына і раскажа яму, пісьменніку, як ён лячыўся ў Кіславодску ў санаторыі, як прыняў там пяць нарзаных ваннаў. — Мо калі-небудзь напіша сын і пра гэта.

ГІМН МІРУ

ДЗЕНЬ МІРУ

больш як калі сталі неабходнай умовай жыцця на зямлі, асновай усёй нашай будучыні. Толькі ў такой атмасферы могуць знікнуць навальнічныя напружанасць і недавер паміж народамі, наблізіцца і здзейсніцца агульнае і поўнае раззбраенне».

Словамі гэтымі адкрываецца ўступны артыкул М. Танка «На варце міру», напісаны да зборніка вершаў «Дзень міру», які склала В. Іпатава і выпусціла выдавецтва «Юнацтва». Творы 97 аўтараў, прадстаўленых у кнізе, успрымаюцца гімнам жыццю, міру, будучыні. Кніга пачынаецца вершамі народных песняроў Янкі Купалы «Мы людзі свабодныя» і «А мы сабе сеем і сеем», Якуба Коласа «Наш шлях». У яе ўвайшлі творы народных паэтаў Беларусі П. Броўкі, А. Куляшо-

ва, П. Панчанкі, Максіма Танка, а таксама такіх майстроў слова, як У. Дубоўка, П. Глебка, А. Бачыла, А. Пысін, К. Кірзенка, Максім Лужанін, Васіль Вітка, А. Зарыцкі, С. Грахоўскі, А. Вялюгін...

На варце міру стаяць і прадстаўнікі так званата сярэдняга пакалення. Вершы, напісаныя М. Арочком, Р. Барадуліным, Г. Бураўкіным, Д. Бічэль-Загнетавай, А. Вярцінскім, С. Гаўрусевым, Н. Гілевічам, А. Грачанікавым, А. Лойкам, П. Макалём, Ю. Свіркам, Я. Сіпаковым, У. Паўлавым, Р. Тармолам, К. Цвіркам, уключаюць працоўныя будні савецкага чалавека, папярэджваюць аб пгрозе тэрмаядзернай катастрофы.

Ад імя жывых звяртаецца да тых, хто загінуў у агні мінулай

ваіны, Н. Мацяш:
Хто іх, палеглых, пабудзіць?
Мір толькі згода ацудзіць.
Будзьце ж вы лучныя, людзі!
Будзьце шчаслівыя, людзі!

Тым самым паэтычная эстафета працягваецца. Яе падхопліваюць маладзейшыя аўтары. Ідуць творы Р. Баравіковай, Т. Бондар, В. Вярбы, С. Законнікава, Г. Каржанеўскай, В. Коўтуна, К. Камейшы, М. Мятліцкага, У. Някляева, Г. Пашкова, А. Салтука, Я. Янішчыц...

Мастак М. Басалыга, афармляючы зборнік, праілюстраву радкі з вершаў, якія найбольш уразілі яго і запамніліся. Гэта ўзмацняе ўздзеянне на чытача, надае кнізе «Дзень міру» яшчэ большую надзённасць і важкасць.

А. КУНЦЭВІЧ.

Вокладка кнігі «Дзень міру» і ілюстрацыі да яе. Мастак М. Басалыга.

«ЛІМ» ВЫСТУПІУ. ЯКІ ВЫНІК?

Пад такім загалюкам у «Літаратуры і мастацтва» за 16 мая 1986 года быў надрукаваны артыкул, у якім ставіліся надзённыя пытанні сувязі навукі з практыкай, адзначалася, у прыватнасці, уяўная эканамічная эфектыўнасць некаторых навуковых распрацовак, калі дзеля паказухі, «эфектнай» лічылі ахвяравалі справай.

Загадчыку кафедры марксіска-ленінскай філасофіі гуманітарных факультэтаў В. Сцёпіну рэкамендавана завяршыць у 1986 г. даследаванні дзвюх апошніх гаспадарча-дагаворных навукова-даследчых прац з прадстаўленнем канкрэтных дакументаў аб іх выкарыстанні. У далейшым сацыялагічны даследаванні бу-

БССР, які ажыццяўляе навукова-метадычнае кіраўніцтва гэтым эксперыментам, лічыць неабходным удакладніць шэраг момантаў, закранутых у артыкуле. За тэхнічнае забеспячэнне яго адказвае Галоўнае ўпраўленне па вытворчасці гародніна-садавіннай прадукцыі і бульбы Дзяржаагпрама БССР (раней Міністэрства плодыва-гародніннай гаспадаркі БССР). За ацэнку якасці захоўваемай прадукцыі — Беларускае ўпраўленне Дзяржстандарту.

чыцца ліста ў рэдакцыю за подпісам намесніка дырэктара Інстытута фотабіялогіі АН БССР, кандыдата біялагічных навук А. Вараб'я, дык пагаворым пра яго дэталёва. (Дарэчы, тав. Варабей, мабыць, не ведае, што афіцыйныя адказы ў рэдакцыю пішучца на афіцыйных бланках, а не на аркушы паперы, дзе замест подпісу стаіць нейкая загагуліна).

Як меў магчымасць заўважыць чытач, аўтары адказу лічаць лімаўскі артыкул памылковым. Ну што ж, абвінавачанне досыць сур'ёзнае. Што можна яму проціставіць? Відца, толькі факты.

«Гаварыць пра нейкія вынікі (эксперыменту) на 16 мая 1986 года (калі выйшаў артыкул) было рана, — гаворыцца ў лісце з Інстытута фотабіялогіі. — Канчатковыя вынікі эксперыменту будуць падведзены да 1 ліпеня г. г., і пра іх рэдакцыя будзе паведамлена». Прайшоў ліпень, ды паведамлення гэтага мы так і не атрымалі.

Але вынікі сапраўды былі падведзены. У Дзяржаагпраме БССР нас азнаёмілі з дакументам, які называецца: «Аб выніках даследна-прамысловых эксперыментаў па праверцы эфектыўнасці азаніраванай атмасферы пры захоўванні бульбы і морквы», падпісаным начальнікам рэспубліканскага ўпраўлення Дзяржстандарту СССР П. Янусам і дырэктарам Інстытута фотабіялогіі АН БССР І. Валатоўскім.

Цытуем: «Якасць асноўнай масы бульбы, закладзенай на захоўванне ў спрыяльных умовах надвор'я, у якіх працэнт гніллі за 8 месяцаў склаў 5 працэнтаў, пад уздзеяннем азону істотна не змянілася. Адноль вынікае, што выкарыстанне азону пры захоўванні бульбы ў камерах са штучным ахалоджаннем неэтаэагодна. Дык чым усё-такі пакрыўдзіла вучоных газета? Што яшчэ ў маі сказала тое самае? Ёсць, праўда, у дакуменце і такія радкі: «Выкарыстанне азону пры захоўванні морквы ў аптымальных тэмпературна-вільготных умовах дазволіла знізіць страты па вераснёўскай партыі, знятай з доследу з-за

нездавальняючага захоўвання на два з паловай месяцы раней прызначанага тэрміну, на 13,2 працэнта, па кастрычніцкай партыі са здавальняючым захоўваннем — на 10 працэнтаў. Улічваючы станоўчы эфект азону пры захоўванні морквы, рэкамендаваць Дзяржаагпраму БССР ацаніць эканамічную эфектыўнасць гэтага метаду захоўвання з мэтай вызначэння перспектывы яго выкарыстання».

На гэтым дакуменце ёсць яшчэ і рэзальцыя намесніка старшыні Дзяржаагпрама БССР М. Рыбака: «Улічваючы, што пры захоўванні морквы атрыманы некаторы эфект, канчатковае рашэнне — пасля дадатковай ацэнкі эканамічнай эфектыўнасці».

І яшчэ адзін дакумент, які выйшаў са сцен спецыяльнага канструктарска-тэхналагічнага бюро з доследнай вытворчасцю Дзяржаагпрама БССР, якому і было даручана высветліць той эканамічны эфект. Вось што пішацца ў дакуменце СКТБ: «Разлік эканамічнага эфекту на тону прадукцыі (закладзенай для эксперыменту) складае мінус 38,5 рубля». Калі гаварыць больш зразумела, дык на кожнай тоне морквы выдаткі склалі 28,5 рубля.

Дык мо, ведаючы ўжо пра гэты красамую вынік, вучоны Інстытута фотабіялогіі ў адказе рэдакцыі заднім чыслом сцвярджаюць, што яны і не ставілі сваёй мэтай вызначэнне эканамічнага эфекту? Мы, маўляў, робім «чыстую навуку», а вы лічыце?

У асабістай гутарцы з прадстаўніком рэдакцыі супрацоўнікі СКТБ казалі, што азаніраванне гародніны можа даць эфект толькі ў спецыяльна сканструяваных і абсталяваных камерах, з чаго і трэба было пачынаць эксперымент.

У заключэнне скажам, што час патрабуе ад усіх нас перабудовы не толькі ў справах. Мы павінны перарабляць і самі сабе, сваю псіхалогію, дзе не павінна быць месца асабістым амбіцыям, якія ніколі не былі на карысць справе.

«ЭФЕКТ НУЛЯ»

Пасля публікацыі рэдакцыя атрымала афіцыйныя адказы, з якімі мы знаёмім сёння нашых чытачоў.

Б. КАЛЕДЗІН, член калегіі, начальнік Упраўлення навукі Мінвуза БССР:

«Мінвузам БССР разгледжаны артыкул М. Замскага «Эфект нуля». Аўтар правільна ставіць пытанні аб неабходнасці павышэння эфектыўнасці навукова-даследчых работ у вышэйшай школе, недастатковым кантролі за правядзеннем гаспадарча-дагаворных даследаванняў.

Міністэрствам і рэктаратам Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна прыняты канкрэтыя меры па выпраўленні ўказаных недахопаў. Шэраг кіраўнікоў кафедраў і навуковых падраздзяленняў універсітэта, якія дапусцілі парушэнні, атрымалі спагнанні. Так, Г. Дэвідзюку за слабае навуковае кіраўніцтва тэмамі і іншымі парушэнні вынесена строгая вымова па партыйнай лініі, і ён пераведзены з прафесарскай пасады на пасаду старшага навуковага супрацоўніка.

дуць праводзіцца за кошт рабочага дня прафесарска-выкладчыцкага складу.

Міністэрствам і кіраўніцтвам універсітэта ўзята пад кантроль выкарыстанне недахопаў, якія былі адзначаны ў артыкуле».

А. ВАРАБЕЙ, намеснік дырэктара Інстытута фотабіялогіі АН БССР па навуковай рабоце, кандыдат біялагічных навук:

«Апублікаваны ў газеце «Літаратура і мастацтва» артыкул «Эфект нуля» абмеркаваны на пасяджэнні вучонага савета Інстытута фотабіялогіі АН БССР».

У артыкуле ўзята вельмі важнае пытанне аб эфектыўнасці ўкаранення вынікаў гаспадарча-дагаворных навукова-даследчых работ на прадпрыемствах рэспублікі. Разгляд выкладзенага матэрыялу паказвае, што часта гэтыя даследаванні адарваны ад задач вытворчасці, не ўносяць істотнага ўкладу ў навукова-тэхнічны прагрэс. У артыкуле закранута таксама ў крытычным плане пытанне аб даследна-прамысловым эксперыменце па праверцы азоннай тэхналогіі захоўвання сельскагаспадарчай прадукцыі, што праводзіцца на Кастрычніцкім АРПК г. Мінска. Інстытут фотабіялогіі АН

У артыкуле зроблены вывады аб тым, што ў даследных камерах гніенне прадукцыі ідзе хутчэй, чым у кантрольных, хоць на 16 мая 1986 г. гаварыць пра нейкія вынікі было рана. Канчатковыя вынікі эксперыменту будуць падведзены да 1 ліпеня г. г., і пра іх рэдакцыя будзе паведамлена. І, нарэшце, эксперымент увогуле не прадугледжвае атрымання эканамічнага эфекту, яго задача — ацаніць эфектыўнасць азону як бактэрыцыднага фактара пры захоўванні бульбы і морквы.

У цэлым, пасля працытання «азоннай» часткі артыкула, у вытача можа склацца няправільнае ўражанне не толькі аб асобах, якія ажыццяўляюць правядзенне эксперыменту, але і аб самой яго сутнасці. Навуковы кіраўнік работ доктар біялагічных навук, прафесар С. Конеў і адказны выканаўца кандыдат біялагічных навук В. Матус лічаць, што яны прадстаўлены ў артыкуле ў скажоным выглядзе.

У сувязі з вышэйказаным Інстытут лічыць апублікаванне часткі артыкула «Эфект нуля», якая датычыць эксперыменту, крокам заўчасным і памылковым».

КАМЕНТАРЫЙ АД ДЗЕЛА ПУБЛІЦЫСТЫКІ

Адказ Мінвуза БССР вызначаецца сваёй аб'ектыўнасцю і прынцыповасцю. Што ж ты-

Гэтая салодкагалосая сірэна — лічба!

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 4).

Праз якую хвіліну ў Радчыцкім сельскім Доме культуры «працавалі» чатыры новыя мастацкія калектывы. Са складу хору Аляксей Лук'янавіч вылучыў, як самастойныя, жаночую і мужчынскую вакальныя групы, змешаны фальклорныя калектывы і вакальны актэт. Простае аперыванне аднымі і тымі ж удзельнікамі. Затое вынікі — далёка не простыя. Аказваецца, усе гэтыя «адзінкі» маюць законнае права заняць месца ў антымідыйнай праваздачы. Пятым і шостым калектывамі могуць быць пры гэтым інструментальны ансамбль і танцавальная група, калі яны ёсць пры хоры.

Такім метадам многія прадпрыемствы дырэктары плодзяць калектывы — пустазеллі, якія грунтоўна запаланілі ніву культасветработы. У іх рэпертуары, як правіла, адзін-два творы, а кіраўнікі толькі значацца на паперы.

Вось чаму я адношуся да лічбаў у культуры асарожна. Вельмі ж яны вялікія! Калі верыць справздачам, на Брэстчыне ў гуртках і калектывах удзельнічае больш за 150 тысяч чалавек — кожны дзесяты жыхар. Колькасць праведзеных мерапрайемстваў вымяраецца мільёнамі. Што, аднак, можа хавацца за такой маштабнасцю, пераканаўча паказвае эксперымент Туцкага. Жыве, скажам у Аздамічах альбо Лядах жанчына, спявае ў хоры і не падзрае, што ў справздачах існуе ў трох-чатырох іпастасях.

Не, я не супраць лічбаў, улік патрэбны ўсюды. Я толькі супраць лічбаў дзеля лічбаў. «Есць сферы чалавечай дзейнасці, якія наогул не паддаюцца рэгламентацыі, і многае ў жыцці і эканоміцы павінна асноўвацца на пачуцці здаровага сэнсу». — гаворыў на старонках «Літаратурнай газеты» народны пісьменнік БССР Васіль Быкаў. Бясспрэчна, у многім гэта датычыць і культасветработы.

Навукова-метадычны цэнтр абласнога ўпраўлення культуры, грунтоўчыся на планавых (вядома, не ніжэй за мінулагоднія!) заданнях зверху, спраўна распрацоўвае планы развіцця аматарскага мастацтва, клубнай работы і даводзіць іх да ўсіх раёнаў, гарадоў. Ні завяя метадычныя цэнтры на аснове зноў-такі плана вызначаюць у абавязковым парадку паказчыкі дзейнасці кожнай клубнай установы.

Здавалася б, усё павінна ісці стройна, лагічна. Кожны квартал звесткі аб выкананні збіраюцца ў раёнах, аб'ягуляюцца затым у вобласці і перадаюцца далей. Старацца рабі аналіз, свечасова ўздзейнічаць на лайдакоў, і ўся вобласць заспявае і затанцуе.

Як жа атрымаецца на самай справе?

Багаты, прычым нечаканы матэрыял для развагі даюць вынікі анкетавання сельскага насельніцтва, якое праводзілася нядаўна тым жа абласным навукова-метадычным цэнтрам. Высветлілася: зусім нязначны працэнт дарослага насельніцтва ўдзельнічае ў гуртках і аматарскіх калектывах. Асноўны іх кантынгент — падлеткі і моладзь. Пенсіянераў, у якіх больш вольнага часу, там уся-

го 0,5 працэнта. Насуперак усякай логіцы мала пенсіянераў у фальклорна-этнографічных калектывах. У Ганцавіцкім раёне, напрыклад, у дзевяці з іх удзельнічаюць толькі чатыры чалавекі, а ў 11 калектывах Ляхавіцкага раёна — 15. Ляхавіцкі раён наогул — лепшы ў вобласці па развіцці харавога і вакальнага мастацтва. Але анкета зноў-такі сведчыць: выключна мала спявае ў гэтых калектывах калгаснікаў.

Безумоўна, у разнарадках абласнога метадычнага ўладарыла гармонія жанраў, колькасці ўдзельнікаў і канцэртаў. Але незгаворлівы карэктар — жыццё — унёс у іх значныя папраўкі. Бяру на сябе смельска сказаць: большасць «спушчаных» зверху планавых лічбаў не знаходзіць арганічнага ўвасаблення на сяле, не адпавядаюць густам, патрэбам і рэальным магчымасцям людзей. Сапраўды, аб якім актыўным, стабільным удзеле вясцоўца ў самадзейнасці можа ісці гаворка, калі, на звестках Беларускага навукова-даследчага інстытута эканомікі і арганізацыі сельскай гаспадаркі, на культурны адпачынак яму ўдаецца выкройваць у летні дзень 1 гадзіну 40 мінут?

— Не ведаю, чым растлумачыць такі факт, — гаворыць загадчык аддзела культуры Кам'янечкага райвыканкома Сцяпан Дзянісавіч Жучык. — Усім вядома, што ў раёне скарачаецца сельскае насельніцтва, а планавыя паказчыкі культасветустановам павысілі за пяцігодку амаль удвая!..

Перада мной выразка з абласной газеты «Заря», у якой ад імя абласнога ўпраўлення культуры сцвярджаецца: для далейшага развіцця культуры неабходны і непазбежны агульны рост паказчыкаў. Такім чынам, у аснову доўгатэрміновай праграмы пакладзены тэзіс: колькасць непазбежна пераходзіць у якасць. Згадзіцца, на маю думку, з гэтым немагчыма. Іменна культ лічбаў прыводзіць да затаварвання дамоў культуры «прадукцыяй», якая старэе ўжо ў ходзе яе падрыхтоўкі, да сумятні і прыліска. Нівеліруецца, выхалашчаецца складаны, шматгранны працэс культурна-выхаваўчай работы, які ў сваёй аснове — з'ява творчая. Гэтага, на жаль, не разумее культработнік з мікракалькулятарам, які з'явіўся апошнім часам і для якога галоўнае — кантраляваць лічбы, каб, крыў божа, не адстаць або не забегчы ўперад.

ЯШЧЭ шматвобразны Адзісей мусіў заўважыць: дзе разліваецца песня сірэна, там абавязкова хаваюцца падводныя, а таму яшчэ больш небяспечныя рыфы. Салодкагучныя сірэны (чытаць — лічбы) сустракаюцца і на шляху карабля культасветработы?

Услухайцеся, якая магутная, трыумфальная поліфанія паказчыкаў! За мінулы год у клубных установах Брэстчыны праведзена больш як 127 тысяч масавых мерапрайемстваў, якія наведлі 12 мільёнаў 288 тысяч (!) чалавек. Пры гэтым творчую дзейнасць пачалі больш за 200 новых самадзейных мастацкіх калектываў, аматарскіх клубаў...

Паспрабуем асобныя партыі гэтай мажорнай партытуры прааналізаваць.

Па-першае, бянтэжыць вось што. 60 працэнтаў з агульнай колькасці масавых мерапрайемстваў — лекцыі, даклады, танцавальныя вечары, балі. Выхаваўчы зарад некаторых з іх вельмі прыблізны, а час на падрыхтоўку — мінімальны. І толькі рэшта, 40 працэнтаў, — тэматычныя вечары, вусныя часосісы, дыспуты, спектаклі, канцэрты, дзе не толькі наведвальнікі, а і самі культработнікі знаходзяцца пад уплывам поля духоўнасці.

А возьмем так званыя «новыя калектывы». Калі ў графе параўнаўчага аналізу, які праводзіла абласное ўпраўленне культуры, з'явілася 29 новых танцавальных і харавых калектываў, дык адразу чамусьці распалася 30 музычных. А мо іх і не было? Куды, напрыклад, прапалі 13 з іх у Івацэвіцкім раёне? Відасць, існавалі гэтак жа ўяўна, як і 17 гурткоў кінафотаамагараў у Пінскім раёне. якіх таксама не далічыліся ў канцы 1984 года. І, хутчэй за ўсё, гэтак жа працягваюць «працаваць» 12, якія быццам бы засталіся.

Але самае трывожнае ў вельмі арыгінальнай партыі — «іншыя». Есць такая графа ў клубных справздачах. Гэтым загадкавым словам пазначаны 164 новыя гурткі і калектывы (нагадаю — з 200). Не танцавальныя, не драматычныя, не вакальныя з'явіліся на свет, каб далей умацоўваць самадзейную творчасць, а — іншыя!.. І вось што характэрна. Слова «іншыя» суправаджае ўвесь малюнак аналітычнага зрэзу работы культасветустаной летась. У аналізе размеркавання калектываў па жанрах і па колькасці ўдзельнікаў «іншым» адведзены першыя па велічыні паказчыкі. А возьмем табліцу размеркавання калектываў па тыпу клубных устаноў: «іншыя» зноў выконваюць галоўную партыю. Дык дзе ж яны, рэальныя, канкрэтныя велічыні!

Трэба неадкладна распрацаваць новыя крытэрыі ацэнкі дзейнасці культасветустаной. Бо што атрымаецца? На Брэстчыне, скажам, на адну клубную ўстанову прыходзіцца ў сярэднім 5 калектываў і гурткоў, а ў Віцебскай вобласці — 6,6. Працэнт ахопу насельніцтва самадзейнай творчасцю ў Брэсткім раёне складае 8 працэнтаў, а ў Столінскім — 18,9. Цікава: чым кіраваліся тыя, хто гэтыя лічбы выводзіў на паперы? Так, крытэрыі ацэнкі дзейнасці культасветустанавы просяцца быць больш гнуткімі і ў той жа момант больш акрэсленымі. Відасць, мэтазгодна пакінуць некалькі асноўных паказчыкаў і ўвесці ў сістэму нетрадыцыйнасць, ініцыятыву, каб менавіта яны і вызначалі сутнасць, каштоўнасць астатніх параметраў работы. У кантрольныя лічбы трэба ўвесці два паняцці: удзельнік самадзейнага калектыву і ўдзельнік самадзейнага выступлення. Гэта далёка не адно і тое ж. Першы пастаянна знаходзіцца ў зоне ўздзеяння клуба, другі можа толькі адзін раз на год з'явіцца на сцэне, як гэта бывае, напрыклад, на прадырствах, у калгасах і саўгасах пры правядзенні штогадовых аглядаў-конкурсаў цэхавай мастацкай самадзейнасці. А пакуль што яны — раўназначныя.

СУСТРЭЎ нядаўна супрацоўніка абласнога ўпраўлення культуры. Разам з іншымі навінамі пачуў такую вестку: ёсць афіцыйная згода вышэйстаячых інстанцый тройчы ўлічваць чалавека, калі ён удзельнічае ў трох розных калектывах.

Туткі, як бачым, казаў праўду: сірэны працягваюць спяваць свае бяспарныя песні...

Мікола КАЗЛОВІЧ.

г. Брэст.

ПАЭЗІЯ

Мікола ФЕДЗЮКОВІЧ

Зорны дыялог

1975—1985

У ліпені 1975 года пасляхова ажыццэўлены першы ў гісторыі чалавечта сумесны палёт касмічных караблёў дзвюх краін — СССР і ЗША.

Мы чакалі, хваляваліся, сачылі...
Гэта ява фантастычная — не сон:
кантыненты рукі ў космасе
злучылі, злучылі,
у планеты — новы гарызонт!
Хлеббароб, рыбак і докер адначасна
падружыцца хочуць назаўжды...
О, Зямля, ты неабдымная —
для шчасця і, як птушаня, — для гора і бяды.
Чалавечтва не жадае бровы хмурыць.
Да ўзаемнай згоды — тысячы дарог.
Пачынаецца пад сонцам Байканура
сённяшні касмічны дыялог.
Даве міжзорных баразны ў цалінным небе
адкрываюць свету велічны прасцяг,
што пачаўся сорок год назад на Эльбе,
над Фларыдай і Дняпром — яго працяг.
Веру шчыра: будзе ён для ўсіх адкрыты,
і развеецца надхмарная імгла,
бо касмічна-міжнародная арбіта
мірным поясам планету абвіла.
Веру, будзем сустракацца ў небе зноўку!..
Як надзейная праверка ўсіх вузлоў —
нашых сэрцаў, нашых розумаў стыкоўка
і стыкоўка нашых зорных караблёў!

II

Шлях чалавечтва да зорак ляжыць праз яго супрацоўніцтва на Зямлі. Прыгадаем эпапею «Саюза» і «Апалона»...
З газет.
Фантастам высвятляць да скону:
ці ж не прадбачылі яны праект касмічнай абароны,
магчымасць зорнае вайны?
А нам — у клопаце рэальным —
перажываць за свет зямны,
каб ён не стаў мямарыяльным пад коўдрай вечнае зімы.
Не да таго: касцёр ці іскра,
не важна — попел ці більнэг...
Мы не фантасты — рэалісты,
таму за мірны дыялог!
Дэволі — хопіць жыць пад страхам,
што знішчыць нас нейтронны смерч!..
Бо нават слава Герастрата імгненнай будзе, як і смерць.
У нас адзіны шлях, — каб схібіць.
Да згоды — тысячы дарог.
Хай аб'яднае ўсіх не гібель,
а новы зорны дыялог!

Здзіўленне

На шэрым аркушы паперы шаргоча верша цыманы цень...
Я раскажу, і ты паверыш,
што наступае новы дзень.
Любові спелая планета ўзышла —
плыве над галавой акруглай формаю ранета ў аблоках сутнасці зямной.
Любові шчодрая планета пакіне апраметны след...
А мне ставала б і паўсвета,
каб заставаўся светлым свет.
Сады і плодныя даліны,
вулканы, пустыкі, валуны...
Хапіла б мне і палавіны,
каб не было віны вайны!

Адам усё на белым свеце,
каб толькі, падаючы ўніз,
відно было, што сонца свеціць,
чутно было: трава звініць!

За гэта непадкупна ўдзячны
я кожнай кропелькай крыві
жанчыне, створанай для шчасця,
айчыне, вернай у любві.

Стыхія

Млосна — амаль невыносна
слухаць, па грудзі ў траве,
як на высозных сосны
звон стогалосы плыве.

Музыка ранішніх промняў
строма трапеча ўгары
і разліваецца роўна
па бурштыновай кары.

Моцна, выразна, арганна
ў згодзе струменяць ствалы
з неба, нібы з акіяна,
светлых мелодый валы...

Ценькае, свішча, спявае,
кліча, шчабеча, раве,
хвалямі зноў наплывае
і прападае ў траве!

Сіла стыхіі суровай,
не заглушы — зберажы
ўсё, што не выказаць словам,
тое, што спее ў душы...

Больш не падымаецца рука —
мы з табой, напэўна, саграшылі:
сонечную песню жаўрука
трактары за лесам заглушылі.

Не пачуем спавядальны слоў,
мы з табой у гэтым вінаваты...
За пагібель прыпяцкіх буслоў
наступае сёння дзень расплаты!

І не трэба размаўляць —
маўляў,
не бывае роду без выроду...
Пакаралі мы сябе, зямляк,
пакарыўшы родную прыроду.

Зямлі на вернасць прысягалі,
кляліся ў вернасці зямлі.
Не здрадзілі — другія далі
нас у палон свой узялі.

Пасля ўздыхаць мы часта
будзем
і спавядацца — грэх не грэх,
спяшацца зноў — нараосхрыст
грудзі —

да родных рэк,
да родных стрэх...
Але былых гадоў сутонне
так прыхавае ўсё наўкол,
што бескарысна плакаць сёння
аб лёсе будучых вякоў.

Матуля, харастава тваё не раз
якія песнятворцы ні ўслаўлялі!
А твай пагляд і голас твой
ласкавы

гучаў на мове дэбрыні ў адказ.
Усё стрывала сэрца ў розны час:
журбу і гора, сынавы забавы...
Павер, не для выгод, не дзеля славы
цяпло любові матчынай —
для нас!

Чаму ж, чаму ж мне так
ніякавата
глядзець, як нехта плача
вінавата
над каменем магільным: —
«Ма... даруй!»

Як хтосьці шэпча: «Спі спакойна,
мама»,
як падае маланка-тэлеграма
сухім лістом на жухлую траву...

Мне вымавіць тваё імя —
што з галавой у прорву.
Усё — астатку больш няма!
пазначана пароўну.

Мне — голай сутнасці зіма,
табе — вясна ілюзія.
Не абароніш іх сама —
не апраўдаюць людзі.

А я ганю — не праганю
яе, рэальнасць злую,
хоць да свайго плыву агню,
адным крылом вяслюю...

Так абжываю новы край,
свабодны і бязлюдны!
Я пакараў сябе — карай
і ты сябе ў дзень судны.

Жыццё мне — самараскрыццё,
бязлітасна споведзь;
хоць памыляўся, ды з жыццём
не абарвана павязь...

А ўспомню, што цябе няма
на гэтым узбярэжжы,
драпечны птах — тваё імя!
— свет напалам разрэжа.

НЕ ТРЭБА блытаць два этымалагічна блізкія словы: «дзік» і «дзікун». У беларускай мове яны адназначныя, але па сэнсе не маюць нічога агульнага.

Дзік — гэта прадстаўнік жывёльнага свету, ходзіць на чатырох нагах і, як дзіця прыроды, карыстаецца яе дарамі. Робіць часам невялікую шкоду — папоркаецца ў лузе ці на бульбоўніку. Голад, як кажуць, не цётка.

Дзікун — іншая справа. Ходзіць на дзвюх нагах і ганарыцца тым, што належыць да чалавечай пароды. Жыве пераважна ў гарадах. У параўнанні з дзікам вызначаецца наймавернай шкадлівасцю. Шкоду робіць не таму, што галодны, а наадварот — ад сытасці.

Сляды «дзеінасці» апошніх назіраюцца ўсюды, пачынаючы ад арэала пражывання і канчаючы ўлоннем прыроды. Па прыклады хадзіць далёка не трэба, я мог бы іх прывесці безліч, але затрымаюся на некаторых.

Надышло лета. Ой, як любяць яго дзікуны! Цэлымі пloidмамі і рознымі відамі транспарту кідаюцца яны ў лясы і паркі, на рэчкі і азёры. І горкімі слязьмі заплачуць і лясы, і звыры. Спачатку яны адчуваюць на сабе нашчае рыбакоў, потым — ягднікаў, потым — грыбнікоў, потым — усіх разам. А ад турыстаў «арганізаваных» і «неарганізаваных» не адаб'юцца да позняй восені.

Сляды дзікуноў на ўлонні прыроды заўважыць няцяжка. Там, дзе вы бачыце раскіданыя бляшанкі ці пляшкі-слюкі, цэлафанавыя мяшэчкі, груды бітага шкла і паперы, свежыя пні ад высечаных дрэў, недагледзеныя галавешкі, абламаныя сукі чаромхі і бэзу, здратаваныя кусты малінікі, — ведаце, што там пагойсалі дзікуны.

Падзялюся сваімі назіраннямі.

Іду я неяк з сябрам з Волкавіцкага вадасховішча на праекткі да аўтамагістралі Мінск—Брэст. Сцежка вядзе праз лес. Мой сябар крыху адстаў, а я выйшаў на ўзгорыстую палянку. На ёй мне даводзілася бываць і раней, і яна заўсёды мела вясёлы, маляўнічы выгляд. А на гэты раз я не пазнаў яе. У цэнтры гарыць вогнішча, вакол якога расцягнуты чатыры палаткі. Некалькі пар — не адозніць хлопцаў ад дзяўчат:

усе кудлатыя, усе ў джынсах — пад гукі магнітолы крыўляюцца ў танцы. Дзве пары інсценіруюць абрад старажытных індзейцаў — скачуць праз вогнішча. Два «індзейцы», нібы тамагаўкамі, практыкуюцца ў трапнасці пападання бутэлькамі ў вялізны валун. Бутэлькі са званам

Шмат гадоў вяду з імі барацьбу і, на жаль, амаль заўсёды застаюцца пераможаным. Прыгадаю некалькі эпізодаў.

Паехаў я парыбаліць на раку Пціч каля Рудзенска. Захапіў з сабой «ФЭД» — сфатаграфавачь баброў, якія, я ведаў, жывуць там. Прыехаў

юць вяселлі і вышукваюць мясціны для гнездавання. Грымнуў стрэл, але, на маю радасць, у птушак той стралок не трапіў. Яны прыямліліся каля ўзлеску. Браньер пачаў да іх падкрадацца, а напярэймы яму выйшаў я.

— Не падыходзь, буду стра-

назад.

— Позна, Качка ніколі не вяртаецца да патрывожанага гнязда.

Адпусцілі мы няўцяжліва браканьераў, але ў школу і іх бацькам паведамілі.

Здарылася мне мець справу і з браканьерамі, якія ўжо знаходзіліся на мяжы пераходу з дзікунчыкаў у дзікуноў, — з вучнямі старэйшых класаў. Мне трэба было асвятліць у друку эксперымент, які ўкараняўся Усеаюзным навукова-даследчым інстытутам механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі нечарназёмнай паласы. Работа праводзілася ў саўгасе «Будзвічы» Маладзечанскага раёна, узначальваў яе знаёмы мне супрацоўнік інстытута, інжынер. Эксперымент настолькі цікавы, што я адхілюся ад асноўнай тэмы і коратка скажу пра яго.

Там, недалёка ад рэчкі, пабудавана жывёлагадоўчая ферма, дзе ўтрымліваецца статак амаль на дзвесце галоў. Побач — жывказбіральнік. Ён так перапаўняўся, што жывка часам прарывалася ў рэчку, у якой тады пачыналася буяць флора і гінула фауна. Далей, у полі, быў другі збіральнік, у які жывка перапаўнялася з першага. А навокол прасціраўся абшар узгаркаватай выпускашанай зямлі, на якой нічога не расло, гулялі толькі пяскі.

Інстытут наважыўся вярнуць да жыцця тую пустэчу. Для гэтага ад устаноўленай каля жывказбіральніка помпы працягвалася ў поле лінія труб, на канцы якой замацоўвалася папярочная труба з дзіркамі. Пры рабоце помпы адразу палівалася стометровая паласа зямлі. Па меры ўдалення труб ад жывказбіральніка яны нарошчваліся. А палітая плошча, нібы ў казцы, хутка пакрывалася зялёным дываном сакавітай травы і — што найбольш здзіўляла — ператваралася ў фантастычную грыбную плантацыю. Наўрад хто-небудзь бачыў столькі шампінёнаў у адным месцы! Як кажуць, хоць касой касі...

Але вернемся да нашай асноўнай тэмы. Інжынер пазнаёміў мяне з тэхнічнымі дэталіямі эксперыменту, з яго гаспадарчым значэннем. А назаўтра для азнаёмлення з ім у саўгас павінна была прыехаць дэлегацыя спецыялістаў з іншых рэспублік, якую мне хацелася сфатаграфавачь, узяць у яе інтэрв'ю.

ПАДЯЛІШЧА Ў ЛЕСЕ

разлятаюцца на кавалкі. Адзін «індзец» спрабуе расправіцца з прыгажуняй-асінай непадалёк ад вогнішча. Ён ужо турыцкім тапорыкам прайшоўся вакол яе ствала. Гэта асіна ўпрыгожвала паліану, відаць, гадоў з дваццаць, і мне так стала шкада яе, што я затрымаўся.

— Вы з якога племя будзеце? — іранічна спытаў я кампанію.

— Мы з племя ням-ням, — пад п'яны рогат адказалі адны.

— А мы з племя гам-гам, — адказалі другія.

— Гэта і відаць, але навошта губіце дрэва, калі побач у лесе столькі ламачча і сухастою? Ды і які апал з сырой асіны?

— Адкуль ты ўзяўся такі разумны? Лепш ідзі сваёй дарогай! — пагрозліва забалабонілі яны і пачалі мяне абступіць.

Не ведаю, чым бы ўсё гэта скончылася, але наблізіўся мой сябар, адстаўны палкоўнік. Ён быў у цывільным касцюме, з мноствам ордэнскіх планак на грудзях. Яго з'яўленне крыху астудзіла ваяўнічы запал дзікуноў.

Праз некалькі дзён мне зноў давялося наведаць гэтую паліану, яна выглядала так, нібы па ёй прайшоўся статак сланоў, а на халодным папялішчы ляжалі абгарэлыя аскабалкі прыгажуні-асіны.

Уявім сабе, колькі такіх паліан рассяяна па нашых лясах і колькі дрэў памерла пад сякерамі дзікуноў. Надыдзе зіма, і лягчай уздыхне лес, асушыць свае слёзы, і толькі елкам яшчэ давядзецца паплакаць перад Новым годам. А вясной усё паўторыцца спачатку.

Самы драпежны і небяспечны від дзікуноў — браканьер.

адначасова з узыходам сонца. Іду ўздоўж берага. З-пад яго плюхнуўся у ваду пушысты прыгажун. Я нават не паспеў «шчоўкнуць». Але мне пашанцавала. Бачу, пасярэдзіне ракі насустрэч мне плыве яшчэ адзін бабёр, трымаючы ў зубах сук вярбы. Тут я не разгубіўся, некалькі разоў «стрэліў» у яго з фотаапарата. Задаволены, разматаў вуду і сеў пад лазовым кустом. І раптам чую глухія выбухі — адзін, другі. Здагадаўся — глушаць рыбу. І сапраўды, неўзабаве насупраць мяне вада пачала бялець. Паказалася і гумавая лодка з двума «рыбакамі», якія збіралі рыбу. Трэці ішоў па беразе з другога боку ракі. Схаваўшыся за куст, я іх сфатаграфавачь. Думаў, што яны мяне не заўважылі, ды памыліўся. Не паспеў сесці, як пачуў за спіной крокі.

— Дык вось які рыбак, — сказаў адзін. — Давай сюды сваю цацку!

Яны адабралі ў мяне «ФЭД» і, дастаўшы з яго плёнку, бразнулі аб зямлю.

— Зматвай вуды, калі хочаш жыць! — прыгразілі мне. — Бо інакш піхнем галавой пад корч — ніхто і ведаць не будзе.

Што мне заставалася рабіць? Я адзін, а яны ўтрох. Прышлося падпарадкавацца. Шкада было, што загінулі кадры з бабром. Гадыны праз дзве я зноў вярнуўся на тое месца з мінскімі рыбакамі. Браньеры, вядома, зніклі...

Аднойчы іду ўзмежкам. Справа — лес, злева — рунее поле. Здалёк па ім крочыць дзяцюк з ружжом у руках. «Браньер, падумаў я. — Якое ж паляванне ў красавіку?» Перад ім узнялася пара курапатак. У гэты час, як вядома, яны спраўля-

ляць! — з пагрозай крыкнуў ён. Я ведаў, што браканьер — гэта сапраўдны пірат і на вадзе, і на сушы. Спалохаць яго цяжка, асабліва, калі апынуўся з ім сам-насам у глухім, бязлюдным месцы. Я спыніўся, а ён — знік у лясным гушчары.

Я раскажаў пра від дзікуноў дарослым, са стажам. Есць яшчэ і падвід — непаўналетнія, пачынаючыя. Гэта пакуль што нават не дзікуны, а дзікунчыкі, але пры адпаведных умовах могуць набыць адпаведную сталасць. Мець з імі справу лягчай, бо часцей за ўсё імкнуча ўцячы.

Аднойчы мой сябар папрасіў мяне памагчы засеяць агарод яго старым бацькам на Барысаўшчыне. Прыехаў, працуем. У абед селі перакурчыць на вуліцы пад парканам. Бачым, з боку балота напярэці крочыць да нас з паўдзясатка хлапчукоў, на выгляд — вучні пачатковых класаў. Затрымаўся каля нас і выхваляюцца.

— Вось колькі мы як назбіралі! Два гнязды знайшлі. — Яек? — здзівіліся мы. — Куры ж у балочце не нясуцца.

— Дык гэта не курыныя, а качыныя. Дзікіх качак.

— І што вы будзеце з імі рабіць?

— Яечню смажыць.

— Ах, якія вы дурні! — працягваў з імі гаворку бацька майго сябра. — З гэтых як вась-вась вылупяцца птушаняты. Для яечні ў кожнага з вас ёсць дома курыныя яйкі. А вы ні за што ні пра што загубілі два качыныя вывадкі. Каля трыццаці качак. Разумеете? За гэта бацькі не паглядзяць па галоўцы. Я ім скажу.

Хлапчукі спалохаўся.

— Дык мы аднясем яйкі

«ГЭТА НАША СТАСЯ...»

Пра Станіслава Буйло я ўпершыню пачула ад яе малодшай сястры, слаўтай пэзтэсы Канстанцыі Буйло, якая сёлета пайшла ад нас назаўжды. Здаецца, яшчэ зусім нядаўна мы размаўлялі ў яе ўтульнай маскоўскай кватэры. Гартаючы старонкі сямейнага альбома, Канстанцыя Антонаўна затрымала маю ўвагу на фатаграфіі маладой прывабнай жанчыны з рассыпанымі па плячах валасамі.

— Гэта наша Стася, — сказала яна. — Вялікага розуму, дабраты і крышталёвай душы чалавек. І гэта душа заўсёды балела за іншых. Пра сябе пакапаціцца яна, здаецца мне, так і не паспела. Рана памерла ад сухотаў...

Пра Стасю Канстанцыя Антонаўна згадвала часта. І заўсёды з любоўю і болем.

У сям'і панскага аб'ездчыка Антона Буйло было шасцёра дзяцей. Самая малодшая Ядзя памерла дзіцем. На Стасю, як

на самую старэйшую, ідучы на работу, бацькі пакідалі малых.

Сястра Стася — усім была, як маці, бо з дзяцей старэйшая у хаце. Рухамі павольная, спакойная. Малышова замаралі войны. Усіх іх пеццела, часала, мыла, Вінаватых — ласкава карыла. Хоць была старэйшай ненамнага — Выпаўняла ролю педагога.

Чысты, звонкі Стасін голас выдзяляўся ў сямейным хоры, а музыку, спевы тут ведалі і любілі ўсе. Бацька сам рабіў адмысловыя балалайкі і мандаліны. Маці, яшчэ калі была дзяўчынкай, спявала ў касцёле, слухаць яе прыязджалі здалёк, пра яе голас пісалі ў газеты.

У доме былі кнігі — рускія, беларускія, польскія. Бацька купляў і выпісваў газеты, календары. «Да навукі мы былі здатныя ўсе, — раскажвала Канстанцыя Буйло, — і вучыліся ўсюды, дзе толькі маглі і ў каго маглі. А потым пайшлі ву-

чыць такіх жа сялянскіх дзяцей, якімі былі самі».

Станіслава першай вылеццела з бацькоўскага гнязда, ці, як пісала К. Буйло ў адным са сваіх вершаў, «выйшла ў жыццё па траскіх гацях». (Дарчы, аўтабіяграфічная пэзма пісьменніцы так і называецца: «Па траскіх гацях».) Стася працавала спачатку ў чужых людзей, дапамагала бацькам, укладаючы ў гаспадарку свой сціплы заробак. У час першай сусветнай вайны яна была ў Рызе, і за сумленную працу ў земсаюзе яе ўзнагародзілі медалём.

Пасля 1919 года лёс Станіслава Буйло склаўся трагічна. Разам з сястрой Інай яна апынулася ў акупіраваным немцамі Мінску. Абудзе без грошай і без работы, адрэзаная ад бацькоў, якія жылі ў Віцебскай вобласці. «Мы пайшлі па дамах шукаць любую работу, але ўсё было дарэмна, — пісала ў п'сьме, раскажваючы пра той час, Іна Антонаўна. — Вось тады Стася падумала пра старую кніжніну Радзівіл. Мы ведалі, што аднойчы яна выклікала да сябе нашу сястру Канстанцыю, прапанавала ёй паступіць у манастыр шарытак у Варшаве, але сястра адмовілася. Для нас кніжніна была, нібы саломінка для чалавека, які топіцца».

Пакаёўка ўяла дзяўчат у залу, дзе сядзела маленькая

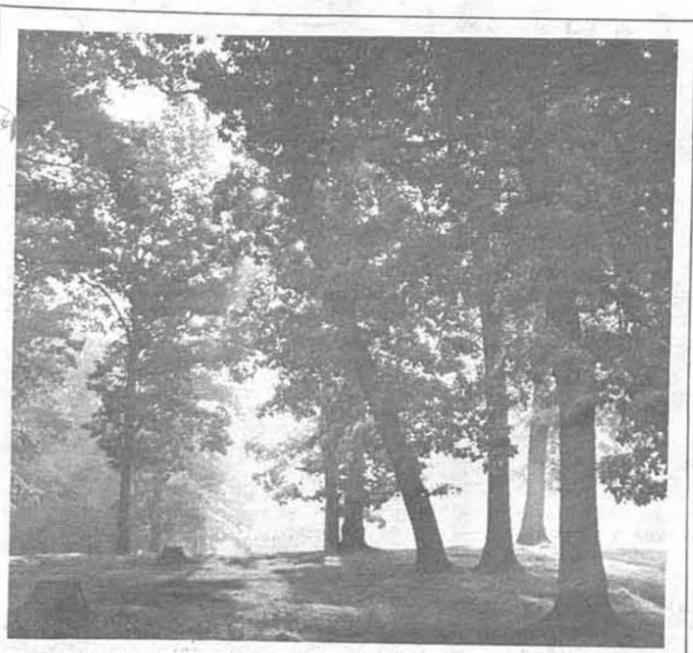
сівая жанчына ў акружэнні сабачак. Гасцям сесці яна не прапанавала. Моўчы выслухала іх тлумачэнне, што яны сястры Канстанцыі Буйло, зараз апынуліся ў безвыходным становішчы. Падумаўшы, сказала, што можа накіраваць іх у свае маёнткі настаўнікамі, вучыць сялянскіх дзяцей. Стася паехала ў Жарноўкі. Быў снежань, ехалі кіламетраў трыццаць у адкрытым вазку, а на ёй — толькі лёгкая паліто. Дзяўчына моцна прастудзілася і захварэла. Прастуда перайшла ў туберкулёз.

У школе маладая настаўніца працавала нядоўга. Пасля лячэння ў Польшчы Станіслава Буйло прыехала ў Гродна. Яна была сярод дзячаў нацыянальна-вызваленчага руху ў былой Заходняй Беларусі. Ёй даручылі загадваць беларускім дзіцячым прытулкам, і на гэтай пасадзе яна заставалася да апошняга дня свайго жыцця.

— Яна была любіміцай дзяцей і ўсёй беларускай калоніі, таму што, як заўсёды, працавала не шкадуючы сіл, — згадваючы мінулае, раскажвала Канстанцыя Буйло. — Не ўсё мне вядома пра яе, таму што я толькі зрэдку атрымлівала асцярожныя з-за страху перад цензурай п'сьмы. Яна пісала, што працаваць цяжка, кожны дзень чакаюць арышту, але апалчвання беларускіх дзяцей дапусціць нельга.

У 1921 годзе Канстанцыя Буйло атрымала з Гродна ліст. Сябры пісалі: «Пагасла яснае сонейка. Памерла наша Стася». Ужо пасля Вялікай Айчыннай вайны родныя хацелі знайсці магілу сястры, але ўсё было дарэмна. Пачуўшы гэту сумную гісторыю, спрабавала навесці сякія-такія даведкі і я. Месца пахавання знайсці не ўдалося. Затое шчаслівы выпадак і вядомы краязнавец Генадзь Качаноўскі дапамаглі мне сустрэцца з Марыяй Станкевіч-Каліноўскай, якая пазнаёмілася са Станіслайвай Буйло з некалькі дзён да яе смерці. Многае з таго, аб чым раскажвала М. Каліноўская пра апошнія дні Стасі, было невядома і яе блізкім. «Мы быццам другі раз пахавалі сястру», — пісала Канстанцыя Буйло, пазнаёміўшыся з расказам старой настаўніцы з вёскі Гародзькі з-пад Валожына.

Марыя Іосіфаўна Каліноўская скончыла Барысаўскую семінарыю і ў 1920—21 гадах адкрыла беларускую школу ў Арлянях (вёска каля Вішнева). Але палыкі гэтую школу хутка закрылі, і яна засталася без работы. С. Рак-Міхайлоўскі і Б. Тарашкевіч абяцалі ёй дапамогу. Хутка Беларускі камітэт з Вільні накіраваў Марыю Іосіфаўну ў Гродна. Пры гэтым сказала, што прытулкам да апошняга часу кіравала сястра пэзтэсы К. Буйло Стані-

Як жывецца вам, дубы-волаты?

Фотн М. БЯЛКОВІЧА.

Сустрэкаць і суправаджаць дэлегацыю інжынер выехаў у Мінск, а я застаўся. Тым больш, што пераначаваць было дзе: ля палявой дарогі, што вяла ў сядзенне аддзялення саўгаса, стаяў домік-вагон на колах, надрэнна для такіх умоў абсталяваны.

Пачынала змяркацца. Я паставіў на «буржуйку» чайнік, а сам, любуючыся прыродай, сеў на ганак. Неўзабаве міма мяне прадэфіліравалі тры старшакласнікі з сабакамі і дзвюма стрэльбамі за плячамі. Апошняя акалічнасць мяне здзівіла: што за палаяванне ў чэрвені і хто непаўналетнім даверыў зброю? Хлопцы праз поле накіраваліся да другога жыжказбіральніка, да якога трубы яшчэ не былі падвезены і яго цішыню нішто не парушала. Удзень я бачыў, што ён густа пакрыты водарасцамі і аж кішыць жучкамі, п'яўкамі, павукамі і іншай жыўнасцю падобнага роду, але мне і ў галаву не прыйшло, што ён уяўляе сабой выдатную «сталоўку» для дзікіх качак, якія і зляталіся да яго на «вячэру». Гэта я зразумеў толькі тады, калі пачуў стрэлы і ўбачыў старую крачку, якая ляцела проста на мой домік. Ляцела і ўвесь час зніжалася, бо была цяжка паранена. Каля прыдарожнага кустыка ўпала і намагалася схавацца.

Я вырашыў злавіць браканьераў. Пашыбаваў у цэнтр саўгаса, там, у сельсавеце, знайшоў участковага міліцыянера і дружнынікаў. Канец гэтай справы ўявіць няцяжка: пратакол, выклік бацькоў.

Мае назіранні далёка не вычэрпваюцца тым, пра што я раскажаў. Даводзілася мне зарымліваць школьнікаў, якія з рагаткамі «палявалі» на вавёрка і птушак, разбівалі ізалятары на слупах. Даводзілася мець справу на вадаёмах з браканьерамі, якія замест вудаў ужывалі «тэлевізары» і «павукі»...

Адкуль бярэцца гэтае дзікунства? Ці не ад спажывецкага стаўлення да прыроды? Чалавеку з такой псіхалогіяй галоўнае ў жыцці — узяць. Што вока ўбачыць, што пад руку трапіць. Тут зламаў жывое дрэўца на вогнішча, там запусціў у раку электравуду...

У тым, што распазраўся дзікун, відаць, вінаваты ўсе мы. Ён жа баязлівец і свой спрыт паказвае там, дзе не чакае супраціўлення, адпору, дзе можна выйсці сухім з вады. Хто ж, як не ўсе мы, усе, у кім жыве любоў да лесу і поля, да братоў нашых меншых, павінны іх бараніць. Дзеля саміх нас, дзеля нашых нашчадкаў.

Іван СКАПАРАУ.

слава, але яна вельмі хворая. Прыехаўшы ў Гродна, Марыя Іосіфаўна пайшла ў Барыса-Глебскі мужчынскі манастыр, дзе месціўся прытулак. Манастыр быў агароджаны высокай каменнай сцяной. Вокны келляў выходзілі на Нёман. На парозе мяне сустрэла сярэдніх гадоў жанчына, якую ўсе тут называлі гаспадыняй, — успамінае Марыя Каліноўская. — Яна сказала, што кіраўнічка Станіслава Буйло каторы час як не ўстае з пасцелі. Неўзабаве прыйшоў доктар Бяляўскі. Даведаўшыся, хто я і чаго прыехала, папрасіў крыху пачакаць, а сам пайшоў да хворай. Праз некаторы час зайшла да яе і я. Бяляўскі сказаў, звяртаючыся да Станіславы: «Будзьце знаёмыя. Гэта беларуская дзяўчына Станкевічанка. Вільня прыслала яе ў дапамогу вам». Так мы і сталі знаёмыя. Станіслава сядзела ў чыстай пасцелі, абкладзеная белымі падушкамі. Была худзенькая, з мілімі прыгожымі рысамі твару.

Марыя Іосіфаўна кожны дзень наведвала хворую. Пра сябе тая нічога не расказвала. Увесь час турбавалася за дзяцей, якіх у прытулку было каля сотні, рэдзіла, дзе і як даставаць прадукты, вопратку. У дзень сваёй смерці яна скардзілася, што тут у яе нікога няма, а ў Савецкім Саюзе ёсць сястра, паэтэса. Але прыехаць яна, канечне, не зможа. Пры

гэтым яна заплакала і ў яе з горла хлынула кроў...

Алекуны пачалі радзіцца, як і дзе пахаваць Станіславу. М. Каліноўская даручылі схапіць да ксяндза. Ксёндз сустраў яе няветліва: «Яна бальшавічка, і хаваць яе я не пайду». Труна з цэлым нябожчыцым стаяла ў манастыры. Адправіў жалобную паніхіду па Станіславе і праводзіў яе на могілкі манах Іона, які адзінока жыў пры манастыры. За тронной ішлі работнікі прытулку, доктар Бяляўскі з жонкай, іншыя беларусы, якія жылі ў Гродна, дзеці. Запомнілася Марыя Іосіфаўна, што дзеці вельмі плакалі, бо любілі і шкадавалі сваю кіраўнічку і настаўніцу.

Хутка пасля смерці Станіславы Буйло ў прытулак з Вільні з беларускай гімназіі прыйшло пісьмо. У ім былі ўказаны імёны і прозвішчы дзяцей, якіх трэба было адвезці ў гімназію. Сярод іх дванаццаць дзяўчынак (прозвішчаў Каліноўская не памятае) і адзін хлопчык — Сяргей Кажанаў.

Як склаўся іх лёс, ці жывыя яны? Можна, хто-небудзь з іх прачытае гэты артыкул і ўспомніць сваё сірочае дзяцінства, сагрэтае кароткім, але шчырым цяплом любімай настаўніцы Станіславы Буйло?

Дзяiana ЧАРКАСАВА.

Іван Васільевіч ПУШКОЎ

Беларускае савецкае выяўленчае мастацтва панесла цяжкую страту.

На 69-м годзе жыцця пасля цяжкай і працяглай хваробы памёр член КПСС з 1943 года, заслужаны работнік культуры БССР, член праўлення Саюза мастакоў рэспублікі, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны Іван Васільевіч Пушкоў.

І. В. Пушкоў нарадзіўся 16 лютага 1918 года ў сяле Трэскіна Тамбоўскай вобласці. У 1938 годзе закончыў Пензенскае мастацкае вучылішча. У гады Вялікай Айчыннай вайны знахо-

дзіўся ў радах Савецкай Арміі. З 1946 года Іван Васільевіч Пушкоў актыўна ўдзельнічаў у мастацкім жыцці рэспублікі. Ён унёс значны ўклад у развіццё беларускага савецкага жывапісу. Широкае прызнанне гледачоў атрымалі створаныя ім пейзажы Гродзеншчыны.

І. В. Пушкоў прымаў актыўны ўдзел у грамадскім жыцці, неаднаразова выбіраўся ў гарадскі Савет народных дэпутатаў, на працягу многіх гадоў з'яўляўся старшынёй Гродзенскай абласной арганізацыі Саюза мастакоў БССР.

Партыя і ўрад высока ацанілі заслугі І. В. Пушкова. Ён узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, чатырма ордэнамі Айчыннай вайны I і II ступеней, медалямі, яму прысвоена ганаровае званне заслужанага работніка культуры БССР.

Светлая памяць пра Івана Васільевіча Пушкова, камуніста і грамадзяніна, таленавітага жывапісца, назаўсёды застанецца ў сэрцах усіх, хто яго ведаў.

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ
БССР
САЮЗ МАСТАКОЎ БССР

Споўнілася 160 гадоў з дня панарання смерцю дзекабрыстаў П. І. Пецеля, С. І. Мураўёва-Апостала, М. П. Бястужава-Руміна, К. Ф. Рылеева, П. Р. Кахоўскага.

Кандрацій Рылеў быў сярод натхніцеляў і кіраўнікоў паўстання дзекабрыстаў у Пецярбурзе 14 снежня 1825 года. У дні падрыхтоўкі да паўстання палымяна гучала яго паэзія — паэзія рэвалюцыйнага дзеяння.

Прапаную ўвазе чытачоў «ЛІМа» верш К. Рылеева ў маім перакладзе.

Уладзімір ДЗЮБА.

Кандрацій РЫЛЕЎ

Смерць Ермака

Стагнала бура, дождж шумей,
Маланкі ў морак ляталі.
Бесперапынна гром грымеў,
Вятры у нетрах бушавалі.
Да славы рвалася душа,
Сярод зямлі трывожнай,

На узбярэжжы Іртыша
Сядзеў Ермак з нялёгкай
думай.

Таварышы яго турбот,
І перамог, і гучнай славы
Пасля суровых спраў-прыгод
Спакойна спалі ўскрай
дубравы.

«О, спіце, — думаў так
герой, —
Сябры, пад бурапеннай лавай,
Пакліча з сонцам голас мой

На смерць ці ўпіцца зноўку
славай.

Вам трэба адпачынак. Сон
І ў буру храбрых супакоіць,
Згадае ў марэх славу ён
І сілы ратнікаў падвоіць.

І хто жыцця не шкадаваў —
Дзяржаве золата вышукваў, —
Не знае гэтакі іншых спраў,
За Русь загіне дзеля ўнукаў!

А ракаві, нядобры лёс
Ужо сядзеў з героем побач
І на яго глядзеў наўскос —
Маўляў, а што ахяра робіць.

Іртыш кіпеў у берагах,
Сівыя дыбіліся хвалі,
І рассыпаліся у прах,
І злосна чоўны шкамуталі.

Дружына ж спала — і у сне
Бяды ніякай не чакала.
Не спаў Кучум воль толькі, не!
А з ім і бура не драмала.

Але Кучум баяўся ў бой

З героем уступаць адкрыта.

І ён натоўп татарскі свой
Прывёў, што злодзея той
нібыта.

Меч бліснуў у яго руках.
Наўкол крывавага даліна,
І пала грозная ў баях,
Не выняўшы мячоў, дружына.

Ярмак прагнуўся і хутчэй
Імкнецца ён туды, дзе хвалі.
А бераг высіцца страмчэй,
І чоўны гойдаюцца ў далі.

Іртыш хвалюецца мацней —
Ярмак напружвае ўсе сілы.
Ды лёс яму не дабрадзея:
Валы супроць адно кацілі...

Раўла скрозь бура... Ды Іртыш
Тут месцам пасерабрыўся.
І труп умомант, як глядзіш,
Што на брані той азарыўся.

Гусцелі хмары, дождж шумей
І ўсё яшчэ маланкі ззялі,
Наводдаль гром яшчэ грымеў,
Вятры у нетрах бушавалі.

«МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ» № 7

Пад рубрыкай «XXVII з'езд КПСС — жыццё — мастацтва» друкуецца перадавы артыкул «Новыя прасторныя дарогі».

Пытаннем тэорыі адрасуе сваё выступленне М. Крукоўскі — «Культура — мастацтва — чалавек». Гаворку пра выстаўку «Мы будзем камунізм» вядуць У. Рынкевіч — «Абуджаць і арганізуюць» і М. Яніцкая — «Настальгія па зямной прыгажосці».

Некаторым аспектам развіцця скульптуры прысвечана публікацыя Л. Лалцэвіч — «Светапогляд — галоўнае». Пра спектаклі Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра разважае Т. Гарбачанка — «Зберагчы набытае». Дыялог Я. Росцікава і А.

Карпава прысвечаны праблеме сцэнарый для кіно — «Драма дакументальнай драматургіі». Нататкі з экспедыцый прапануе В. Лабачэўская — «Мастацтва вёскі Дрэбск».

З канцэртнай залы Белдзяржфілармоніі вядуць расказ В. Мнацаканаў («Плён творчага пошуку») і Н. Верабей («Змястоўнасць»).

Пад рубрыкай «Юбілей» публікацыя В. Трыгубовіч («Думаць усюды аб народзе...»). М. Новік («Прыцгненне «ідэянай акрыленасці»), С. Панізіка («Спарышы»), Л. Малаш расказвае пра фалькларыста, паэта, перакладчыка Яна Чачота — «Пачынальнік беларускай фалькларыстыкі».

Прэм'еры тэлеэкрана аналізуюць Н. Фральцова («Рэпліка выпадковаму спадарожніку») і А. Пляўнін («Ад задумі да ўвасаблення»).

«Ніхто не забыты, нішто не забыта» — такі можна даць падзаглавак публікацыі М. Агафонава «У майстэрні не вярнуліся».

Працягвае размову пра народны музычны інструменты У. Пузыня — «Беларуская жалейка».

Творчыя партрэты прафесара Белдзяржкансерваторыі В. Пархоменкі і актрысы С. Кузьміной публікуюць Л. Макаранка («Сустрэчы са шчаслівым чалавекам») і М. Гарэцкая («Траціць сябе для людзей»).

ВЫДАЕ «СОВЕТСКИЙ ПИСАТЕЛЬ»

У 1987 годзе ў выдавецтве «Советский писатель» убацаць свет шэраг кніг беларускіх пісьменнікаў. Чытач пазнаёміцца з апавесцю В. Быкава «Нар-ера», раманам В. Казыно «Хроніка дзетдомаўскага сада», І. Науменкі «Летуценнік», П. Пестрана «Сустрэнемся на бары-

надах», А. Савіцкага «Памерці заўсёды паспееш», зборнікамі прозы А. Капусціна «Белыя гусі лета прарочаць», А. Карпюка «Сучасны канфлікт», Я. Каршукіна «Ішоў цеплаход», І. Ласкова «Лета цыклонаў», Я. Сіпакова «І сёння стане заўтра».

З беларускіх паэтаў будуць прадстаўлены В. Зуёнак — «Маўчанне травы», В. Коўтун — «Белы гром», У. Някляеў — «Дрэва болю», Ю. Свірка — «Шлях да сябе».

В. ВЯРЫГА.

НА СТУДЭНЦКАЙ СЦЭНЕ

Кніга С. Алесіевіч «У вайны не жаночы твар» зацікавіла многія тэатры краіны, у тым ліку і самадзейныя калектывы. Сваю інтэрпрэтацыю гэтага твора паспрабавала зрабіць і рэжысёр тэатральнай студыі «Натхненне» пры Брэсцкім ін-

жынерна-будаўнічым інстытуце, выпускніца Мінскага інстытута культуры Л. Шалыгоўіч.

Вобразы дзючат-геранінь, франтавых сябровак, на чыю долю выпалі суровыя выпрабаванні, стварылі студэнткі А. Буранкова, Н. Панасік, Т.

Шыкуль, В. Гардзейчык, Г. Шпак і іншыя.

Эмацыянальнымі па ўздзеянні на гледача атрымалі сцэнічныя эпізоды «Мадонна», «Прарыў», «Шла ваіна, а хачелася хакаць яшчэ мацней».

М. МІКАЛАЙЧУК.

КАМІСІЯ ПА ЛІТАРАТУРНАЙ СПАДЧЫНЕ КАНСТАНЦЫ БУЙЛО

Сакратарыят праўлення Саюза пісьменнікаў БССР стварыў камісію па літаратурнай спадчыне К. А. Калечыц (Канстанцыя Буйло) у складзе: Р. Баравінова (старшыня), Х. Жычка, Я. Калечыц, Д. Чаркасава (сакратар).

Камісія па літаратурнай спадчыне просіць дасылаць пісьмы, дакументы, фотаздымкі, звязаныя з жыццём і творчасцю Канстанцыі Буйло, па адрасу: 220005, Мінск-5, Ленінскі праспект, 44, рэдакцыя газеты «Голас Радзімы», Д. Чаркасавай.

Чалавек без таленту

Начальнік аддзела акінуў мяне вывучальным позіркамі і перапытаў:
— Дык, значыцца, да нас уладкавацца рашылі канструктарам?
— Але, — кінуў я, падсоўваючы працоўную кніжку.
— Трэба мне канструктары, трэба, — чамусьці ўздыхнуў ён. — Працы шмат... А як вы да спорту адносіцеся?
— І чаго гэта ён пра спорт пытаецца, думаю. У канструктары ж бярэ!
— У якасці бальшчыка толькі? — аспярожна кажу.
— Няўжо? — чамусьці ўзрадаваўся начальнік. — І больш ні-ні?
— Ні-ні, — кажу. — Які з мяне спартсмен?! Самі бачыце: з майёй постаццю і ў спартсменні! — Я ўздыхнуў і развёў рукі.
— Пры чым тут постаць, — захаляваўся начальнік. — У мяне ў аддзеле два шахматысты працуюць: у тры разы таўсцейшыя за вас. Я паказаў бы вам іх, ды на месцы няма: адзін на гарадскіх спарторніцах, а другі — аж на міжнародных паехаў.
— Ды я нават не ведаю, як фігуры перасоўваць, — шчыра прызнаўся.

У профіль і анфас

Максім Танк

Іван Навуменка

Рыгор Барадулін

— Значыцца, спяваеце? — выказаў здагадку начальнік.
— Аніякага голасу. У школе з хору выганялі, — тлумачу. — Во, паслухайце.
— І я зацягнуў: — Не кружы галавы, пах чабаровы...
— Хопіць, хопіць, — супыніў мяне начальнік. — Чую, што слышу ў вас аніякага і голасу такасама. Але ж і без іх на сцэну выходзіць. Старшы інжынер Дундзін у барабан навучыўся біць, дык цяпер нарахватаў. Другі месяц яго не бачу: з шэфскімі канцэртамі ездзіць!
— Гэтакага таленту ў мяне няма, — кажу. — Не тое што граць, а і снацаць не магу!
— Браточак, — кінуўся мне на шыю начальнік аддзела. — Як рэдка можна сустрэць інжынера без таленту! Вы проста знаходзіце для аддзела. Нарэшце ёсць на каго абарціцца. А то — Цыбік на злёце турыстаў, Бобрын вывучае ў суседнім горадзе работу дыскатэк, Лявончык паехаў на спарторніцы па каратэ... Ды што казаць, паловы аддзела няма. Загад хуценька надрукуем, падпішам і за працу! — ён сам сеў за пішучую машынку. — Сакратарка кветнаводствам займаецца. Нейкую цуда-кветку выгадала, дык яе зараз на сімпозіум выклікалі, — вінавата растлумачыў ён. — Вось сам і друкую.
На другі тыдзень пасля таго, як я ўладкаваўся ў аддзел, мяне выклікалі на нараду маладых гумарыстаў. На цэлы тыдзень.
Марат БАСКІН.

Дзяцюк прыроды

ПАВОДЛЕ ПРОЗЫ А. ДУДАВА

Аб тым, што сёння з горада прыедзе камісія прымаць Рыгора Лапуха ў артысты. ведае ўся вёска. Вартаўнік Пятровіч яшчэ цёмначы вынес вялізны стол і тры ірэслы, паставіў іх каля будынка калгаснага праўлення. Малыцы носяцца па вёсцы: з краю ў край, раз-пораз пазіраючы ў вокны Лапуховай хаты. Не дбае пра гэты прыезд хіба што сам Лапух. Яшчэ тыдзень назад ён публічна адмахваўся ад Косціна-рэжысёра, завадатара ўсёй шуміхі, кіраўніка мясцовай самадзейнасці:
— На ліха мне тое кіно, Косцін! З самадзейнасці не гоняць — і агу. Манька Прокіна ўчора мне лагодна ўсімхнулася — і а агусенькі. Паветра ў нашых Зячэнавічах — водар. Дык га?
Зараз Рыгор спакойна снедае, знішчаючы лачно з трынаццаці яек — звычайны свой чортаў тузін. Знешнасць у Лапуха, з-за якой Косцін і ўзняў увесь гармадар з гарадской камісіяй і энзаменамі, сапраўды выдатная, сучасна — кінематаграфічная: ростам ён за два метры, плечы — без нямногага тое ж, твар шырокі, плоскі, рукі, як граблі.
«Талент». — палахліва думае Рыгорава маці, не старая яшчэ Домна, ставячы на стол тры гарлачы з сырадом і гаршчок сы-

Васіль Зубак

Алесь Жук

Владзімір Някляеў
Сяброўскія шаржы
С. ВОЛКАВА

Доля праўды

Прыдумкі можна дараваць толькі тым, у каго не хапае выдумкі.
● Быць арыгінальным проста: трэба браць у іншых тое, што нікому не належыць.
● Буду пісаць на вас ананімкі, — сказаў ён грозна.
● Умоўнасць тэатра: усё, як у жыцці, але як на сцэне.
● Манія вялікасці: «Я забаронены», — ганарыўся ўваход.
● Што аддаў, не маючы? Чэсць.
● Калі мне чаго і не хапае трохкі, дык гэта мarmуравой крошкі, — казаў валун.
● Баязлівец: палічыў золак у небе за плямы на шыбах і хуценька сцёр.
● Бязвыхаднае становішча, — уздыхнуў тупік, — перайменавалі ў праезд.
● Калі надыйшоў час аддаваць Юрку ў школу, ён прынес з садзіка характарыстыку: «Аўтарытэтам і павагай нарыстаецца». Зух гэты Юрка!
● Бачыў, як плаўчыха ўстанавіла рэкорд, — расказаў ён жонцы, — жорсткае ішло змаганне.
● А які на ёй быў купальнік? — спытала жонка.
Марцін КОУЗКІ.

Васіль ЖУКОВІЧ

КАНСЕРВАТАР

Хаця жыццё кіпіць кругом, ісці наперад вымагае, — дзе трэба зрушыць рычагом, ён толькі лозунгам махае.

ШЭФЫ І ГАСПАДАРЫ

На касавіцу у калгас прымчалі шэфы ў добры час.
А гультай ўсе сталі ў позы: — А дзе, — пытаюць, — вашы носы?

неўпрыкмет, каб ніхто, і мы ў тым ліку, нічога не заўважылі. Здолець гэта зрабіць — можаце лічыць сябе ўжо ў мастацкім інстытуце на другім, а, можа, і на трэцім курсе...

Прафесар спалохана змоўк, бо шырокі твар Лапуха раптам наліўся чырванню, а кулакі вясковага абітурьента сціснуліся ў два вялізныя качаны. Страшэнны ўдар па сталю ледзь не разнёс у трэскі гэтую грамадскую маёмасць.
— Што, — зароў Лапух, — украсці? І гэта вы прапонуеце мне, сумленнаму хлебаробу, ударніку, перадавіку спарторніцтва? Мне?! Я табе ўкраду, казёл, да Віцебска свайго не дабярэшыся!!!

«Божухна, дык гэта ж псіх нейкі, яму не ў кіно, у бальніцу трэба, — думаў між тым змярцелы прафесар, устаўшы з месца і робячы крок назад, не маючы сілы вымавіць слова. — І дзе той сельскі рэжысёр, што падсунуў мне гэтага псіха, трасца яму ў бок і хвароба яму ў плячонку?»

— Даруйце, дарагі прафесар, і, калі ласка, вось ён, ваш гадзіннічак, — грацыёзна пакланіўся Скірда з вышні свайго тэлеграфна-слуповага росту Лапух і працягнуў экзаменатару гадзіннік, які ён хуценька сцягнуў, карыстаючыся агульнай сумятнёй. — Залічайце ў сваю кіну. Надта ж мне ў Жаны Марэ хочацца. І будучай кінаславатасць смачна пазяхнула...

Язэп ТАУШЧЭЗНЫ.

ВЫСТАЎКІ

Запрашэнне ў «краіну снягоў»

Есць на нашай планеце нямала загадкавых і па-свойму экзатычных куткоў. Сярод іх і самабытная, паранейшая мала даследаваная і вывучаная «краіна снягоў». Менавіта так называюць Тыбет, які знаходзіцца ў Цэнтральнай Азіі. Яшчэ ў пачатку дванацатага стагоддзя пачалося аб'яднанне тутэйшых плямён. За доўгія гады гісторыі была створана яркая, адметная культура, зместам сваім звязаная з будызмам. Найбольшага поспеху тыбецкія майстры дасягнулі ў стварэнні бронзавай скульптуры, пакрытай золатам, серабром, інкруставанай каштоўнымі камянямі, а таксама насценных роспісаў і іконаў на палатне «тан-ка».

З часткай гэтых работ, якія захоўваюцца ў Дзяржаўным Эрмітажы ў Ленінградзе, можна пазнаёміцца на выстаўцы «Тыбецкае мастацтва XIII—XIX стагоддзяў», якая працуе ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР. Прадстаўлена каленцыя, сабраная ў пачатку XX стагоддзя вядомымі рускімі падарожнікамі і даследчыкамі П. Казловым і Э. Ухтомскім. У пачатку экспазіцыі размешчаны партрэты вучоных.

П. КАЗЕНКА.

На суд землякоў

Гамільчане добра ведаюць свайго земляка, старэйшага мастака Генадзя Мілкова. Дзесяці гадоў ён актыўна ўдзельнічае ў розных выстаўках. Адна з галоўных тэм яго твораў — мінулае вайны, яе трагедыя, савецкі воін, які прынес вываленне ад гітлераўскіх захопнікаў.

Цяпер на суд глядачоў Генадзь Андрыйнавіч вынес дзесяцік сваіх карцін, партрэтаў, пейзажаў. Яго персанальная выстаўка ўключыла такія палотны, як «Успаміны», «Ля роднага котлішча», сібірскую індустрыяльную серыю.

Мастак парадаваў землякоў і цыклам карцін аб слаўнай гісторыі старажытнай Гомельшчыны (творы «Тураў XI стагоддзя», «Чачэрская замкавая гара», «Вяртанне дружныя і іншыя»). З любоўю напісаны Г. Мілковым шматлікія краязвяды родных прастоўраў з помнікамі гісторыі і культуры. Для работ гэтага жанру арганізатары выстаўкі адвалі цэлую залу.

А. ШНЫПАРКОУ.

А Б Я В Ы

БЕЛАРУСЬ ДЗЯРЖАЎНЫ ТЭАТРАЛЬНА-МАСТАЦКІ ІНСТЫТУТ

аб'яўляе прыём у аспірантуру на 1986—1987 год без адрыву ад вытворчавы па спецыяльнасцях:

Тэатральнае мастацтва — 2 чал.
Выяўленчае мастацтва — 1 чал.
Дэкаратыўнае і прыкладнае мастацтва — 1 чал.
Умовы прыёму на агульных падставах паступлення ў аспірантуру.
Прыём дакументаў да 1 кастрычніка 1986 г.
Уступныя экзамены з 16 кастрычніка 1986 г.
Адрас інстытута: 220012, Мінск, Ленінскі пр., 81, БДТМІ. Даведкі па тэл.: 32-00-83.

У «КНІГАРНІ ПІСЬМЕННІКА»

ДЗЕНЬ МІРУ. Вершы беларускіх паэтаў. Мн., «Юнацтва», 1986. — 1 р. 20 к.

ЦЕТКА. Выбранае. Пераклад з беларускай. Мн., «Юнацтва», 1986. — 80 к.

У СПАДЧЫНУ — ЖЫЦЦЕ. П'есы. Мн., «Юнацтва», 1986. — 50 к.

ПАХАВАННІ. ПАМІНКІ. ГАЛАШЭН-НІ. Серыя «Беларуская народная творчасць». Мн., «Навука і тэхніка», 1986. — 2 р. 80 к.

У. ХІЛ'КЕВІЧ. Камелія. Аповесці. На рускай мове. Мн., «Мастацкая літаратура», 1986. — 85 к.

Галоўны рэдактар Анатоль БЯРЦІНСКІ.

Рэдакцыйная калегія:

Зяір АЗГУР, Алесь АСПЕНКА, Уладзімір ГІЛЕП, Мікола ГІЛЬ (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір ГІЛАМЕДАУ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Міхась ДРЫНЕЎСкі, Алесь ЖУК, Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНКА, Віктар ТУРАУ, Паўла УКРАЇНЕЦ, Леанід ШЧАМЯЛЁУ.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 21205 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмная рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-64, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра і выяўленчага мастацтва — 33-21-53, аддзела музыкі і кіно — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апаўданыя, нарысы, артыкулы — да 12 старонак, рэцэнзіі, інтэрв'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак, вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў. Матэрыялы прымаюцца надрукаваныя на машыцы ў двух экзэмплярах.
Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.